

I S S N 1 3 9 2 - 7 3 7 X
e-I S S N 2 6 6 9 - 2 4 4 9

Archivum Lithuanicum 25

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO
VILNIAUS UNIVERSITETAS
VILNIAUS UNIVERSITETO ŠIAULIŲ AKADEMIJA
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

ARCHIVUM *Lithuanicum* 25

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VILNIUS 2023

Redaktorių kolegija / Editorial Board:

PROF. HABIL. DR. *Giedrius Subačius* (filologija / philology),
(vyriausiasis redaktorius / editor),
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO,
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Birutė Triškaitė* (filologija / philology),
(vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja / associate editor),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

HABIL. DR. *Ona Aleknavičienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Roma Bončkutė* (filologija / philology),
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

PROF. DR. *Pietro U. Dini* (kalbotyra / linguistics),
UNIVERSITÀ DI PISA

PROF. HABIL. DR. *Jolanta Gelumbeckaitė* (kalbotyra / linguistics),
JOHANN WOLFGANG GOETHE-UNIVERSITÄT FRANKFURT AM MAIN

DR. *Reda Griškaitė* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DOC. DR. *Birutė Kabašinskaitė* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Bronius Maskuliūnas* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETO ŠIAULIŲ AKADEMIJA

PROF. DR. *Jurgis Pakerys* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Rūta Petrauskaitė* (filologija / philology),
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS, KAUNAS

HABIL. DR. *Christiane Schiller* (kalbotyra / linguistics),
HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN

AKAD. DR. *Darius Staliūnas* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Mindaugas Šinkūnas* (kalbotyra / linguistics),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Aurelija Tamošiūnaitė* (filologija / philology),
JOHANNES GUTENBERG-UNIVERSITÄT MAINZ

PROF. HABIL. DR. *Pēteris Vanags* (kalbotyra / linguistics),
LATVIJAS UNIVERSITĀTE, RĪGA,
STOCKHOLMS UNIVERSITET

DR. *Jurgita Venckienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Wiesław Wydra* (filologija / philology,
knygos istorija / book history),
UNIwersytet Adama Mickiewicza, POZNAŃ

Turinys (Contents)

Straipsniai (Articles)

Ona Aleknavičienė

Biblijos skaitiniai iš Jono Bretkūno *Postilės* ir jo *Naujojo Testamento*
Lozoriaus Zengštoko *Evangelijose bei Epistolose* (1612) ○ 9

Anna Helene Feulner, Frank Goymann, Wolfgang Hock, Otso Vanhala

Register im älteren Baltischen:

Die Postillen des Altlitauischen und Altlettischen ○ 41

Markus Falk, Felix Thies

Die christlichen Grundgebete im Altlitauischen I. Das *Ave Maria* ○ 89

Mindaugas Šinkūnas

1724 m. rugpjūčio 9 d. įsakas dėl tvorų
ir jo vertėjas Christophoras Heinrichas Wegneris ○ 115

Inga Strungytė-Liugienė

XIX a. antrosios pusės Prūsijos Lietuvos protestantų knygos
su giesmių melodijomis skaitmenimis ○ 159

Roma Bončkutė

Aleksandro Guagninio ir Motiejaus Strijkovskio kronikos –
Simono Daukanto šaltiniai ○ 181

Giedrius Subačius

Simono Daukanto 1846 m. spaudinio *Gyvatų didžiųjų karvaidų* ortografija.
Palimpsestinės raidės ○ 195

Jurgita Venckienė

Aušros (1883–1886) kalbos pokyčiai ir redaktorių kalbinės nuostatos ○ 271

Reda Griškaitė

Pirmieji posukiliminiai metai Lietuvos istoriografijoje: kaip archeologus
keitė slavistai ir folkloristai. Piotro Bezsonovo atvejis (1865–1866 m.) ○ 297

Recenzijos (Reviews)

Inga Strungytė-Liugienė

Recenzuojama: Ona Aleknavičienė ir Grasilda Blažienė (par.)

Povilo Frydricho Ruigio gramatika Anfangsgründe einer Littauischen Grammatik, 1747;

Ona Aleknavičienė, Grasilda Blažienė, *Povilas Frydrichas Ruigys*, 2020 ○ 373

Axel Holvoet

Recenzuojama: Jurgita Venckienė (par.)

Petras Avižonis, *Lietuviška Gramatikėlė (1898–1899)*.

Bibliotheca Archivi Lithuanici 12, 2022 ○ 381

Roma Bončkutė

Recenzuojama: Vilma Bukaitė (sud., koment. ir rodykl. par.)

Jurgis Šaulys. Mano dienynas, 2022 ○ 385

Giedrius Subačius

Lietuvos istorijos institutas, Vilnius,
University of Illinois at Chicago

Simono Daukanto 1846 m. spaudinio *Gyvatų didžiųjų karvaidų* ortografija. Palimpsestinės raidės

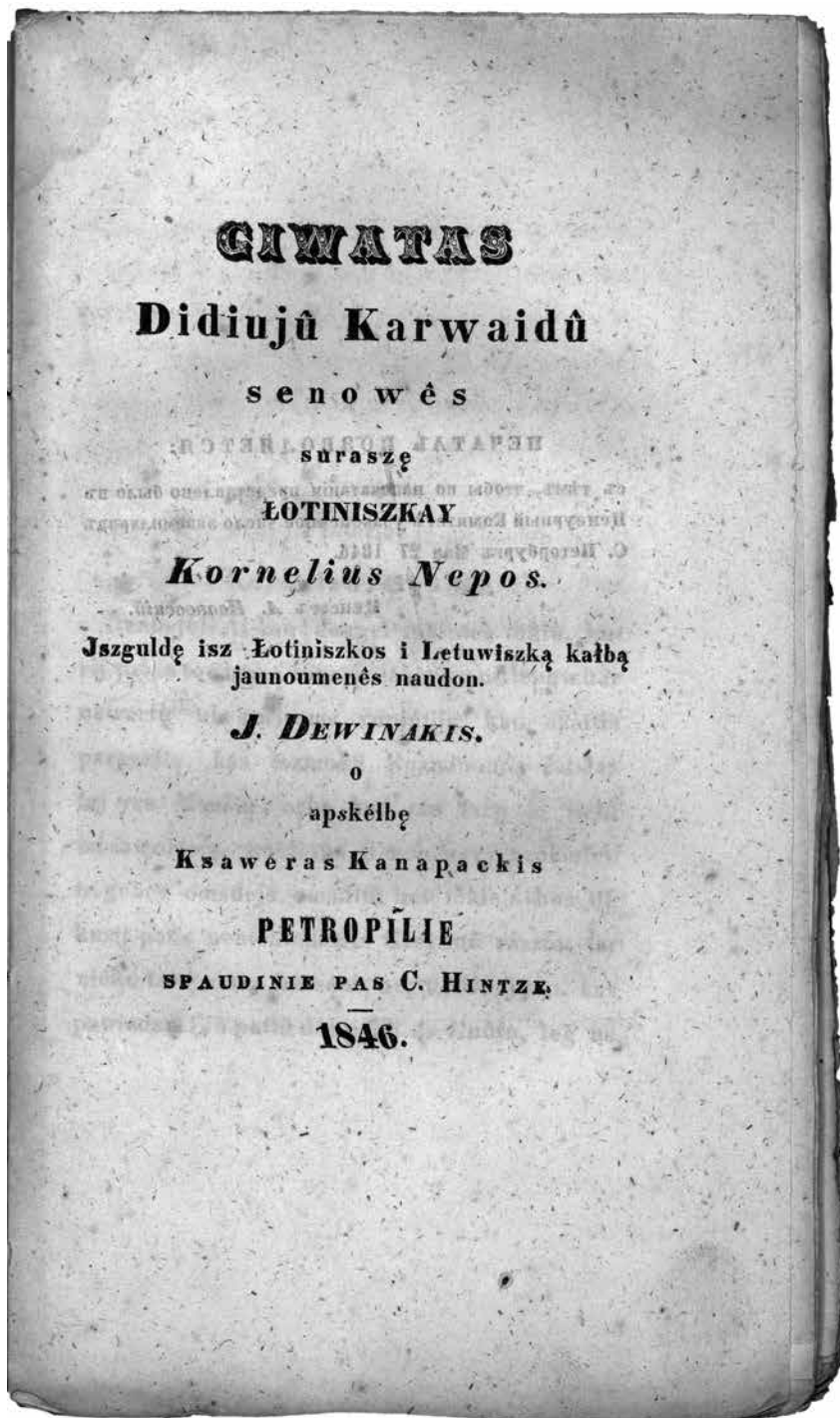
Daukanto rengtų *Pasakų Fedro* išlikę trys tekstai: 1) senasis prototipinis *Pasakos Pedraus* (*Pasakas Pádraus Pagał iszdawimo K. Kan: Czerski isz Łotinų kalbôs parguldę Zámaitiszkaý M, Zëymys metusî 1824; 1836 m. pradžia–1836-07-09; VUB RS: f. 1 – E 73; toliau – PaP*); 2) perrašytas ir kiek perdirbtas *Pasakos Fedro* (*Pasakas Phedro Js zguldę isz Łotiniszkos Kalbos i Zámajtiszką Motiejùs Szauklys; prieš 1846 m. birželio 21 d., LLTIBR: f. 1 – SD 5; toliau – PaPhr*); 3) iš *PaPhr* rankraščio spausdinta knyga *Pasakos Fedro* (*PASAKAS PHEDRO ISZGŪLDĘ ISZ ŁOTINISZKOS KALBOS I ŽAMAJTISZKĄ Motiejùs Szauklys o apskëlþę Ksaweras Kanapackis, Petropîlie, Isspaustas pas E. Pratzta. 1846; toliau – PaPhs*). Tokie gausūs išlikę *Pasakų Fedro* tekstai leido gana tiksliai rekonstruoti Daukanto to laiko rašybos keitimą ir atskirai ortografinius spaustuvės rinkėjų pėdsakus. Aišku, kurias ortografines ypatybes Daukantas keitė naujomis, o kurias visiškai ar iš dalies perėmė iš senojo *PaP* rankraščio¹. *Apriori* galima būtų spėti, kad tų pačių 1846 m. *Gyvatų didžiųjų karvaidų* tekste Daukanto ortografijos keitimo nuostatos bus analogiškos kaip ir *Pasakų Fedro*. Tačiau tyrimas to nepatvirtina – iš tiesų esama daug ir labai ryškių rašybos pasirinkimo skirtumų.

Ši studija skiriama tirti Daukanto 1846 m. *Gyvatų didžiųjų karvaidų* spaudinio ortografijai, ją lyginti su ankstesnio apie 1834 m. *Gyvatų didžiųjų karvaidų* rankraščio. Taip pat rekonstruoti Daukanto senesnių tekstų rašybos perdarymo ar išlaikymo tendencijas. Nustatyti stabiliausias ir mažiau stabilias rašybos ypatybes, atpažinti ir įvardinti pasitaikančios, pavadinčiau, *palimpsestinės* Daukanto rašybos bruožus.

1. GYVATŲ DIDŽIŪJŲ KARVAIDŲ TEKSTAI. *Gyvatų didžiųjų karvaidų* išlikę du tekstai: 1) ankstyvesnis *GDKr* rankraštis (~1834) – nuorašas² ne Daukanto ranka, nors daukantiška rašyba (minimaliai taisytas paties Daukanto; VUB RS: f. 1 – D 714) ir 2) vėlesnis (1846) spaudinys *GIWATAS Didiujų Karvaidų senowês suraszę ŁOTINISZKAY*

¹ Žr. tyrimą: Subačius 2022, 131–186.

² Plačiau apie jį: Subačius 2018, 375–379.

GIWATAS

Didiujū Karwaidū

senowės

suraszę

LOTINISZKAY

Kornelius Nepos.

**Jszguldę isz Lotiniszkos i Letuwiszką kalbą
jaunoumenės naudon.**

J. DEWINAKIS.

o

apskélbę

Ksaweras Kanapackis

PETROPĪLIE

SFAUDINIE PAS C. HINTZE

1846.

1 pav. GDKs I: antraštinis puslapis;

LLTIB: B – 1945 d

Kornelius Nepos. *Jszgulđę isz Łotiniszkos i Letuwiszką kalbą jaunoumenės naudon J. DE-WINAKIS. o apskėlbę Ksaweras Kanapackis, PETROPĪLIE SPAUDINIE PAS C. HINTZE* (po 1846 m. balandžio 18 d.; toliau – *GDKs*).

Trūksta kaip tik to rankraščio (*GDKr2), iš kurio turėjo būti spausdinama *GDKs* knyga. Rašybos skirtumai tarp *GDKr* ir *GDKs* dideli, yra ir teksto pakeitimų, tad spaustuvės rinkėjai negalėjo rinkti tiesiog iš *GDKr*, turėjo turėti kitą rankraštį. Jis buvo jungiamoji grandis: *GDKr* → *GDKr2 (neišlikęs rankraštis) → *GDKs*.

Prie *GDKr2 turėjo būti pridėta ir rusiška Ksavero Kanapackio pasirašyta (bet galbūt Daukanto rašyta)³ pratarmė, tai liudijo iš cenzūros rankraštį gavęs bibliotekinininkas K. Biušas: „rankraštį, (...) išskyrus leidėjo p. Kanapackio pratarmę rusų kalba, sudaro lietuviškas Kornelijaus Nepoto vertimas“⁴. Tik iš vieno *GDKs* egzemplioriaus LMAVB toji rusiška pratarmė žinoma.

Iš *GDKr2 rankraščio turėjo būti surinktas *GDKs* spaudinys. Kyla klausimų: ar *GDKr2 tikrai buvo perrašytas iš *GDKr*? Juk *GDKr* yra tik nuorašas – vadinasi, yra buvęs ir Daukanto originalas, nuo kurio *GDKr* kopijuotas. Kuris iš jų tapo *GDKr2 prototipu: nuorašas ar neišlikęs originalas? Ir ar pats Daukantas rašė spaustuvei pateiktą *GDKr2, ar vėl gal koks pagalbininkas?

Roma Bončkutė yra rašiusi, kad „RP [*Rubinaitį Peliūzę*] S. Daukantas laikė pas save, tuo tarpu *GDK* [*Gyvatų didžiųjų karvaidų*] nuorašas liko Lietuvoje, 1846 m. knygelė buvo spausdinta iš kito dabar nežinomo rankraščio“⁵. Spaustuvininkai tikrai spausdino ne iš *GDKr*, bet ar tai būtina reiškia, kad rengdamas spaudai *GDKr2 Daukantas neturėjo po ranka savo ankstesnio vertimo?

1.1. *GDKr* IR *GDKs* – TAS PATS VERTIMAS. Nuorašo *GDKr* lyginimas su spaudiniu aiškiai rodo, kad vertimas yra tas pats, jų tekstai gana artimi (žr. 1 lentelę).

<i>GDKr</i>	<i>GDKs</i>
Tu patiù laikù Darius Persù 3.) Wiespats sutraukes isz Aziè i Europa 4.) karejus rizôs Skytus 5.) karaute. Js padirbino ont uppe Jstrù arba Dunaju tilta, kuriùmi sauo karauną parwestum 1	Tù patiù lajkù Darius Persù 3) wieszpats sùtraukęs isz Azijôs i Europą 4) karèjwius, rizôs Skytus 5) kariautì. Jis padirbino ant uppe Jstrù arba Dunajù tilta, kurioumi sawą kariauną parwestum 5–6
Rodôs iog werta ìra mimauote gôda, koke Miltiadiù už tu pargale rode. Nu tôs pawaisdôs manis kieykwienas, iog wissù ukiù weinas ìra budas 5–6	Rodôs, iog werta yra minawotì gôda, koke Milciadiuj už tą pargalę rodę. Nu tos pawaisdos manis kïjkwienas, iog wissù ukiù wienoks yra budas 10–11
Sauo pirmutinês jaunibês nùdiemês didiomis gamtomis užganauo: tep iog nieksaj už ì didesniù, retsai ìem ligiù terados 10	Sawo pirmūtines jaunibes noudimès [sic!] didiomis gamtomis užganawo: tejp iog nieksaj už jì didesniù, retsaj jem ligiù terados 16

³ Žr. Subačius 2021, 463–464.

⁴ Merkys ²1991, 130.

⁵ Bončkutė 1993, 79.

<i>GDKr</i>	<i>GDKs</i>
Jpikrates Atenionis ne tep didibę sauo weikaŭ, kaip kareiwinü gebiejemü bü garsus. Js bü tokiü karwaidü, iog ne wen su pirmases sauo gadines liginos; bet patio senowie niekas io didesniü nerodies 84	Jpikrates Atenionis netejp didibī sawo weikaŭ, kaip kareiwinü gebiejemü buwo garsus. Jis buwo tokiü karwaidü, iog newen supirmasejs sawo gadines liginos; bet patio sonowie niekas io didesniü nerodies 97
Tasgi tapęs ūaiwinēs waldwirü, nuszlieke jurmales Peleponezū, nuterioiē Lakonijē, 3) pergaliejē ir iszblaszkę Lacedemonū ūaiwinę 93	Tasgi tapęs ūajwinēs waldwirü, nuszliekę jurmalēs Peleponezū, nuterioiē Lakonijē 6) pergaliejē ir iszblaszkę Lacedemonū ūaiwinę 107–108

1 lentelė. *GDKr* ir *GDKs* atitinkamų vietų pavyzdžiai; **pusjuodžiu šriftu** pažymėti nežymūs leksikos, rašybos skirtumai (skyrybos ženklų, didžiųjų raidžių skirtumai neparyškinti)

Pasitaikiusius kiek didesnius tekstų skirtumus galima pavadinti leksikos, gramatikos, stilistikos redagavimu, bet ne nauju vertimu (žr. 2 lentelę).

<i>GDKr</i>	<i>GDKs</i>
nu wiresnibė 6	nu wiresnybės 11
nu daugibė 13	nu daugijbės 19
Sunus Kserse wadinams Makrokir ilgronkijs 21 išn 2	Sunūs Ksersio wadinams Makrokir, taj yra ilgrankis 28 išn. 2
pamate weina beraszonti 24	pamatę beraszanti 32
paioiau be sargtei 96	pađiawo be sargtęs 111
iszkieykima ont akminiü iszrūbei minauō-nē akiwaisdo pariolgino. Tinay kaip is pats sakidawo karaujs ne priesz sauo tēuainę 48	iszkieykimā ant akminiü iszroubē, minawōnej akiwaisdo pariolgino. Iis i Lacedemonā issidangino. Tēnay kaip jis pats sakidawo kariaujis ne priesz sawo tiwainę 60
Js dwideszimte metu turiedams karauna rikawo, bū didü karwaidü ir didü biliü 84	Jis dwideszimtę metū turiedams Kariaunā rikawo, buwo didej biliü 97
Kaipogi Amynta 86	Kaipogi nustipus Amyntaj 99–100
Pile prizas su Abydos 93	Pilē tęis Abydos 107
idant iszwengtum skaugibōs 89	idant iszwengtum skaugibā 103
negeidę ne kalbiete ne regieteis su iumi. Jr tep atsitolines elgies, it but ne isz Damate meilēs, bet isz abeiunęs neapikontōs Wiespateis tū darūs 110–111	negeidę ne kalbietī ne regieteis, it but ne isz Damatio meilēs, bet isz abejunęs neapikantōs wieszpatęis tou darūs 125
nu ukė 116	nu ukęs 132
iszejē isz Atenū deina 129	iszejē isz Atenū dienos ŭajkū 145

<i>GDKr</i>	<i>GDKs</i>
daugiau žinomū nu wardo ne kaip waldies isz dwems kitem s Prokle ir Euristene 134	daugiau žinomū ne wardo nekaip waldies isz dwems gīmīnīms Proklo ir Euristenio 151
ar ij gaļ griszte i Macedonijē /:kaipogi ij tū kartu Epirē giweno:/ Wissupirmū is iè linkīejē kiutote ir ļaukte lig Aleksendra sunū ukēš waldē igisint 152	ar ji gaļ griszti i Macedonijē (kaipogi ji tou kartu Epidī giweno) ir tinay rēkaļajs ukēs rupintēis : Wissupirmu jis jè linkīejē kiutoī ir ļaukti lig Aleksendrā sunou ukēš waldē īgisint 170
nu narsibe 160	nu narsibēs 178
nu pargalwibe 160	nu pargalwibēs 178
Kurems Konsulems waldont nesutinka raszta 196	Kurīms Konsulems waldant Rimā tas nufīko , nesutink rasztaļ 219
Annibalis tū iszgirdēs essantems buk sakes „nukonkinēs Numidas, nebrupinos kauļais Marcellaus 198	Annibalis tou iszgirdēs, essantems buk sakēs „ nieksaj nenutīnk be Diewū žīnios , nukaņkinēs Numidas, nebrupinos kauļais Marcellaus 220
gardumas lotinū kalbo 207	swelnumas lotinū kalbo 230
koksaj io swelnumas 207	koksaj io malonumaa [sic!] 230
diel io meilē 216	diel io meilēs 238
kursaj isz meilēs mokslo 218	kursaj dieļ meilēs mokslo 240

2 lentelē. *GDKr* → *GDKs* leksikos, gramatikos, stiliaus redagavimas pažymētas
pusjuodžiu šriftu

Kiek dažniau taisytos, redaguotos išnašos (žr. 3 lentelē).

<i>GDKr</i>	<i>GDKs</i>
Kserses i Termopiles atsiartino pas Atenas. 2) kuriū 13	Kserses i Termopiles atsiartino pas Atenas, 6) kuriū 19
2) Eurybiades sako iem tū stigaōint pakielēs ļasdā Temistokļī muszte, szis iem sakēs muszk bet kļausik 13, išn. 2	6) Astu par gaszumā Atenás tejp wadino 19 išn. 6
Kad is io negalieje kaip norieje parkalbiete, 1) nakti wissū itikieimū sauo kalpā pas Persū wiespatī nusiuntē 14	Kad jis jo negalīejē, kaip norieje parkalbietī, 1) nakti wissu īsztikiemoujī sawā kalpā pas Persū wieszpatī nusiuntē 20
Eurybiades sako, iem tū stigaōint pakielēs ļasdā Temistokļī muszte, szis iem sakēs muszk bet kļausik 14 [išn. 1]	1) Euripiades, sako, iem tou stigawōint pakielēs ļasdā Temistokļī muszti, szis jem sakēs muszk, bet kļausik 20 išn. 1

<i>GDKr</i>	<i>GDKs</i>
II Nustipus Aleksendrū Babilone 1.) kad 146	II. Nustipus Aleksendrou Babilonī, 1) kad 164
o 146	1) Buweine Kaldeôs pa Eupratie, szend»n [sic!] Bagdad 164 išn. 1
VIII. Susiriemę is neticzioms pakelie su Antigonū apikarto Paretakiū 1.) kuri baise 154	VIII Susiriemę jis neticziomis pakielie su Antigonū apikarto Paretakiū, 1) kuri baise 172
1.) Tauta giwenonti tarp Medije ir Persije 154 išn. 1	1) Didelioje uppe Egipto 172 išn. 1

3 lentelė. Taisytos, tikslintos atitinkamų *GDKr* ir *GDKs* vietų išnašos pažymėtos **pusjuodžiu šriftu**

Tokie nedideli *GDKr* ir *GDKs* neatitikimai neliudija naujo vertimo. Visiškai aišku, kad *GDKr2 – tai tik nedaug pakeistas senesnis tekstas (arba išlikęs nuorašas *GDKr*, arba neišlikęs originalus paties Daukanto juodraštis). Kadangi Daukantas buvo Kretingoje Pabrėžai palikęs kažkurį *Gyvatų didžiųjų karvaidų* variantą (1838 m. pradžioje tekstas dar buvo Lietuvoje), tai arba Daukantas prieš 1846 m. jį jau buvo susigražinęs, arba turėjo išsisaugojęs juodrašį. Kuris gi iš jų tapo *GDKr2 prototipu?

1.2. *GDKr* NUORAŠAS – *GDKr2 PROTOTIPAS. *GDKr* esama truputėlio paties Daukanto taisyčių. Tekstą netrukus po perrašymo Daukantas skaitinėjo, kur ne kur pagedagavo. Nors jo rankos ženklų labai negausu⁶, svarbus jų perėmimas į *GDKs*. 4 lentelėje Daukanto rankos taisyčiai *GDKr* lyginami su atitinkamomis *GDKs* spaudinio vietomis.

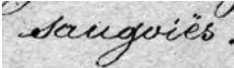
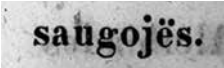
<i>GDKr</i> Daukanto ranka	<i>GDKs</i>
ne nedoribę 43	nè nedorybī 56
akminijs acc. pl. m. 51	akminijs 63
daugibę 69	daugibę 83
płaukimù → peldiejemù 91	płaukimù 105
pīlę 92	pīlę 107
atsiskieyd → atsiskieydusiu essuntiu 110	atsiskieydusiu es: sąnti 125
kitamę moksle → kitosę lietosę 114	kittosī lietosī 130
kurij 128	kurij 144
ługioę 135	ługioę 152
karauną 169	kariauną 189

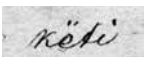
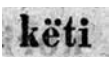
4 lentelė. *GDKr* nuorašo redagavimai Daukanto ranka (pažymėti **pusjuodžiu šriftu**); didžiuma jų, kartais šiek tiek modifikuotų, pateko į *GDKs* spaudinį (taip pat **pusjuodžiu šriftu**)

⁶ Plg. Subačius 2018, 416.

Didžiama Daukanto taisymų pateko ir į spaudinį. Galima manyti, kad tos vėliau taisytos vietos pirminiame juodraštyje buvo kitokios. Vadinasi, būtent šis *GDKr* su Daukanto korekcijomis turėjo būti rengiamo *GDKr2 prototipu, o ne ankstesnis juodraštis.

Tokią prielaidą patvirtina ir kai kurie kiti netipiški nuorašo *GDKr* rašybos atvejai, patekę į *GDKs*, pavyzdžiui, Daukanto nevirtotoje pozicijoje atsiradusi <ë> arba <en> žodyje *manta* (Daukantui būdinga buvo forma su <on>):

 → *saugoiës GDKr 49 ≈ saugojës GDKs 61;*

 → *këti 'ketini' GDKr 184 = këti GDKs 207 (dar plg. dviem eilutėmis žemiau tą pačią formą be diaresio: keti 184 → keti 207);*

 → *montôs → mentôs GDKr 192 → mentos GDKs 215.*

Kai kurie eilučių praleidimai irgi greičiausiai rodo, kad naudotasi *GDKr*, nes nušokta nuo panašių vietų prie panašių (žvilgsnio šuolis)⁷ panašiose eilutės vietose (tie patys žodžiai *idant*, *etmonas*, *buvo*), žr. 5 lentelę.

<i>GDKr</i>	<i>GDKs</i>
Kū didesnė nusi- gondes Pausanias iemė io ūgôte, idant neiszreiksztum sląpties ir idant io kaipo sauo didiause geradieje nepasalautum, ie is io paklausis ir i ipainiota i tep paô ius rekalus gľobs, is i sũite ketieje apdo- winote. 32	Kou didesnė nusi gąndęs Pausanias iemė io ūgô- tĩ, idant .....jo kajpo sawo didiausio geradiejo nepasalautum, jė jis io paklausis ir ji ipai- niotą i tejp paô ius rekalus gľobs, jis ji sũjtė kėtiejė apdo winotĩ. 41
VIII. Czionay nie tep is negaliejė sawa tėwainęs nutauste: kaipogi kad Pilokles Atenionũ Ātmon's tēis Egos uppę sawo łaiwinę łaikę ir Lysander Lacedemonũ Ātmonas tepat ne tolei pasitiko, kur- say to geidę, idant karę kũ ilgesnė patektum: kaipogi Persũ wiespats ius montũ szelpę: kad tũ tarpũ atkaley Atenionys issiszilulis weinus łaiwus ir ginklus beturiejė. 53	VIII Czionay nie tejp jis negaliejė sawo tie- wainės nutaustĩ: kaipogi kad Pilokles Atenio- nũ atmonas ....tejpat netolei pasitiko, kur say to tegeidę, idant karę kou ilgesnė patektum: kai pogi Persũ wieszpats wis montũ szelpę; kad tũ tarpũ atkaley Atenionys issiszilulis wie nus łaiwus ir ginklus beturiejė. 65
kaip ongis kareje Rimionũ wissusmurtije Pabijonimis bũ wadinamis, tep nu Grecijo Jpokrationimis bũ garbinamis 85–86	kaip ongis karejwe Rimionũ wis susmurtijė Pabijonimis.....wadinamis..... ..... buwo gar binamis 99

5 lentelė. *GDKs* praleistos *GDKr* eilutės, peršokus nuo panašaus prie panašaus (žodžiai *idant*, *etmonas*, *buvo*)

⁷ Apie tokias klaidas žr. Paulius Subačius, 2001, 299–300.

Ir Pabrėža Kretingoje turbūt turėjo tą patį *GDKr* nuorašą, ne originalų juodrašį, bet vėliau, kai Daukantui prisireikė, persiuntė jį į Sankt Peterburgą (tokie siuntimai neturėjo būti labai keblūs⁸). Pabrėža skundėsi Daukanto rašyboje jam nepatikusia raidės <y> reikšme ([iː, i]), o būtent *GDKr* pirmą kartą toks Daukanto polinkis galūnėje <-ys>⁹ ir išryškėjo.

1.3. *GDKr2 RANKRAŠTĮ RAŠĖ DAUKANTAS. Tolesnis klausimas, ar *GDKr2 spaudai rengė pats Daukantas, ar vėl koks pagalbininkas? Kaip minėta, viename *GDKs* spaudinio egzemplioriuje yra įrišta Ksavero Kanapackio pasirašyta (nors gal ir Daukanto rašyta?) rusiška pratarinė, Kanapackis finansiškai padėjo Daukantui išleisti šią knygą. Kanapackio biografijos tyrėja Monika Wesołowska elektroniniuose laiškuose man yra kėlus mintį, kad galbūt jis galėjo ir redaguoti (rengti) Daukanto rankraščius¹⁰. Ji rėmėsi 1864 m. *Dziennik Literacki* skelbtu lietuviškų knygų sąrašu, kuriame prie *PaPhs* ir *GDKs* leidinių atitinkamai lenkiškai įrašyta „poprawił Ksaw Konopacki“ ir „poprawił Ksawery Konopacki“¹¹. Tas žodis *poprawił* turėtų reikšti 'taisė'. Ar tokiai hipotezei bent svarstyti būtų kokių nors argumentų? Gal sąrašo sudarytojas galėjo pažinti Kanapackį ir įrašydamas *poprawił* remtis Kanapackio pasakymais? Mat lietuviškose antraštėse abiem atvejais yra kitas žodis – *apskélbė*. O gal kas tiesiog prastai mokėdamas lietuviškai antraščiu *apskélbė* būtų išvertęs kaip *poprawił*? Wesołowska tai pavadino neutralėniu žodžiu *zajmował się* 'užsiiminėjo': „Jako jedyny zajmował się wszystkim tekstami Dowkonta“¹².

Žinoma, kad Kanapackis kilo nuo Biržų, tad buvo rytų aukštaitis. *GDKs* aukštaitiškų ypatybių, kurios nebūtų būdingos Daukantui, lyg ir nematyti. Priešingai, galima identifikuoti tokių pakeitimų, kurie atrodo galintys būti skiriami pačiam Daukantui.

1.3.1. *KARVEDYS IR KARVAIDA*. Daukanto žodžių *karvedys* ir *karvaida* istorija taip pat leidžia manyti, kad *GDKr2 buvo rašytas jo paties.

Karvedys laikomas Daukanto naujadaru. Daukantas jį ėmė vartoti gana anksti, dar pirmojoje savo istorijoje *Darbai* (*DARB*, 1822), plg.: *Liwey ontpoutusis Talibadaq Karwedi Letiu DARB 75* – *Liwe ontpoutusis Talibada karwedi Latwui DAR 42*; *Esz eidamis i Kary aprinka sau Karwedi DARB 98* – *Esz eidamis i kary, aprinka sau karwedi DAR 52*; *Kuryi sweykina ij sawa Karwedziu DARB 98* – *kuryi swejkyna ij sawa Karwediu DAR 52*.

Tiesa, *Darbų* nuoraše *DARB* pramaišiu parašyta ir su jungiamuoju balsiu <o> – *kariovedis*, plg.: *garsy Wieszpaty arba kariowedy DARB 10*; *Kopas kariowedziu, wieszpacziu DARB 17*; *Wyginds Kariowedis Zemaycziu DARB 295*. Tačiau *DAR* nuoraše išlaikytas variantas be to balsio, plg. atitinkamai: *garsi wieszpati arba Karwedi DAR 6*; *Kapas karwediu, wieszpatiu DAR 10*; *Wyginds karwedis Ziamaitiu DAR 134*. Tikėti-

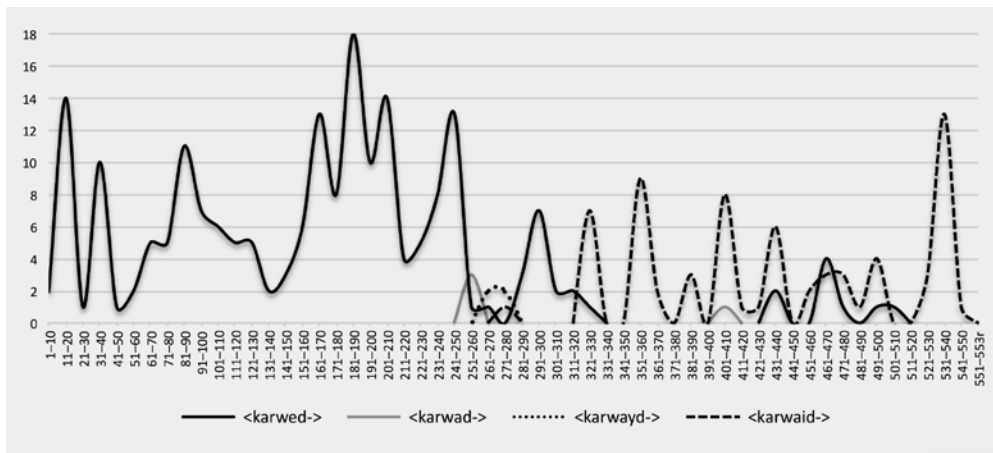
8 Apie siuntų keliavimą plg. Šenavičienė 2000, 136.

9 Subačius 2018, 401–405.

10 Wesołowska 2019-02-18.

11 *Dziennik Literacki* 11, 1864, 116.

12 Wesołowska 2018, 15. Vertimas: „kaip vienintelis užsiiminėjo visais Daukanto tekstais“.

1 diagrama. IZ žodžių *karvedys*, *karvada* ir *karvaida* pasklidimas

niausia, kad Daukantas buvo sudaręs tik *karvedį* be jungiamojo balsio, kaip dažniausiai jungė ir kitus žodžius (plg. Daukanto naujadarus *daiktvardis* 'daiktavardis', *būdvardis* 'būdvardis') ir kaip dažniausiai vartota jo gimtojoje šnektoje (turbūt *DARB* varianto nurašytojai patys savo nuožiūra įterpdavo jungiamąjį balsį – *kariovedys*).

Savo *Istorijos žemaitiškos (IZ, 1831–1834)* pirmąją pusę Daukantas irgi vartojo *karvedį*, plg.: *karvedis* → *karvedijs* IZ 3v; *karvedis* IZ 10r; *karvedi* IZ 11r, 13r; *karvedis* IZ 13v(2×) ir daug kitų (žr. 1 diagramą). Tačiau nuo IZ 254v pagrėčiui ėmė įsivesti ir kitą naujadarą *karvada* ta pačia reikšme: *karvada* dat. sg. m. 'karvedžiui' IZ 254v; *karvada* gen. sg. m. 'karvedžio' IZ 255r; *karvadas* instr. pl. m. 'karvadais' IZ 256v. Visgi netrukus sumanė, kad geriau būtų *karvaida*, ne *karvada* ir pasitaisė vieną parašytą atvejį – *karwaday* nom. pl. m. → *karwayday* 263v; taip su <y> raide parašė dar tris atvejus *karwayda* nom. sg. m. IZ 268r; *karwaydū* instr. sg. m. IZ 274r; *karwayda* nom. sg. m. IZ 276r, tačiau greitai <y> pakeitė į <i>, plg.: *karwaidas* gen. sg. m. IZ 279r; *karwaida* nom. sg. m. IZ 321r; *karwaidū* gen. pl. m. IZ 323r ir t. t. Įsivesti *karvadą* ir vėliau *karvaidą* vietoj *karvedžio* IZ Daukantą turbūt paskatino lenkiškas atitinkmuo, plg. Daukanto parašymą *iszleida sauo Woiewodas arba karwaidas* IZ 364r, ypač paveiki turbūt buvo lenkiško žodžio *wojewoda* galūnė <-a>, prie kurios Daukantas priderino *karvada* ir *karvaida* fleksiją. Ne visai aiški Daukanto darybinė mintis: *karvada* jam galėjo atrodyti padaryta iš *karas* (*kareivis*) + *vadas*, o *karvaida* – iš *karas* (*kareivis*) + *vaidytis* (?). Birutė Vanagienė, bendrine kalba perrašydama IZ, Daukanto *karvadą* suniveliavo su *karvaida*¹³ – galbūt palaikė, kad *karvada* tėra Daukanto žemaitiškai monofongizuotai užrašyta forma *karvaida*.

Įstabu, kad Daukantas apsisprendė pasirinkti žodį *karvaida* būtent pereidamas į IZ 4 ra (IZ 319r–419r), mat *GDKr* rašymo laikas apytiksliai sutampa su IZ antra

¹³ Plg. *karvaidai* IŽ1995 1, 578; *karvaido* IŽ1995 1, 579; *karvaidais* IŽ1995 1, 582.

puse, ypač su 6 ra, artimas ir 5 ra (*IZ* 5–6 ra rašytos apie 1833–1834 m.)¹⁴. Ir *GDKr* tekste jau vienodai visur rašyta *karvaida* – matomas beveik sinchroniškas *karvaidos* pasirodymas abiejuose rankraščiuose. Net atrodo panašu, kad maždaug apie *IZ* 4 ra rašymo laiką Daukantas bus ėmęs rimtai galvoti versti Nepoto *Gyvatas didžiųjų karvaidų*, pats žodis *karvaida* tarsi buvo nukaltas tam vertimui, graikų karvedžiams pavadinti Daukantas lyg užsimanė skirtingo naujadaro, įsivedė jį kartu į *IZ* 4 ra ir *GDKr*. Visgi dar vėliau, apie 1842–1844 m. rašydamas *Būdą senovės lietuvių (Bd)* Daukantas vėl sugrįžo prie *karvedžio*. Tarsi graikų karvedžiams sugalvotas žodis būtų nelabai tikęs lietuvių istorijai.

1846 m. išspausdinta *GDKs*. Antraštėje pasirinktas žodis *karvaida* (*Karvaidū*) lyg leistų tikėtis *karvaidos* ir visoje knygoje (sulig *GDKr* rankraščiu). Tačiau iš tiesų yra ne visai taip, *GDKs* vartoti abu naujadarai: *karvedys* ir *karvaida* (žr. 6 lentelę).

<i>GDKr</i> <karvaid->	→ <i>GDKs</i>	
(<karwed->)	→ <karwed->	=, ≈ <karvaid->
Karvaidū I		
karvediū V		
karvaidū 3	→ karvediū 8	
karvaidū 3	→ karvediū 8	
karvaidū 4	→ karvediū 9	
karvaidū 4	→ karvediū 9	
karvaidū 6	→ karvediū 11	
karvaidū 11	→ karwedū 17	
karvaidū 12	→ karwedū 19	
karvaidū 14	→ karwediu 20	
karvaidū 23	→ karvediū 31	
karvaidū 25	→ karvediū 32	
karvaidus 25	→ karwedius 33	
karvaidū 30		≈ karvaiduj 38
karvaida 31		= karvaida 38
karvaidū 35		= karvaidū 44–45
karvaidū 36		= karvaidū 46
karvaidū 38		= karvaidū 49
karvaidą 41		= karvaidą 53
karvaidū 41		= karvaidū 53
Karvaidū 43		= Karvaidū 55
karvaidū 44		= karvaidū 56

¹⁴ Subačius 2018, 408.

<i>GDKr</i> <karwaid->	→ <i>GDKs</i>	
(<karwed->)	→ <karwed->	=, ≈ <karwaid->
karwaidù 45		= karwaidù 57
karwaidas 50		= karwaidas 62
karwaidû 60		= karwaidû 73
karwaidą 62		= karwaidą 75
karwaidù 64		= karwaidù 77
karwaidù 65		= karwaidù 78
karwaidù 65		= karwaidù 79
karwaida 66		= karwaida 80
karwaidą 66		= karwaidą 80
karwaidas 69		≈ karwaidajs 82
karwaidù 69		= karwaidù 82
karwaidù 84		= karwaidù 97
karwaidà 85		≈ karwaidàj 98
karwaida 85		= karwaida 99
karwaidù 85		= karwaidù 99

6 lentelė. *GDKr* ir *GDKs* *karvaidos* ir *karvedžio* vartojimas iki *GDKs* 99

Atrodo, kad *GDKs* iš pradžių rašytas *Bd* jau buvęs vėl įprastas žodis *karvedys*, bet paskui staiga perimtas ankstesnis *karvaida*. Kas, jei ne pats Daukantas, toliau taip svyravo tarp savo naujadarų? Pradžioje ėmęs keisti prototipo *GDKr* *karvaidą* į *karvedį* (iki *GDKs* 33 imtinai), toliau (nuo *GDKs* 38) tiesiog pasidavė šaltiniui. Netgi antraštei pasirinko *karvaidą*. Ir tik kartą toliau pasitaikė naujesnis *karvediu* *GDKr* 119 = *karvediu* *GDKs* 135, bet tai iš konteksto iškrintantis atvejis. Jis irgi patvirtina, kad į **GDKr*2 buvo kopijuota tiesiai iš *GDKr* – kas ten buvo praspūdė, tas perkelta ir į *GDKs*.

1.3.2. KITOS DAUKANTIŠKOS LEKSIKOS IR KT. YPATYBĖS. Šalia *karvedžio* ir *karvaidos*, esama ir kitų Daukantui būdingų teksto (leksikos) modifikavimų. Štai *LKŽe* žodis *lielis* reiškė 'kalba' žinomas tik iš Daukanto, ir *GDKr* *byla*, *bylumas* *GDKs* pakeisti būtent juo (*GDKr* → *GDKs*): *billie* 41 → *biła arba lijlis* 53; *tū nuweikę sawo billumū* 121 → *tou nuweikę sawo lijliū* 137.

Žodis *vietovė* reiškė 'miestas, pilis' *LKŽe* irgi fiksuotas tik iš Daukanto (semantinis Daukanto naujadaras), plg.: *piles* *GDKr* 127 → *wijtowęs* *GDKs* 144a.

Ir *graižis* 'grašis' *LKŽe* pažymėtas kaip Daukanto neologizmas, plg.: *graszii* *GDKr* 22 → *graižiu* *GDKs* 30 (plg. Daukanto *Būdą*: *Grajzió* *Bd* 249; *grayzius* *Bd* 252).

Daukanto tekstams būdingas latvizmas *mandyti* 'mėginti, bandyti' (*LKŽe* fiksuotas tik iš Daukanto ir Antano Juškos žodyno), taip pat jo vediniai. Šios <mand-> šaknies spaudinyje pagausėjo, plg. (*GDKr* → *GDKs*): *bandę* praet. 2 sg. 117 → *mandej* 133; *nebanditumi* 117 → *nemanditumi* 133.

Anksčiau Daukantas rinkosi rašyti žodžio *kariauna* ir vedinių kamieną be minkštinamojo <i> ženklų <karaun->, bet *GDKs* tas ženklas jau yra – <kariaun->, plg. (*GDKr* → *GDKs*): *karauną* 1 → *kariauną* 6; *karaunū* 2 → *kariaunū* 7; *karauną* 4 → *kariauną* 9; *karaunos* 11 → *kariaunos* 18. Ir kaip tik ankstesniame *Būde* buvo didžiąja dalimi perėjęs prie formų su minkštinamuoju ženklu, plg.: *kariaunó* *Bd* 197; *kariauną* *Bd* 204; *kariaunos* *Bd* 205; *kariaunôs* *Bd* 205; *kar̃iaunôs* *Bd* 205; *kariauna* *Bd* 207; *Kariauna* *Bd* 208; *kariauna* *Bd* 210 (daug mažiau atvejų be minkštinamojo ženklo, plg.: *karaunó* *Bd* 206; *Karauna* *Bd* 210).

Ir daugiau *GDKs* žodžių galėjo būti įsivesti Daukanto, jei jie būdingi ypač jam (*LKŽe* fiksuoti iš Daukanto), plg. (*GDKr* → *GDKs*): *darû* 58 → *wejkałû* 69; *raszitoie* nom. pl. m. 134 → *rasz̃t̃inikaj* 150; *maistôs* gen. sg. f. 155 → *ikajsz̃tio* 174; *t̃eunams* dat. sg. f. 188 → *didoumenej* 211.

GDKs atsirado daukantiškų ne tik leksikos, bet ir ortografijos ypatybių. Pavyzdžiui, priebalsio minkštumą prieš <a> Daukantas kartais žymėdavo akūto diakritiku – <á>. Todėl modifikavimas (nors ir graviu, ne akūtu) *Tecziaus* *GDKr* 60 → *Tecz̃aus* *GDKs* 72 greičiausiai yra Daukanto, tik spaustuvėje gavęs netikslų diakritiką. Taip pat nom. sg. f. galūnę *PaPhr* ir *PaPhs* Daukantas dažnai žymėjo akūto diakritiku, tad nors netikslus, gravio atsiradimas *GDKs* irgi turbūt Daukanto, plg. (*GDKr* → *GDKs*): *Pile* 92(2×) → *Pilè* 107(2×); *pile* 93 → *pilè* 107; *Pile* 93 → *Pilè* 107. Arba *i* kamieno acc. pl. f. galūnę <-ys> – *duris* acc. pl. f. *GDKr* 82(2×) → *durỹs* *GDKs* 95(2×). Taip pat daukantiškas asmeninio įvardžio *ji* rašymas <j̃i> – *i* 'j̃i' *GDKr* 183 → *j̃i* *GDKs* 206.

Visos šios ypatybės leidžia labai tvirtai spręsti, kad neišlikusį rankraštį *GKDr2, iš kurio spausdinta *GDKs* knyga, rengė pats Daukantas, o ne Kanapackis ir ne koks kitas pagalbininkas.

2. RAŠYBA. Rengdamas *GKDr2 spaudai Daukantas laikėsi skirtingų prototipo ortografijos keitimo ar išlaikymo principų nei *PaPhr* tekste, nors rengė juos panašiu metu. *PaPhr* Daukantas daug ypatybių modifikavo pagal savo to laiko *Sostinės ortografiją*. O *GDKs* daug daugiau ypatybių, išlaikytų iš senesnio Rygoje rengto prototipo *GDKr* arba pakeistų ne visoje knygoje. Apskritai rašybos nenuoseklumą *GDKs* esama daugiau nei *PaPhr*.

Toliau *GDKs* aprašoma pagal panašias kategorijas kaip ir *PaPhr*, t. y. pagal prototipo rašybos ypatybių keitimą ar išlaikymą. Tačiau *GDKs* specifiška yra tai, kad nemažai ypatybių maždaug pirmajame knygos ketvirtyje rašytos vienaip (naujesne ortografija), o tolesni trys ketvirčiai – kitaip (senesne). Neretos ypatybės varijuoja didžiumoje knygos teksto arba tam tikrose jo atkarpose. Todėl prie pakeistųjų rašybos ypatybių skiriamos tokios naujos, kurių kiekiai didesni už senesniųjų, ir atvirkščiai – išlaikytomis laikomos tos, kurių senųjų variantų skaičiai didesni už naujųjų. Bet iš esmės didžiumos ypatybių pasirinkimas yra ir toks, ir toks, ir naujas, ir senas, tik nevienodi santykiniai kiekiai.

2.1. PAKEISTOSIOS YPATYBĖS

2.1.1. <i> (<y, e, ę>) → <ĩ> [e]. Prototipe *GDKr* nevirtota diakritinė <ĩ> įsivesta į *GDKs* žymėti žemaitiškam balsiui [e]¹⁵, dažniausiai vietoj nediakritinės <i>, kartais vietoj <y, e, ę>, pvz. (*GDKr* → *GDKs*):

pilis 1 → *pīle* 5; *isz* 1 → *īsz* 5; *ateisimu* 1 → *atijsīmū* 5; *prasikrauste* 1 → *prasīkraustę* 5; *Lige* 1 → *Ligī* 5; *ir* 1 → *īr* 5; *kurems* 1 → *kūrīms* 6; *pasitika* 2 → *pasītiko* 6; *is* 2 → *jīs* 6; *tilto* 2 → *tīlto* 6; *wissū* 2 → *wīssū* 7; *atlikusius* 2 → *atlīkusius* 7; *atirklawusių* 3 → *atīrklawusių* 8; *Kakynas aliwųniū wainikū* 59 → *Kakīnas aliwīniū wainikū* 72; *szokunųms* 88 → *szokunīms* 102; *issiropte* 185 → *isīropti* 208; *deszīnū akę* 185 → *deszīnū akī* 209; *sīrgdams* 185 → *sīrgdamas* 209; *iszlyko* 216 → *iszlīko* 238.

Vis dėlto diakritinė <ĩ> *GDKs* toli gražu ne visur sužymėta, neretai tiesiog pakartota, perimta paprasta <i> (atsitiktinai ir <y>), pvz. (*GDKr* =, ≈ *GDKs*):

neisiklaudina 48 ≈ *neisiklaudino* 60; *tolino* 48 = *tolino* 60; *prakylme* 48 ≈ *prakylmę* 60; *talkynie* 86 = *talkynie* 100; *onksztimomis* 186 ≈ *ąnksztimomis* 209; *iszgawęs* 187 = *iszgawęs* 210; *pirmū* 187 = *pirmū* 210; *ne sutiko* 187 ≈ *nesutiko* 211; *iszliko* 188 = *iszliko* 211.

Raidė <ĩ> *GDKs* įsivesta panašiai kaip ir *PaPhr*.

2.1.2. <y> [i, i] KAMIENUOSE. YRA 'YRA'. Veiksmazodžio *būti* praes. 3 formos naujovę su raide <y> – *yra* 'yra' Daukantas pradėjo rašyti dar *Spaudinių ortografijos lūžio* metu. *GDKr* formą *ira* ir *GDKs* nuosekliai pakeitė, pvz.: *yra* IV(3×), VII, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 25(2×), 28, 31, 33, 34, 57, 66, 73, 74, 76, 82, 91, 92, 95, 99, 101, 103(2×), 106(2×), 110, 118, 119, 123.

Visgi <y> [i, i] priesagose *-yba*, *-ybe* ir *-yti* *GDKs* Daukantas dažnai žymėjo sulig prototipo <i>, nekeitė į <y> (žr. toliau), nors *PaPhr* jose vyravo <y>. Ir daug žodžių šaknų [i, i] *GDKs* parašyti senoviškiau su <i> raide.

2.1.3. ŠAKNŲ [ei] RAIŠKA

2.1.3.1. PIRMASIS VARIJAVIMO TIPAS. Panašiai kaip ir *PaPhr*, *GDKs* <ei> digrafas, reiškiantis [ei] žodžių *diena*, *Dievas*, *vienas*, *-a* ir *vieta* šaknyse (1-asis variavimo tipas), dažniausiai keistas digrafu <ie>, žyminčiu aukštaitišką [ie]. Štai *GDKr* šaknies <dein-> (47×) ir atsitiktinai <dein-> rašyba *GDKs* visiškai pakeista <dien-> (47× + 4×), įskaičiavus ir iš tų vietų, kurių *GDKr* nėra išlikusių, pvz. (*GDKr* → *GDKs*):

deinà 4 → *dienà* 9; *deina* 4 → *diena* 9; *deinū* 15 → *dienū* 21; *deina* 21 → *diena* 28; *deinū* 33 → *dienū* 43; *deinū* 34 → *dienū* 44; *deiną* 35 → *dieną* 45; *Kas deina* 37 → *Kasdiena* 47; *deinos* 37 → *dienos* 47; *wargdeinius* 37 → *wargdienius* 47; *deinos* 62 → *dienos* 50; *deina* 71 → *diena* 85; *déina* 77 → *dieną* 91; *deina* 79, 81, 102 → *diena* 92, 94, 117; *deinū* 111 → *dienū* 126; *deinà* 111 → *dienà* 126; *deinū* 119 → *dienū* 135; *deiną* 128 → *dieną* 144; *deina* 129 → *dienos* 145; *deiną* 129 → *dieną* 145; *deino* 131 → *dieno* 146; *deinū*

¹⁵ Plg. Subačius 2018, 308–309.

138 → *dienū* 155; *deina* 140, 149, 154(2×) → *diena* 157, 167, 172(2×); *deinū* 155(2×) → *dienū* 174(2×); *deinoms* 156 → *dienomis* 174; *deinū* 201 → *dieuū* [sic!] 224; *deinū* 202 → *dienū* 225; *dėinosę* 214 → *dienosī* 236; *deinine* 221 → *dieninio* 243; *kieykdeina* 226 → *kiy diena* 248; *deino* 228 → *dieno* 249; *dienomis* 249; *dienę* 250; *dieno* 250(2×).

Panaši tendencija ir *Dievas* šaknyje, didžiuma GDKr <deiv-> (atsitiktinai ir <dėiv->, <diev->) variantų perteikta GDKs kaip <diev-> (21×, įskaičiavus ir iš tų vietų, kurių GDKr nėra išlikusių), pvz. (GDKr →, = GDKs):

diewatio 2; *Diewas* 3; *diewatiuj* 3; *Diewatio* 4; *Dėiwalis* 12 → *Diewalis* 18; *Deiwus* 12 → *Diewus* 18; *deiwus* 18 → *diewus* 25; *ukdeiwus* 18 → *kijm diewius* 25; *numdeiwus* 18 → *numdiewius* 25; *Deiwū* 40, 41 → *Diewū* 52, 53; *diewies* 63 = *diewies* 75; *deiwabaimingaj* 133 → *diewabaimingaj* 150; *deiwabaimingai* 135 → *diewabaimingai* 152; *Deiwali* 138 → *Diewali* 155; *Deiwū* 139 → *Diewū* 156; *Deiwā* [?] 172 → *Diewū* 191; *Deiwū* 173 → *Diewū* 193; *Deiwą* 183 → *Diewą* 206; ø 198 → *Diewū* 220; *Deiwū* 198 → *Diewū* 220.

Tik 3× Daukantas pažymėjo *Sostinės ortografijos* digrafą <ij> (GDKr → GDKs): *Deiwè* 93 → *Dijwè* 108; *Deiwams* 139 → *Dijwams* 156; *Deiwams* 172 → *Dijwams* 191 (vieną kartą <ij> diakritikas nepažymėtas – *Deiwies* 192 → *Dijwies* 214). Ir 5× Daukantas perėmė prototipo <Deiw->, <deiw-> turbūt iš inercijos, prieš savo nusistatymą (GDKr → GDKs): *Deiwa* 32 → *Deiwo* 40; *bedeiwis* 80 → *bedeiwis* 93; *Deiwus* 135 → *Deiwus* 152; *Deiwū* 135 → *Deiwū* 152; *bedeiwi* 168 → *bedeiwi* 188.

Analogiškai ir žodžio *vienas*, -a šaknis dažniausiai iš <wein-> perdaryta į aukštaitišką <wien->, pvz. (GDKr → GDKs):

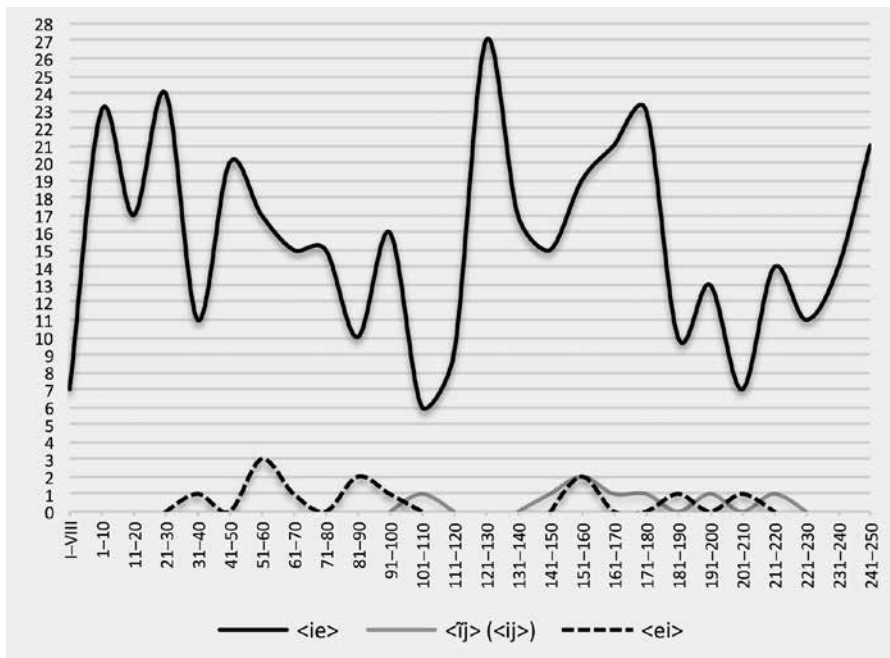
kiekweinam 1 → *kijkwienam* 6; *weine* 3 → *wienī* 9; *weini* 4 → *wienī* 9; *weinog* 4 → *wienog* 9; *weina* 4 → *wiena* 9; *weinog* 5 → *wienog* 10; *weinoks* 6 → *wienoks* 11; *weinas* 6 → *wienàs* 11; *Weina* 7 → *Wiena* 12; *kieykweino* 8 → *kijk wieno* 13; *ne weino* 9 → *niewieno* 14; *nie weina* 10 → *niewieno* 16; *weina* 11 → *wiena* 18; *weiname* 13 → *wienamī* 20; *weino* 15 → *wieno* 21; *nie weinòs* 16 → *niewienòs* 23; *weine* 17 → *wienī* 24; *weinog* 19 → *wienog* 26; *weino* 19, 20 → *wieno* 26, 27; *Weina* 20 → *Wiena* 27; *ne weiną* 21 → *nie wieną* 28; *wein metiū* 23 → *wienmetiū* 31; *weino* 24 → *wieną* 31; *kieykweinamę* 27 → *kijkwienamī* 34; *nie weina* 29 → *niewieno* 37.

Kartais prototipiniame GDKr parašytas sutrumpintos šaknies variantas <wen-> (atsitiktinai net <wën->), bet vietoj jo spaudinyje vis tiek dažnas <wien->, pvz. (GDKr → GDKs):

wens 4 → *wien's* 9; *wens* 8 → *Wienas* 13; *nie wëns* 12 → *niewienas* 18; *wensai* 13 → *wiensay* 20; *wens* 16 → *wien's* 23; *wens* 17 → *wiens* 23; *kieyk wens* 19 → *kijk wienas* 26; *wenukiejū* 21 → *wienukiejū* 28; *wens* 24 → *wien's* 31.

Ne taip retai vis dėlto tiesiog nukopijuotas ir trumpasis <wen->, pvz. (GDKr → GDKs): *kieyk wens* 19 ≈ *kijk wens* 26; *wens* 54, 61 = *wens* 66, 73; *wen* 62 = *wen* 74; *Ne wen* 63 = *Ne wen* 75.

Galima išskirti jungtuką *vienog*. Jis Daukanto jau seniai rašytas ne tik žemaitiškai su digrafu <ei>, bet ir aukštaitiškai su <ie> (jau 1831–1834 m. *Istorijoje žemaitiškoje ra-*

2 diagrama. Visuminė GDKs 1-ojo [ei] varijavimo tipo žodžių *diena*, *Dievas*, *vienas*, *-a* ir *vieta* šaknų vokalizmo raiška: <ie> (402×), <ij> (8×) ir <ei> (12×)

šyta ir *weinog*, ir *wienog*¹⁶). *GDKr* taip pat neretai rašyta aukštaitiškai *wienog*, ir tais atvejais rašyba tiesiog perimta, nes nebuvo ką keisti, pvz. (*GDKr* → *GDKs*): *wienog* 3, 13 = *wienog* 8, 19; *Wienog* 24 = *Wienog* 31; *wienog* 67, 77, 90 = *wienog* 80, 90–91, 104.

Šaknies <*wien-*> su aukštaitišku vokalizmu [ie] *GDKs* iš viso suskaičiuota 260× (tarp jų ir aiškios rinkėjų klaidos su diakritikais, pvz.: *wiëns* 2; *wīenog* 3; *wiëns* 235). Tačiau pasitaikė ir bene 7 atvejai, kur, turbūt netyčia, nukopijuotas prototipo variantas <*wein-*> su žemaitišku [ei] (*GDKr* → *GDKs*): *weinameę* 44 ≈ *weinamī* 56; *weinaę* 45, 47, 55 = *weinaę* 57, 59, 67; *kieykweinam* 72 ≈ *kijk weinam* 86; *weinaę* 74 = *weinaę* 88; *nie weina* 184 ≈ *nieweino* 208.

Žodžio *vieta* šaknis <*weit-*> (atsitiktinis atvejis <*węit-*>) taip pat dažniausiai aukštaitinta į <*wiet-*> (69×), pvz. (*GDKr* → *GDKs*):

weito 4 → *wieto* 10; *weitaę* 5 → *wietaę* 10; *Weita* 6 → *Wieta* 11; *weitowę* 12 → *wietowę* 18; *weito* 13, 14(2×) → *wieto* 19, 21(2×); *weitôs* 16 → *wietôs* 23; *weita* 17 → *wieta* 23; *węito* 20 → *wieto* 27; *weitowę* 22, 23 → *wietowę* 30(2×); *weito* 31, 33, 37, 40, 41 → *wieto* 40, 42, 47, 51, 53; *weitaę* 42 → *wietaę* 54; *weitaę* 42 → *wieto* 54; *weitaę* 52, 55 → *wietaę* 64, 66; *weitos* 55 → *wietos* 67; *weito* 63 → *wieto* 76; *weitowe* 77 → *wietowę* 91; *weitowę* 77 → *wietowę* 91; *weitas* 81 → *wietas* 94; *weito* 83 → *wieto* 96; *weitaę* 85 → *wietaę* 98; *weitôs* 88 → *wietos* 102.

¹⁶ Plačiau žr. Subačius 2018, 174.

Nukrypimų labai nedaug, 4× įsivestas <ij> [ei] (*GDKr* → *GDKs*): *piles* 127 → *wījtowęs* 144a; *iweिताute* 134 → *iwījtautī* 151; *kelweitiems* 149 → *kelwījtiemis* 167; *karweitie* 159 → *karwījtīe* 178. Taip pat 1× perimtas prototipo <weit-> variantas – *weita* *GDKr* 33 ≈ *weitos* *GDKs* 42.

Visų keturių pirmojo [ei] varijavimo tipo šaknų raiškos variantų santykis matyti iš 2 diagramos: *dien-* (<ie> 51×), *Diev-* (<ie> 21×; <ij, ij> 4×; <ei> 5×), *vien-* (<ie> 261×; <ei> 7×) ir *viet-* (<ie> 69×; <ij> 4×; <ei> 1×). Iš viso 402× aukštaitiškos <ie> raiškos, ir tik 8× ypač Daukanto to meto *Sostinės ortografijai* būdingos <ij>, taip pat tik 12× išlaidytas prototipo <ei> (atitinkamai 95,26 % : 1,90 % : 2, 84 % arba 50,25 : 1 : 1,5). Absoliučiai dominuoja <ie>, Daukantas *sąmoningai* ir labai *nuosekliai* aukštaitino pirmojo varijavimo tipo šaknų vokalizmą: <ei> → <ie>. Ir tai atitinka *PaPhr* keitimus, šių atvejų rašybą *PaPhr* ir *GDKs* Daukantas modifikavo labai panašiai.

2.1.3.2. KETVIRTASIS VARIJAVIMO TIPAS. Antrojo ir trečiojo [ei] raiškos varijavimo tipo pavyzdžiai *GDKs* didesne dalimi išlaikyti senesni, todėl jie bus aprašomi toliau prie nepakeistųjų. O ketvirtojo varijavimo tipo [ei] žymėjimas po <k> – [k'ei] didele dalimi keistas. Jo keitimas labai unikalus, neatitinkantis ne tik *Sostinės ortografijos*, bet ir jokių kitų Daukanto rašybos modifikavimo etapų. *PaPhr*, kaip buvo matyti, Daukantas buvo suliejęs antrą–ketvirtą tipus, tik pirmąjį buvo išskyręs. O *GDKs* ketvirtojo tipo atskyrimas rodo, kad Daukantas prikėlė iš užmaršties visus keturis jau kurį laiką niveluotus tipus.

7 lentelė atskleidžia, kad *GDKs* vyravo visai naujas, Daukanto iki šiol nevertotas ketvirtojo tipo variantas <kiy->. Kadangi jis labai akivaizdžiai gausiausias, tai ir labai *sąmoningai* pasirinktas (<kij-> 11×, <kīj-> 9×, <kiey-> 11×, o <kiy-> – net 51×).

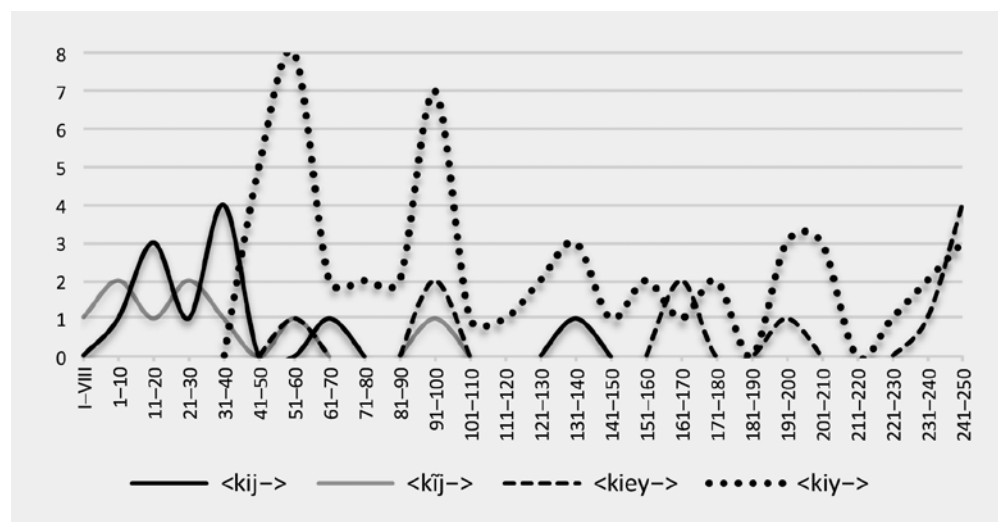
Žodžiai	<i>GDKs</i> 4-ojo varijavimo tipo pavyzdžiai su [ei] šaknyje			
	<kij->	<kīj->	<kiey->	<kiy->
<i>kiek, kiek-</i>	kijkwienam 6;	kīj-k-wienam	k[i]eykgalieda-	kiykwienas 47; kiykrejint 47;
<i>vienas,</i>	kijk 12, 13;	VIII;	mas 236; kieyno	kiykwieną 47; kiykwieno 50(2×);
<i>kieno</i>	Kijk 17; kijk	kijkwienas	244; Kieynono-	kiykwienas 51; kiykwien's 51;
	wens 26; kijk	10; kīj wie-	ris 244; kieyk-	kiyk 58; kiyknorint 58; kiykwie-
	31, 33;	no 13; kīj	wieno 246	nam 58; kiykwieno 73; kiyk wie-
	kijkwienamī	wienas 26;		nas 74; kiyk weinam 86; kiyk 88;
	34; kiykwie-	Kīj 55		kiyk wiena 91; kiykwienas 92;
	nam 39			kiyk wienas 95, 99; kiykdieniniū
				115; kiyk wienam 129; kiyk wie-
				ną 132; kiyk 132; kiyk wens 139;
				kiyk wieną 141; Kiyk 154; kiyk
				163; kiykwienas 175; kiykwens
				193(2×); kiyk 200, 205(2×); kiyk
				wiena 225; kiyk 235; kiykwens
				237; kiykwienamī 242; kiyk-
				wieno 247

Žodžiai	GDKs 4-ojo variavimo tipo pavyzdžiai su [ei] šaknyje			
	<kij->	<kīj->	<kiey->	<kiy->
<i>kiesti, kietas, kiemas</i>	<i>kijto</i> 63	<i>kīj</i> m dėwius 25; <i>parkīj</i> tę 37	<i>ikieytę</i> 54; <i>parsikieytę</i> 96; <i>perkieytę</i> 98; <i>neparkieytę</i> 243	<i>parsikiytimuj</i> 51; <i>kiytibę</i> 70; <i>kiytę</i> 98; <i>neparkiytę</i> 159; <i>parkiyt</i> 175; <i>neparkiytę</i> 241
<i>skieda, skiesti</i>	<i>skijstę</i> is 137	<i>atskīj</i> sta 8; <i>skīj</i> dą 98	<i>atskieysfī</i> 165; <i>teparsiskieyde</i> 167; <i>parsiskiey-</i> <i>dusiū</i> 197	<i>atsiskiyde</i> 60; <i>neskiystumes</i> 60; <i>persikiytę</i> 61; <i>parsikiytę</i> 96; <i>skiy-</i> <i>das</i> 98; <i>skiydą</i> 102; <i>atsiskiydusiū</i> 125; <i>skiyd</i> 208

7 lentelė. GDKs 4-ojo variavimo tipo pavyzdžiai su [ei] šaknyje

Esama tokių tarsi grafinių porų <kij-> : <kīj-> (skiriasi tik diakritiku) bei <kiey-> : <kiy-> (skiriasi tik raide <e>). Vyraujantis naujasis <kiy-> variantas atrodo kaip koks senesnio ilgesnio varianto <kiey-> patrumpinimas. Galima taip svarstyti: Daukantas lyg labiausiai rinkosi senesnįjį variantą <kiey->, tik dažnai paprastino į <kiy->. Galbūt <kiy-> šiek tiek labiau grafiškai derėjo prie tuo laiku įprastesnių <kij-> ir <kīj-> (visi trys variantai yra dviejų dėmenų, ir visų pirmas dėmuo yra <i> [⟨ī⟩]). Galbūt ieškojo grafotaktinės harmonijos. Pati <kiey-> → <kiy-> idėja labai svarbi: Daukantas rinkosi pasiduoti prototipo rašybai, bet pasiduodamas modifikavo.

Svarbu atkreipti dėmesį ir į naujoviškesnį žymėjimą – <kij-> ir <kīj->. Nors tokių variantų mažiau, tačiau jie sukoncentruoti knygos pradžioje, ten jie visiškai dominuoja. Tarsi pradžioje Daukantas būtų sumanęs šio ketvirtojo [ei] variavimo raiškos tipo ortografiją niveliuoti pagal *Sostinės ortografiją* (<kij-> būtų tik nepažymėto dia-

3 diagrama. GDKs 4-ojo variavimo tipo variantų pavyzdžiai su [ei] šaknyje:

<kij-> (11×), <kīj-> (9×), <kiey-> (11×) ir <kiy-> (51×)

kritiko <kīj-> variantas). Pavyzdžiui, taip keista (*GDKr* → *GDKs*): *atskieysta* 3 → *atskījsta* 8; *Kieykvienas* *GDKr* 6 → *kījkwienas* 10; *kieyk* 7 → *kijk* 12. Iš 3 diagramos matyti, kad toks keitimas į <kij-> ir <kīj-> būdingas maždaug tik iki *GDKs* 39. Nuo tada Daukantas nuleido rankas ir pasidavė prototipo poveikiui. Panašiai naujesnysis naujadaras *karvedys* visai vyravo imtinai iki *GDKs* 33, o nuo *GDKs* 38 rašytas beveik vien senesnysis *karvaida*. Vadinas, toje pačioje *GDKs* vietoje, apie p. 38–39, fiksuotinas ne vienas ryškus Daukanto pasidavimas – sugrįžimas prie naujadarų *karvaida* ir senesnių prototipo siūlomų variantų <kiey->, <kīy->.

Po *GDKs* 39 toliau tepasitaikė 4 atvejai su naujesniaisiais <kij-> ir <kīj->. Du iš jų atsirado tais atvejais, kai prototipo forma nebuvo tipiška – <ij> (*GDKr* → *GDKs*): *Kijk* 43 → *Kīj* 55; *kijta* 'kieta' 51 ≈ *kijto* 63. Daukantas juos beveik tiksliai nukopijavo, tai atitiko jo *Sostinės ortografiją*. Dar du atvejai, kur net ir prototipinį <kiey-> Daukantas pakeitė naujais <kij-> ir <kīj-> (*GDKr* → *GDKs*): *skieyda* 84 → *skījda* 98; *skieysteis* 121 → *skijsteis* 137. Pasitaikė vienas netyčinis <ie> – *kieyknorint* *GDKr* 226 → *kieknorint* *GDKs* 249.

Taip pat galima atkreipti dėmesį į būdvardį *keistas*, -a ir jo vedinius. Atrodytų, kad šaknies vokalizmas [ei] čia turėtų būti panašus į veiksmožodžio *keisti*. Tačiau veiksmožodis Daukanto šnekte žinomas su kitokiu [ei] vokalizmu, ir Daukanto variantai *parkijte*; *parsikieyte*; *kiytibę* jį patvirtina. Birutė Vanagienė iš dabartinės Daukanto šnektos yra fiksavusi tiek veiksmožodį *keisti*, tiek *kiesti*¹⁷. Visgi būdvardis *keistas*, -a neturi kito vokalizmo varianto¹⁸. Ir tai tarsi patvirtina paties Daukanto žodžio *keistas*, -a raiška – visur perimtas prototipo žymėjimas <kiey-> (atsitiktinis <kiei-> irgi pakeistas <kiey->). Kadangi nėra jokių kitų variantų, rašyta visur vienodai, tai tikriausiai vienintelę [ei] reikšmę jam ir skyrė (ne [ei]), antraip galėtume tikėtis ir kitų raiškos variantų (*GDKr* =, →, ≈ *GDKs*):

kieystas 27 = *kieystas* 34; *kieistos* 32 → *kieystos* 41; *kieysta* 65 ≈ *kieystą* 79; *kieystù* 77 = *kieystù* 90; *kieystą* 100 = *kieystą* 116; *kieystù* instr. sg. m. 144 ≈ *kieystu* 162; *kieystesniù* 167 ≈ *kieystesniù* 187; *kieysto* 208 = *kieysto* 231; *nekieystù* 177 = *nekieystù* 198; *kieystumas* 215 = *kieystumas* 237.

2.1.4. INSTR. PL. M. <-ajs, -ejs> (<-àjs, -èjs>). Daukanto instr. pl. m. galūnės raiškos mintis buvo nuėjusi ilgą kelią, bet *Sostinės ortografijoje* jau vyravo naujausi jotiniai variantai <-ajs, -ejs> (*Bd, D*¹⁹). Daukantas nebetino rinktis instr. pl. m. galūnių su žemaitiškais monoftongais ir prototipo *GDKr* <-as, -es> iš esmės keitė *GDKs* <-ajs, -ejs> bei jų diakritiniais variantais <-àjs, -èjs> (iš viso 222×). Kitų *GDKs* variantų <-ais> (<-as, -eīs>) praspūdavo tik 11× – atsitiktiniai atvejai (žr. 4 diagramą).

GDKs naujosios <-ajs, -ejs> (<-àjs, -èjs>) jotinės raiškos pavyzdžiai (*GDKr* → *GDKs*):

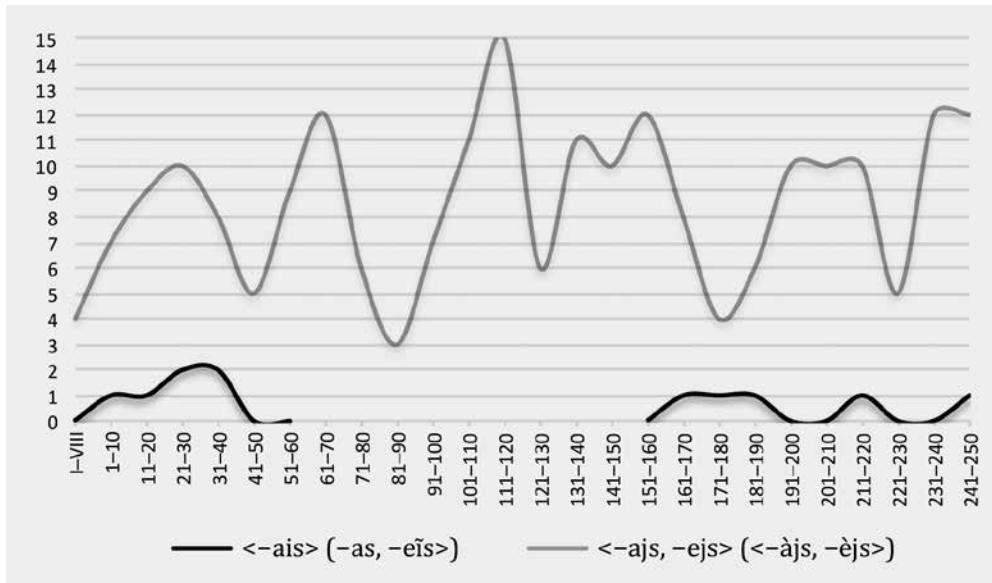
sargas 1 → *sargajs* 6; *lūsas* 2 → *lousajs* 7; *neprieteles* 3 → *neprietelejs* 8; *turtas* 7 → *tūrtajs* 12; *zodes* 10 → *zòdejs* 16; *gebiausēs* 11 → *gebiausejs* 17; *jur-karēs* 11 → *jur-karejs*

17 *Kiēsti, kiēta, kiētē* ir *keīsti, keīta, keītē*, Vanagienė 2014, 298.

18 *Keīstas*, -à, Vanagienė 2014, 282.

19 Plg. Subačius 2021, 461–463.

4 diagrama. GDKs instr. pl. m. galūnių senesnioji raiška <-ais> (<-as, -eīs>) (11×) bei naujoji jotinė <-ajs, -ejs> (<-àjs, -èjs>) (222×)

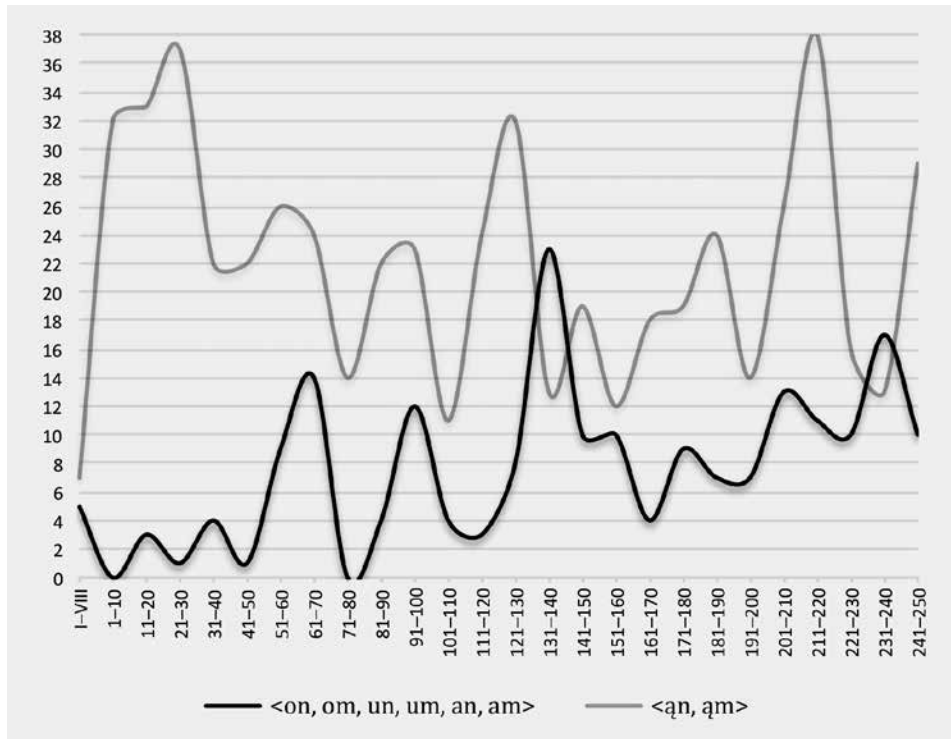
17; *mede-muras* 12 → *medio-murajs* 18; *su jrtoies* 13 → *sūrtoiejs* 19; *liges* 13 → *ligejs* 20; *essantès* 30 → *essantèjs* 38; *sawasès* 49 → *sawasèjs* 60; *rikes* 53 → *rikèjs* 65; *javàs* 206 → *javàjs* 229.

Reti tebuvo senosios ar senesnės neįotinės <-ais> (<-as, -eīs>) GDKs raiškos pasirinkimo atvejai, pvz. (GDKr →, =, ≈ GDKs): *badas* 2 = *badas* 7; *piningas* 8 → *pinin-gais* 13; *wissais* 17 = *wissais* 24; *rekatais* 17 = *rekatais* 24; *átmonais* 30 ≈ *atmonais* 38; *rekatais* 221 = *rekatais* 242. Paminėtinas dar kitoks netipinis neįotinio keitimo atvejis – *siuntinès* GDKr 30 → *siuntineīs* GDKs 38.

Tokios <-ajs, -ejs> (<-àjs, -èjs>) instr. pl. m. galūnės buvo rašomos ir *PaPhr*, šias formas GDKs Daukantas modifikavo labai panašiai.

2.1.5. [ɔn, an, ɔm, am] <on, om, un, um, an, am> → <an, am> KAMIENUOSE IR VIENSKIEMENIUOSE ŽODŽIUOSE. Gretintuose *PaP* ir *PaPhr* tekstuose aki-vaizdus labai nuosekliai apsispręstas (tik su keliomis išimtimis) modifikavimas, ten digrafai <on, om>, žymintys žemaitiškus dvigarsius [ɔn, ɔm], ir kartais digrafas <an>, reiškiantis aukštaitišką [an], gana tvarkingai keisti polifonine raiška su nosiniu diakritiku <an, am> ([ɔn, an, ɔm, am]). GDKr dažniausiai taip pat rašytas senesnis <on>²⁰, nors pasitaikė ir kitų variantų (<an, un> ir dar vienas kitas). Šiuo atveju bene svarbiausia, kiek Daukanto prototipas keistas naująja polifonine raiška su nosiniais dia-

²⁰ Subačius 2018, 394.

5 diagrama. Visuminė GDKs [on, an, om, am] diftongų senoji ortografinė raiška <on, om, un, um, an, am> (199×) ir naujoji <aŋ, aŋm> (570×) (į diagramą neįtrauktas dažnas žodis *idant*; žr. toliau 6 diagramą)

kritikais <aŋ, aŋm>, o kiek pasiliko visų kitų grafinių variantų (perimtų iš prototipo ar ir kitaip modifikuotų). Todėl 5 diagramoje sužymėta opozicija: senesnioji <on, om, un, um, an, am> raiška ir naujoji <aŋ, aŋm>.

Akivaizdu, kad naujesnieji <aŋ, aŋm> GDKs vyrauja (tik dviejose vietose senųjų pasirodė daugėliau už nosinius: maždaug GDKs 129–141 ir GDKs 231–241). Absoliutūs skaičiai yra 199× senųjų ir 570× naujųjų <aŋ, aŋm> (santykis 1 : 2,86). Į statistiką įtraukta ir šaknis *man-* (*mano, man, manęs, mane* ir *pan.* – tiek tautosilabiniai, tiek heterosilabiniai *-an-*), bet neįtraukta panašaus vokalizmo šaknis *num-* (*namas*), nes ši visai nežymėta nosiniu diakritiku *<aŋ> net ir tautosilabinėje pozicijoje. Taip pat neįtrauktas jungtukas *idant*, mat jis tikriausiai perimtas iš raštų ir net ankstyvuojų Daukanto Rygos ortografijos periodu nežymėtas žemaitiškai su *<on>. *Idant* įtraukimas į šią diagramą dėl ypatingo dažnumo ir Daukanto išpročio skirtingai jį žymėti iškreiptų bendrą vaizdą, bet jam sudaryta atskira 6 diagrama. Neįtrauktas ir priešdėlio *san-* dvigarsis, GDKs žymėtas vien raide <a>, pvz. (GDKr =, → GDKs): *sądraugas* 177 = *sądraugas* 199; *sudraugay* 205 → *sądraugay* 227. Neįskaičiuotas ir heterosilabinio <a-ŋ> hipernormalizmas *iszganimù* GDKr 61 → *iszganimù* GDKs 74.

Štai šiek tiek Daukanto modernizavimo (keitimo į diakritinius digrafus <ąn, ąm>) pavyzdžių (GDKr → GDKs):

ontra 72 → *ąntra* 86; *ontroie* 72 → *ąntroie* 86; *gebontę* 72 → *gebąntę* 86; *dongauo* 73 → *dąngawo* 87; *kalbont* 73 → *kalbąnt* 87; *somdont* 75 → *sąmdąnt* 89; *ketont* 75 → *ketąnt* 89; *ūmziū* 76 → *ąmziū* 90; *padongies* 79 → *padąnges* 93; *rusgontius* 79 → *rusąntius* 93; *ont* 79 → *ąnt* 93; *neapikontos* 80 → *neapikąntos* 93; *rond* 82 → *rąnd* 95; *Rondas* 82 → *Rąndas* 95; *negelbant* 82 → *negelbąnt* 96; *par longą* 82 → *parląngą* 96; *neapikonta* 83 → *neapikąnta* 96; *tonkè* 84 → *tąnkè* 98; *essantiū* 110 → *es: sąnti* 125; *neapikontôs* 111 → *neapikąntôs* 125; *walondą* 111 → *waląndą* 126; *zomba* 112 → *ząmbą* 126; *paeitant* 112 → *paeitąnt* 126; *essantę* 112 → *essąntę* 126; *atszokont* 112 → *atszokąnt* 127; *ont* 112 → *ąnt* 127; *essantes* 156 → *essąntes* 175; *raitontes* 194 → *raitąntes* 217; *nusigonda* 194 → *nusi- gąndo* 217; *berandontes* 195 → *berąndąntes* 217.

Įvairūs senosios ortografijos perėmimo (kopijavimo) pavyzdžiai: <on> =, ≈ <on>, <an> =, ≈ <an>, <om> =, ≈ <om>, <um> =, ≈ <um> (GDKr =, ≈ GDKs):

rondas 71 = *rondas* 85; *atwangôs* 75 = *atwangôs* 89; *essanteses* 77 ≈ *essantesejs* 91; *linkontius* 77 = *linkontius* 91; *tužtant* 79 = *tužtant* 92; *montos* 79 = *montos* 93; *ant* 81 = *ant* 94; *kombarie* 81 = *kombarie* 94; *ongis* 85 = *ongis* 99; *ontzweļges* 86 = *ontzweļges* 99; *sumdinius* 87 = *sumdinius* 102; *giwenontiomis* 93 = *giwenontiomis* 108; *szwankumu* 98 ≈ *szwankùmù* 114; *ikondin* 105 ≈ *ikondèn* 120; *essant* 115 = *essant* 131; *szwankuma* 115 = *szwankuma* 131; *mondagus* 115 = *mondagus* 131; *klestanti* 119 = *klestanti* 135; *brieksztant* 129 = *brieksztant* 145; *montos* 141 = *montos* 158; *montą* 141 = *montą* 159; *kontribês* 142 = *kontribês* 159; *kontribę* 145 ≈ *kontribi* 163; *essanti* 157 ≈ *essanti* 175; *romdite* 158 ≈ *romdiiti* 177.

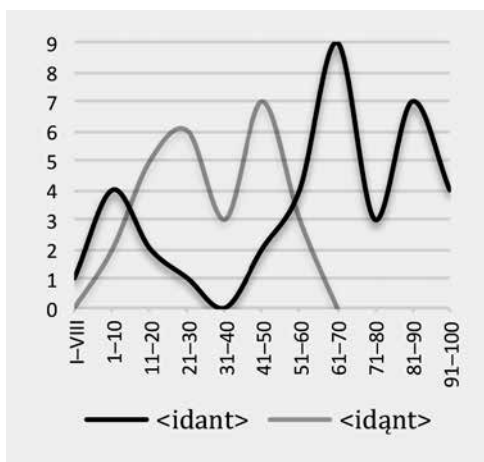
Ir šaknies *man-* (*mano*, *man*, *manęs*, *mane* ir pan.) pavyzdžiai, kartais perimti senieji variantai <on, un>, kartais – pakeisti naujaisiais <ąn> (GDKr →, =, ≈ GDKs):

mon 21 → *mąn* 28; *muno* 21 → *mąno* 29; *muno* 21 → *mąno* 29; *muni* 22 = *muni* 29; *mon* 22 → *mąn* 29; *munei* 22 → *mąnej* 29; *su muno* 139 ≈ *sumuno* 157; *mon* 174 → *mąn* 195; *munes* 183 ≈ *munęs* 206–207; *mon* 183(2×) → *mąn* 207(2×); *mon* 183 = *mon* 207; *munęs* 184 = *munęs* 207.

Apskritai, ne visų žodžių grafinės raiškos tendencijos vienodos, pavyzdžiui, prielinksnio *ant* rašyba GDKs dažniausiai naujesnė *ąnt*, o žodžio *manta* – senesnė, paprastai su digrafu <on>: *montos*; *montą* ir pan.

Tais retais atvejais, kai Daukantas pakeisdavo visą žodį, bet ir naujame „išlikdavo“ dvigarsis [an, ąn], jį vis tiek žymėjo naujai <ąn>. Daukantas nekopijavo žodžio, tad ir digrafą rašė kūrybiškiau, pvz. (GDKr → GDKs): *bekrintanti* 124 → *wirstąnti* 140; *Gandziaus* 130 → *Tąnkiaus* 147.

Iš 5 diagramos matyti, kad GDKs pradžioje santykinis naujųjų nosinių diakritinių <ąn, ąm> dažnumas didesnis, ypač imtinai iki GDKs 57 (pavyzdžių toje atkarpoje atitinkamai 170× : 17×, tad santykis 10 : 1). Palyginus su likusios GDKs 58–250 atkarpos santykiu 400× : 182× (2,20 : 1), išeity, kad pradžios atkarpos imtinai iki GDKs 57 naujų atvejų apie 4,5 karto daugiau už tolesnio GDKs 58–250 teksto.

6 diagrama. GDKs žodžio *idant* raiška: naujesnis variantas *idant* rašytas iki GDKs 53 imtinai pramaišiu su *idant*, o nuo GDKs 54 – vien tik *idant*

Visgi į 5 diagramą neįtraukti dažno GDKs žodžio *idant* duomenys, mat jo rašyba labai iškreiptų pagrindinės Daukanto [ɔn, an, ɔm, am] raiškos tendencijas. Kaip minėta, *idant* anksčiau beveik visada žymėtas su <an> (ne <on>), vėliau, *Sostinės ortografijoje*, retkarčiais pasirodydavo ir nosinis variantas su <aŋ> *idant* greta daug dažnesnio su <an> *idant*. *PaPhr* Daukantas tai perimdavo prototipo *PaP* variantą *idant*, tai prirašydavo nosinę *idant*. 6 diagramoje pavaizduota GDKs žodžio *idant* rašymo pradinė atkarpa (iki GDKs 100); paskutinį kartą *idant* su nosiniu <aŋ> parašytas GDKs 53, o toliau likusiame tekste žymėtas tik su nediakritiniu <an>.

Atkarpoje, kur rašytas *idant* su nosine, jis dažniausiai ir vyravo, bet nuo GDKs 54 staiga visai pradingo. Liko tik nediakritinis *idant*, nors, kaip minėta, visų kitų [ɔn, an, ɔm, am] vyraujanti visuminė grafinė raiška iki pat knygos pabaigos buvo naujieji <aŋ, aŋm>. Matyt, maždaug nuo GDKs 50 imdamas vis labiau pasiduoti prototipo rašybai, atsipalaidavęs grįžo ir prie anksčiau jo tekstuose dominavusio *idant*. Iš savo šnektos žodžio *idant* jis greičiausiai nepažino, forma *[idant] jo galvoje neskambėjo, tad ir žemaitinti linko menčiau nei kitus žodžius ir formas. Galbūt suprato, kad žemaitiškumo aliuzija šiam žodžiui gana dirbtinė.

2.1.6. INF. <-te> → <-tī>. Bendraties formantas *-ti* buvo vienas iš lengviausiai Daukanto pagal įgeidį kontroliuotų rašybos atvejų. Štai *Patarlių lūžio pabaigoje* apie 1841 m. Daukantas vietoj ankstesnės <-te> įsivedė <-tī> (į *Maldas katalikų* [MK], *Abečiai* [ABC]) ir toliau nuosekliai savo pakeitimo laikėsi. Taip ir dabar, vietoj *GDKr* buvusių <-te> surašė naujuosius <-tī>, pvz. (*GDKr* → *GDKs*): *giwente* 9 → *giwentī* 14; *nuauste* 10 → *prajaustī* 17; *karaute* 11 → *kariautī* 17; *weikte* 12 → *wejtī* 18. Toks keitimas visai sutampa su *PaPhr*.

2.1.7. *BŪ* : *BUWO*. Veiksmazodžio *būti* praet. 3 forma *buvo* dažniausiai moder-
ninta iš *bū* į *buwo*, pvz. (*GDKr* → *GDKs*): *bū* 15, 16, 17(3×), 19(3×) → *buwo* 22(2×),
24(3×), 26(3×); *nebū* 19 → *nebuwo* 26; *bū* 21, 23(2×) → *buwo* 28, 30(2×).

2.1.8. <û> → <ou>. *PaPhr* Daukantas iš dalies pakeitė <û> → <ou>, bet iš dalies išlaikė ir <û>. Toks sugrįžimas prie <û> Daukanto 1846 m. rašybos kontekste atrodė netikėtas, nes jau apie 10 metų to rašmens nebuvo vartojęs nei spaudiniuose, nei rankraščiuose. Tačiau Christiano Hintzės spaustuvė nė vienoje Daukanto knygoje rašmens <û> neišspausdino – gali būti, kad ir neturėjo tinkamų techninių galimybių. O nauja Daukanto pasirinkta Eduardo Pratzto spaustuvė *PaPhs* tą rašmenį rinko.

GDKs vėl spausdintas Hintzės spaustuvėje (tai ketvirtoji ir kartu paskutinė ten leista Daukanto knyga), ir jame vėl visai nėra raidės <û>. Didžiuma atvejų polifoninė <û> *GDKs* keista žemaitišką [ou] žyminčiu digrafu <ou> (kitaip keisti tik minėtieji *bū* → *buwo* ir toliau minėsimi dat. sg. m. bei adv. galūnių atvejai <-û> → <-uj>), pvz. (*GDKr* → *GDKs*):

pasidūtum 1 → *pasidoutum* 5; *tū* 1 → *tou* 5; *pasidūte* 1 → *pasidoutī* 5; *kuriūmi* 1 → *kurioumi* 5; *tūmi* 1 → *toumi* 6; *idūs* 2 → *idous* 6; *skaitlū* 2 → *skajtlouie* 6; *lūsas* 2 → *lousajs* 7; *Ku* 2 → *Kou* 7; *nugalūsīs* 2 → *nugatousīs* 7; *idūta* 2 → *idoutą* 7; *neapwežūs* 3 → *neapwežous* 7; *tū* 3 → *tou* 7; *ginklūtū* 4 → *ginkloutū* 9; *kū* 4 → *kou* 9; *pagrūzino* 6 → *pagrouzino* 11; *paprakūtas* 7 → *paprakoutas* 12; *geidūs* 8 → *gejdous* 13; *Kū* 8 → *Kou* 13; *Dūsney* 9 → *Dousney* 15; *nūdiemės* 10 → *noudimės* 16; *wissūmene* 11 → *wissoumenę* 17.

2.1.9. <-ou>, <-uj> DAT. SG. M. GALŪNĖS. *GDKr* rankraštyje Daukantas buvo rašęs polifoninę raidę <û>, tada ją rinkdavosi žemaitiškai dat. sg. m. galūnei [-ou] reikšti. Tačiau *Spaudinių lūžio* metu *Prasmoje lotynų kalbos (Pras)* Daukantas jau pakeitė jos žymėjimą digrafu <-ou>. Variantas <-ou> dar vyravo 1841 m. *MK*²¹, 1844 m. *Bd*²². Aukštaitiško [-ui] raiška su raide <i> – <-ui> rinktasi *ABC*²³, jos kartais pasitaikė ir *Bd*. O naujausias jotinis variantas <-uj> tik truputį šmėstelėjo *Bd*, ir pirmą kartą ryškiau vyravuti ėmė *Dainėse žemaičių (D)* 1845 m.²⁴ *PaPhr* jau taip pat dominavo naujasis <-uj>.

GDKs Daukantas žymėjo dvejopai: <-ou> ir <-uj>. Regėdamas prototipo rašmenį <-û> ir keisdamas jį <-ou>, Daukantas turbūt manė modifikuojąs ne galūnę, o tik jos grafiką, geriau atitinkančią spaustuvės inventorių (tarsi seniau rinktasi žemaitiška galūnę <-û> įgavusi naujesnę raišką <-ou>). Visgi nors digrafas <-ou> tapatintinas su ta pačia anksčiau rinktasi žemaitiška galūne, tai kartu ir rašybos atnaujinimas, todėl čia skiriamas prie pakeistos ortografijos ypatybių. O <-uj> – tai ne tik įsivesta aukštaitiška galūnę [-ui], bet ir pati naujausia jotinė jos raiška.

Dat. sg. m. galūnių grafikos <-û> → <-ou> modifikavimo pavyzdžiai (*GDKr* → *GDKs*):

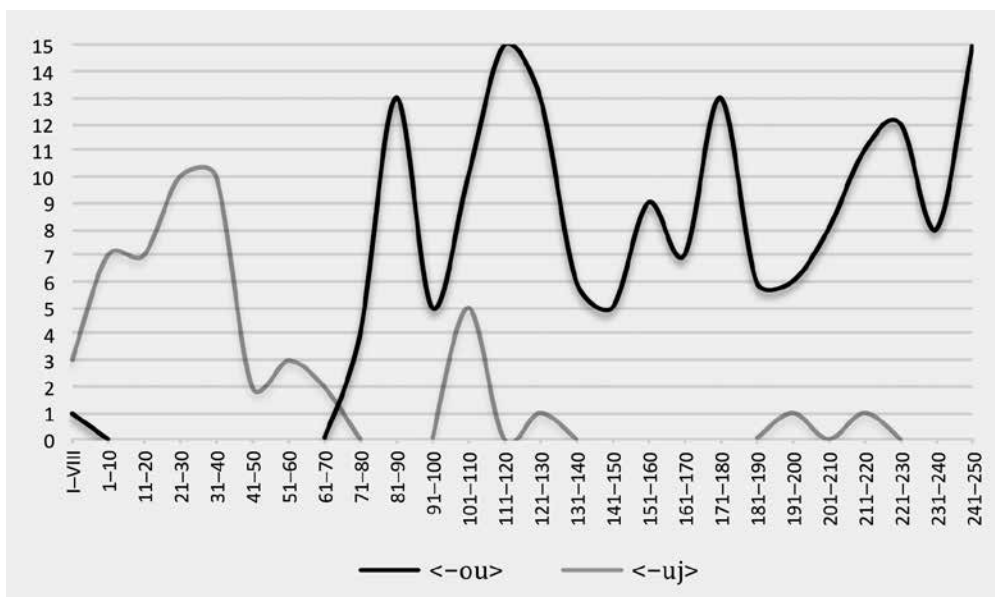
Trasybulū 60–61 → *Trasybulou* 73; *penū* 62 → *penou* 75; *swietū* 63 → *swietou* 75; *Parnabazū* 64 → *Parnabazou* 78; *wieszpatiū* 67 → *Wieszpatiou* 81; *Kononū* 67 → *Kononou* 81;

21 Plg. Subačius 2021, 368.

22 Plg. Subačius 2021, 457–458.

23 Plg. Subačius 2021, 368–369.

24 Plg. Subačius 2021, 458–459.

7 diagrama. GDKs dat. sg. m. galūnių <-ou> (167×) ir <-uj> (52×) raiška

rikiū 67 → *rikiou* 81; *Kononū* 68 → *Kononou* 81; *rekalū* 68 → *rekalou* 82; *Tiribazū* 71 → *Tiribazou* 84; *jaunikaitiū* 73 → *jaunikaitiou* 87; *Dioniū* 73 → *Dioniou* 87; *sunū* 74 → *sunou* 88; *kudikiū* 75–76 → *kudikiou* 90; *Eraklidū* 79 → *Eraklidou* 92; *Pilistratiū* 81 → *Pilistratou* 95; *brólū* 82 → *brolou* 95; *kabriū* 89 → *Kabriou* 103.

Galūnių ir jų grafikos <-ū> → <-uj> keitimo pavyzdžiai (GDKr → GDKs):

Dariū 2 → *Dariuj* 6; *wiespatiū* 3 → *wieszpatiuj* 8; *Miltiadiū* 5 → *Milciadiuj* 10; *Demetrijų* 6 → *Demetrijuj* 11; *swietū* 10 → *swietuj* 16; *garsū* 11 → *garsuj* 18; *skaitlū* 12 → *skaitluj* 18; *Eurybiadiū* 13 → *Euripiadiuj* 20; *rikiū* 13 → *rikiuj* 20; *neprietelū* 14 → *neprieteluj* 21; *Peloponezū* 16 → *Peleponezuj* 22; *murū* 16 → *muruj* 23; *rakū* 19 → *rakuj* 26; *ukinikū* 19 → *ukinikuj* 26; *wiresniūiū* 20 → *wiresniuj* 28; *Kserksiū* 21 → *Kserksiuj* 28.

7 diagrama atskleidžia, kad imtinai iki GDKs 69 vyravo naujausia aukštaitiška jotinė raiška <-uj>, tačiau nuo GDKs 73 ryškiau pasirodė ir iš karto įsivyravo žemaitiška, reikšta <-ou>. Aukštaitiškos galūnės buvo šiek tiek pagausėję GDKs 108–109, atsitiktinai pasitaikė ir GDKs 123, 191, 211. Tai gi leidinio pradžios aukštaitiškos dat. sg. m. galūnės raiška (iki GDKs 69) buvo dažnesnė, bet toliau Daukantas grįžo prie žemaitiškos.

2.1.10. <-ou>, <-uj> ADV. GALŪNĖS. Atrodytų, kad panašiai galėjo būti reikšta ir žemaitiška adv. galūnė [-ou] bei aukštaitiškas jos ekvivalentas [-ui], tačiau adv. galūnių atveju Daukantas beveik per visą tekstą rinkosi tik žemaitiškus variantus

(<-ũ> → <-ou>). Net ir *GDKs* pradžios atkarpoje, kur kitais atvejais rinkosi naujesnius variantus, adv. dažniausiai žymėjo <-ou>, pvz. (*GDKr* → *GDKs*):

apsuk 1 → *apsūkou* 5; *paskũ* 7, 8 → *paskou* 12, 13; *Paskũ* 11, 18 → *paskou* 17, 25; *paskũ* 21 → *paskou* 28; *Paskũ* 27 → *Paskou* 35; *paskũ* 29 → *paskou* 37; *pailgiũ* 29 → *pailgiou* 38; *pasku* 30 → *paskou* 38; *Paskũ* 31, 36 → *Paskou* 39, 46; *paskũ* 37, 38 → *paskou* 47, 50.

Iš viso žemaitiškų adv. <-ou> [-ou] variantų suskaičiuota 66× (vienas netiksliai atspausintas *paskau* [=paskou] *GDKs* 58). Aukštaitiškų <-uj> [-ui] pasitaikė bene tik trys atvejai (*GDKr* → *GDKs*): *pakarcziuj* 3; *paskũ* 2 → *paskuj* 7; *ilgainiũ* 16 → *ilgajniuj* 23, ir visi *GDKs* pradžioje.

2.1.11. APIBENDRINIMAS. Bene septynios ryškios prototipo *GDKr* rašybos ypatybės *GDKs* pakeistos naujomis: 1) <i> (<y, e, ę>) → <ĩ> [e]; 2) <i> → <y> [i, i] praet. 3 formoje *yra* 'yra'; 3) pirmasis šaknų [ei] raiškos variavimo tipas <ei> → <ie>; 4) ketvirtasis šaknų [ei] raiškos variavimo tipas <kiey-> → <kiy->; 5) instr. pl. m. <-as, -es> (<-ès, -às>, <-ais>) → <-ajs, -ejs> (<-àjs, -èjs>); 6) [on, an, om, am] <on, om, un, um, an, am> → <aṅ, aṃ> kamienuose ir vienskiemeniuose žodžiuose; 7) inf. formantas <-te> → <-tĩ>.

Tokių pakeistų (adaptuotų) rašybos ypatybių skaičius *GDKs* gerokai mažesnis už *PaPhr*. Tai reiškia, kad Daukantas, perrašydamas *GDKr* → *GDKr2, laikėsi kitokių rašybos nuostatų, nei kopijuodamas *PaP* → *PaPhr*. *GDKs* matomos pastangos tolti nuo prototipo rašybos gerokai silpnesnės nei *PaPhr*. Kai kurios modifikuotos *GDKs* ypatybės buvo ypač lengvai pastebimos, Daukanto paprastai be ilgesnių pereinamųjų periodų iš karto lengvai ir nuosekliai pakeičiamos: tai <y> formoje *yra* 'yra' ir <ĩ> inf. formante <-tĩ>. Bet kai kurios kitos ypatybės – tai ir aukštaitiškų lyčių vartojimas ar toleravimas: pirmasis šaknų [ei] raiškos variavimo tipas <ie>, instr. pl. m. <-ajs, -ejs> (<-àjs, -èjs>) ir [on, an, om, am] <aṅ, aṃ> kamienuose bei vienskiemeniuose žodžiuose. Aiškios bent dvi *GDKs* rašybos naujinimo tendencijos: 1) modifikuoti lengviausiai identifikuojamas, mažiausiai dėmesio, keitimo pastangų reikalaujančias ypatybes, 2) diegti daugiau aukštaičių tarmės ypatybių.

2.2. IŠLAIKYTOSIOS YPATYBĖS. Išlaikytųjų prototipo ypatybių *GDKs* daugiau, nei jų buvo *PaPhr*. *GDKs* Daukantas ne taip stengėsi naująjį tekstą reikšti naujomis savo rašybos nuostatomis. Visgi senos išlaikytos ypatybės neretai sumišusios su naujesnėmis, tik pirmųjų santykinai daugiau. Nemaža išlaikytųjų tampa dominuojančios tik maždaug nuo antro knygos ketvirtadalio, o pirmame ketvirtyje neretai vyrauja ar bent labai išryškėja pakeistos naujesnės ortografijos bruožai.

2.2.1. [-a-, -ai, -e-, -ei] GALŪNĖSE. *PaPhr* tekste Daukantas aiškiai keitė senesnę dvibalsių [ai, ei] raišką naujesniąja jotine <aj, ej> – ne tik galūnėse, bet ir kamienuose. Čia, *GDKs*, priešingai, ne tik kamienuose, bet ir galūnėse to joto labai dažnai

nėra. *GDKs* galūnių raiška labai paveikta prototipo originalo, didžiama atvejų tiesiog kopijuota ar bent taikyta prie senesnės rašybos.

GDKr rankraščio atvirų galūnių diftongų [ai, ei] raiškos įvairovė buvo aprašyta pagal trejetą tipų²⁵. Lyginant *GDKr* su spaudiniu *GDKs* dabar kreiptas dėmesys į jų penketą: 1) jungtuke *bei*, 2) įvardžiuose irrieveiksmiuose *kursai*, *tenai* (kartais *čionai*, *jisai*, *koksai*, *nieksai*, *patsai*, *retsai*, *tasai*, *tatai*, *tiktai*, *toksai*, *viensai*), 3) kituoserieveiksmiuose (adv.), 4) nom. pl. m. galūnėje ir 5) dat. sg. f. galūnėje. Svarbiausia nustatyti, kokiais atvejais prototipo variantai perimti, o kokiais atvejais pakeisti.

2.2.1.1. *BEY* 'BEI'. Labai ryškus jungtuko *bei* senosios rašybos reliktas yra digrafas <ey> – *bey*. Tokia jungtuko raiška faktiškai buvo vienintelė visame *IZ* rankraštyje, beveik be nukrypimų²⁶. *GDKs* suskaičiuoti 29× *bey* variantai (VIII[3×], 2, 5, 12, 23, 29, 37, 41, 54, 59, 65, 66, 73, 75, 94, 96, 98, 129, 135, 139, 151, 153, 154, 156, 227, 238, 245) ir tik 3× su jotu *bej* 11(2×), 167. *Sostinės ortografijos* laiku jau vyravo jotinis variantas *bej* (*Bd*), vadinasi, *GDKs* iš principo išlaikytas būtent senasis prototipo *bey*.

2.2.1.2. *KURSAI*, *TENAI* IR KT. Įvardžių irrieveiksmių *kursai*, *tenai* ir kt. dažniausias galūnės rašybos variantas *GDKr* buvo <ay>, dažniausias jis liko ir spaudinyje, pvz. (*GDKr* =, ≈ *GDKs*):

tinay 28 = *tinay* 36; *czionay* 29 = *czionay* 37; *kursay* 31 = *kursay* 38; *nieksay* 31 = *nieksay* 38; *nekoksay* 30 = *nekoksay* 39; *Szisay* 75 = *Szisay* 89; *retsay* 76 = *retsay* 90; *wensay* 50 ≈ *wiènsay* 62; *Toksay* 75 = *Toksay* 89; *patsay* 148 = *patsay* 166; *Tasay* 176 = *Tasay* 197; *tiktay* 216 = *tiktay* 238.

Pasitaikydavo *GDKr* ir <ai> variantų, ir juos Daukantas neretai perimdavo į spaudinį, pvz. (*GDKr* =, ≈ *GDKs*): *kursai* 9 = *kursai* 14; *patsai* 23 = *patsai* 30; *nie wensai* 31 ≈ *niewiensai* 40; *tenai* 50 = *tenai* 62; *toksai* 50 = *toksai* 62.

Nutikdavo ir vieną senesnę prototipo raišką pakeisti kita, pvz., <ai> → <ay> (*GDKr* → *GDKs*): *wensai* 13 → *wiènsay* 20; *kursai* 60 → *kursay* 73; *ne wensai* 67 → *niewiènsay* 81. Čia Daukantas koregavo, bet pagal senesnę rašybą. Aišku, kad jis pritaikė senstelėjusias savo taisykles.

Vis dėlto Daukantas įsivedė šiek tiek ir jotinio, naujesniojo varianto <aj> – vietoj įvairių prototipo raiškų (*GDKr* → *GDKs*), pvz., vietoj <ay>: *Toksaj* 2 → *Toksaj* 7; *tinaj* 3 → *tīnaj* 8; *czionaj* 14 → *czionaj* 21; vietoj <ai>: *isai* 22 → *isaj* 29; *kursai* 25 → *kūrsaj* 32; *tenai* 26 → *tenaj* 33; *patsai* 26 → *patsaj* 34; vietoj <a>: *tikta* 15, 55, 60 → *tiktaj* 22, 67, 73; *tata* 90 → *tataj* 103; naujai įsivestame žodyje: ø 7 → *tīnaj* 12.

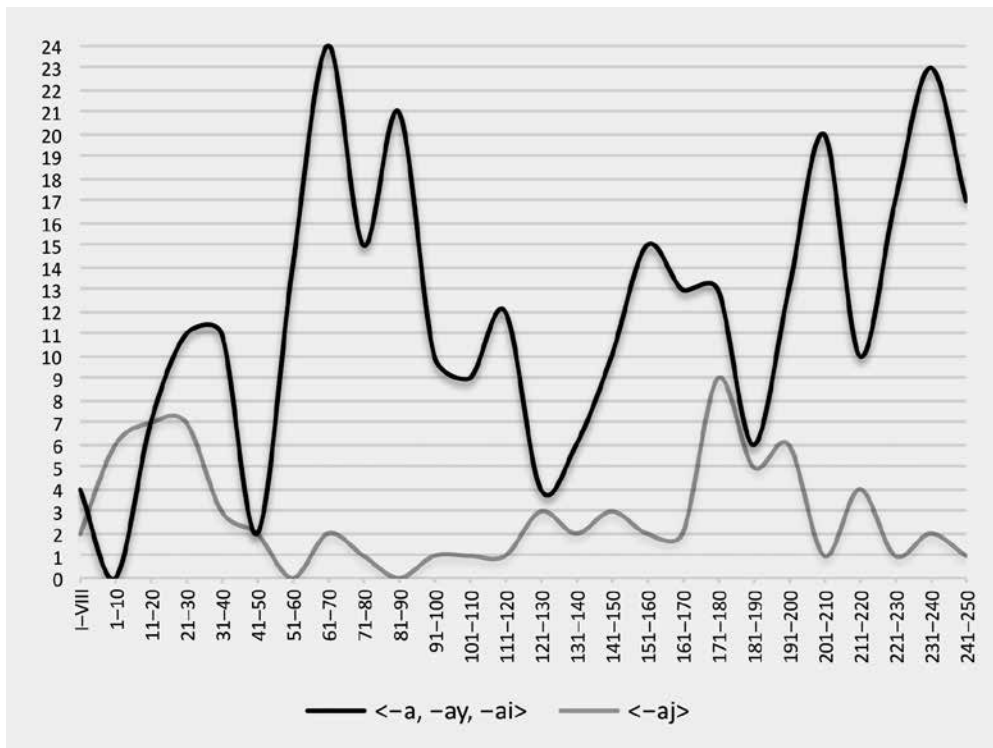
Renkantis jotinį <aj> prototipo raiška nebuvo svarbi. Svarbesnis buvo nevienodas Daukanto nusistatymas rengiant skirtingas rankraščio atkarpas (žr. 8 diagramą).

Naujieji <aj> variantai intensyvesni dviejose atkarpose: 1) maždaug nuo pradžios iki *GDKs* 34, 2) *GDKs* 175–191. *GDKs* rengimo pradžioje Daukantas turbūt norėjo labiau modernizuoti *kursai*, *tenai* ir kt. galūnių rašybą, bet paskui atsipalaidavo, taip

²⁵ Subačius 2018, 394–397.

²⁶ Plg. Subačius 2018, 251.

8 diagrama. GDKs kursai, *tenai* ir kt. analogiškų žodžių galūnių raiška: senesnė <-a, -ay, -ai> (307×) ir naujesnė <-aj> (74×)

nesistengė, tiesiog dažniausiai pamėgdžiojo prototipą. Taip pat kiek susiėmė antroje *GDKs* pusėje (apie 15 puslapių) – vėl pasistengė naujinti, bet netrukus ir tų pastangų beveik atsisakė. Juk ir modernesnis *bej* pasirinkimas (tik 2×) pasitaikė toje pačioje pradinėje atkarpoje, kur dominavo <-aj>, taip pat 4-ojo [ėi] variavimo tipo <kij>, <kīj> raiška, žodis *karvedys*. Kitaip sakant, nemažai ženklų rodo, kad *GDKs* pradžios rašybą Daukantas ganėtinai stengėsi modernizuoti, tačiau toliau tos pastangos nuseko.

2.2.1.3. KITI PRIEVEIKSMIAI (ADV.). Didžiumos kitųrieveiksmių (adv.) galūnės *GDKr* reikštos digrafais <-ay, -ey>²⁷ ar tiesiog monografais su gravio diakritiku <-à, -è> [-aː, -eː] (kartais ir be jo – <-a, -e>). Rengdamas *GDKs* spaudinį Daukantas abu tipus buvo linkęs perimti, išlaikyti prototipo rašybą. Štai <-ay, -ey> pavyzdžiai (*GDKr* =, ≈ *GDKs*):

stropey 10 = *stropey* 16; *butinay* 13 = *butinay* 20; *daugesney* 21 = *daugesney* 28; *mondagesney* 22 ≈ *mąndagesney* 29; *lābiausey* 22 = *lābiausey* 29; *didesney* 27 = *didesney* 35;

²⁷ Plg. Subačius 2018, 395.

negùdrey 29 ≈ *ne gùdrey* 37; *aplamey* 29 ≈ *aplamey* 37; *lepney* 29 = *lepney* 37; *putlotay* 29 = *putlotay* 37; *kraugeringay* 29 = *kraugeringay* 37; *ilgay* 37 = *ilgay* 47; *mondagey* 39 ≈ *mandagey* 51; *teisingay* 40 = *teisingay* 51; *laimingay* 47 = *laimingay* 59; *dažney* 47 ≈ *dažney* 59; *naudingesney* 47 = *naudingesney* 59.

Taip pat <-à, -è> pavyzdžiai (GDKr =, ≈ GDKs):

Tonkè 10 ≈ *Tąnkè* 16; *tonkè* 10 ≈ *tąnkè* 16; *aiszkè* 10 = *aiszkè* 16; *teisesnè* 10 = *teisesnè* 17; *daugè* 12 = *daugè* 19; *didesnè* 13 = *didesnè* 20; *ilgesnè* 14 = *ilgesnè* 20; *weikè* 14 ≈ *wejkè* 20; *didè* 14, 24 = *didè* 20, 32; *sziolè* 25 = *sziolè* 33; *didesnè* 32 = *didesnè* 41; *butinà* 129 = *butinà* 145; *auksztà* 151 = *auksztà* 169; *ondà* 154 = *ondà* 173; *retà* 176 = *retà* 197.

Kartais GDKr pamirštas diakritikas vis tiek pažymėtas GDKs, ir tai liudija sąmoningą Daukanto orientavimąsi į grafinę prototipo raišką, pvz. (GDKr → GDKs): *Trumpa* 132 → *Trumpà* 148; *ilga* 177 → *ilgà* 197; *smurtesne* 12 → *smurtesnè* 18; *dide* 14 → *didè* 21. O kartais tiesiog kopijuotas nediakritinis variantas, pvz.: *tikta* 56 = *tikta* 67; *dide* 162, 163 ≈ *dīde* 182(2×), arba ir diakritiką praleisdavo, pvz.: *neylgà* 51 → *neįlga* 63; *lenguà* 193 → *lengwa* 216.

Kai kurie regimi pakeitimai radosi visai atsitiktinai, dalis jų turbūt buvo rinkėjų riktai, pvz. (GDKr =, → GDKs): *ilgesnèy* 15 = *ilgesnèy* 21 (ir digrafas, ir diakritikas); *butinay* 39 → *butinà* 50 (diakritikas, monoftongas vietoj diftongo); *buklè* 108 → *buklê* 123 (skliauto formos cirkumfleksas); *geresnè* 139 → *geresnèy* 156 (diakritikas išlaikytas ir papildyta <y>); *ne mažesnè* 219 → *ne mažesnè* 241 (gravis pakeistas akūtu).

Nenuoseklumo pavyzdys gali būti eilutė su trimis prievėksmiai, bet nevienodai pažymėtais:

didé · smarké ir gôbej

didé smarké ir gôbej GDKs 53.

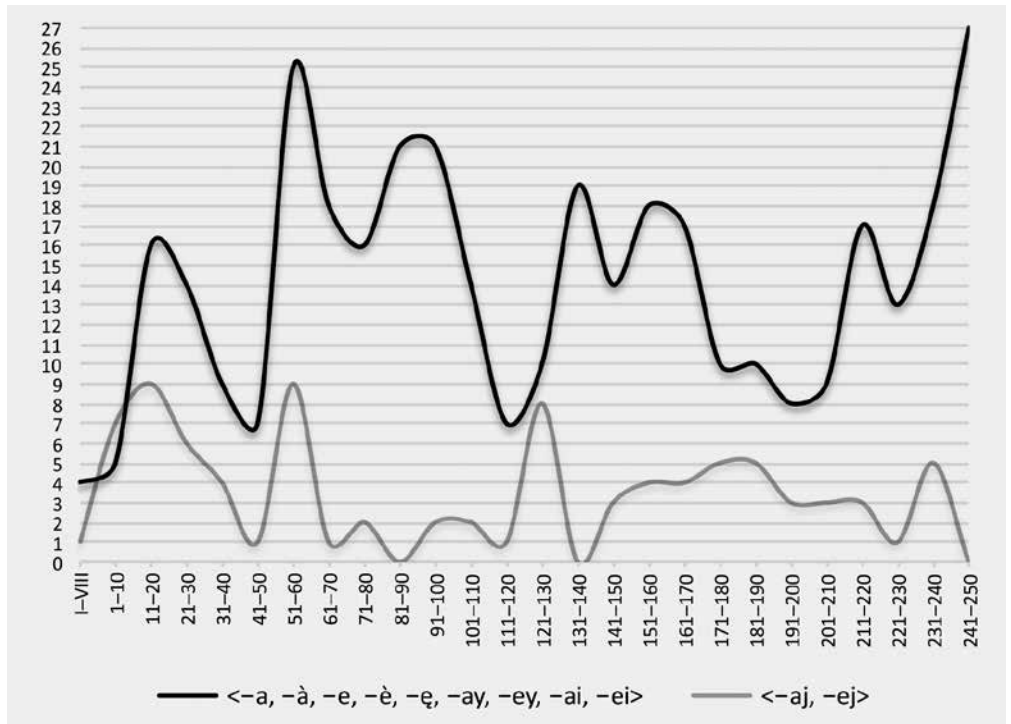
GDKr	→ GDKs
	platej V
	bašej 3
	butinaj 5
butinay 1	→ butinaj 6
lengway 2	→ lengwaj 7
weikay 2	→ weikésnej 7
daugè 3	→ daugej 7
didè 4	→ didej 9
didè 9	→ didej 14
ilgesney 9	→ ilgesnej 14
pałastuwingay 9	→ pałastuwingaj 15
winkrey 9	→ winkrej 15
stiprè 9	→ stiprej 15

GDKr	→ GDKs
pałastuwingai 10	→ pałastuwingaj 16
weikè 10	→ weikėj 16
giwesnei →	→ guwesnej 17
guwesnei 10	
skùbinay 11	→ skùbinaj 17
auksztai 16	→ auksztaj 23
neteisingai 17	→ netejsingaj 24
ø 21	→ taj 'tai' 28
didelè 22	→ didelėj 29
iwaire 23	→ iwairej 30
bendrai 23	→ bendraj 30
didesnè 28	→ didesnej 36
dide 28	→ didej 36

<i>GDKr</i>	→ <i>GDKs</i>
wiespatingai 29	→ wieszpatingaj 37
ligè 29	→ ligej 37
sau prasmei 36	→ sauprasmej 46
didè 39	→ didej 51
atgaley 39	→ atgalej 51
Bendrai 40	→ Bendraj 51
daugesnè 40	→ daugesnej 51
teisingai 41	→ téisingaj 52–53
gòbè 41	→ gòbej 53
zmoniszkay 42	→ žmoniszkaj 53
szirdingà 42	→ szirdingaj 53
rekałaintè 42	→ rekałaintej 54
didè 52	→ didej 64
piktesnè 65	→ piktesnej 79
netikiemay 78	→ netikiemaj 91
didiù biliù 84	→ didej biliù 97
ne weikè 67	→ neweikèj 80
lenguà 95	→ lengwaj 110
dewineriopay 95	→ dewineriopej 110
taikesnè 105	→ taikesnèj 120
buklesney 106	→ buklesnej 121
guwesnei 106	→ guwesnej 121
iłga 107	→ iłgaj 122
lengua 108	→ lengwaj 122
wakarikstè ‘vaka-rykšćiai’ 108	→ wakariksztiej 123
tonkiey 108	→ tąnkiej 123
butina 110	→ butinaj 125
mondagey 114	→ mondagej 130
daugesney 126	→ daugesnej 142
wissùtinay 128	→ wissoutinaj 144b
deiwabaimingay 133	→ diewabaimingaj 150
taikè 137	→ taikej 154

<i>GDKr</i>	→ <i>GDKs</i>
atkaley 142	→ atkalej 159
ligè 143	→ ligej 160
neweike 143	→ neweikej 160
narsesney 150	→ narsesnej 168
szirdingay 150	→ szirdingaj 168
rekałay 151	→ rekałaj 169
tonke 151	→ tąnkej 169
lengwesney 153	→ lengwesnej 171
ligè 153	→ ligej 171
trigubay 158	→ trigubej 176
iłgay 159	→ iłgaj 177
aitresney 159	→ aitoresnej 178
tonkè 163	→ tonkej 183
akiwaisde 166	→ akiwaisdej 185
sunkiey 166	→ sunkiej 185
buklesney 167	→ buklesnej 187
rumè 171	→ rumej 190
akiwaisdè 173	→ akiwaisdèj 193
bendray 174	→ bendraj 195
bukle 178	→ buklej 200
kùweikiausè 180	→ kouweikausej 202
dide 180	→ didej 202
łaiminga 181	→ łaimingaj 203
didesnè 192	→ dīdesnej 215
ligè 197	→ ligej 219
iłga 197	→ iłgaj 220
gardey kalbieje 204	→ swelnej kalbieje 227
tonkè 208	→ tąnkej 231
draugè 215	→ draugej 237
baisè 215	→ baisej 237
didè 216	→ didej 238
teisingai 217	→ teisingaj 239

8 lentelė. Antroje skiltyje *GDKs* kitų adv. galūnių [-ai, -ei] visuminė <-aj, -ej> (<-ėj, -èj>) raiška (89×); pirmoje skiltyje senesnė įvairi jų *GDKr* prototipų (ne tik [-ai, -ei], bet ir žemaitiškų monoftongų [-a-, -e-]) raiška: <-a> (5×), <-à> (2×), <-e> (6×), <-è> (29×), <-ę> (2×), <-ay> (14×), <-ey> (15×), <-ai> (8×), <-ei> (3×)

9 diagrama. GDKs kitirieveiksmai (adv.) su galūnėmis [-a; -ai, -e, -ei]: senesnė raiška <-a, -à, -e, -è, -ę, -ay, -ey, -ai, -ei> (367×) ir naujesnė <-aj, -ej> (89×)

Iš GDKs kitųrieveiksmių <-aj, -ej> galūnių raiškos 89× atvejų GDKr prototipą turėjo tik 84× (dalis GDKr lapų neišlikę, taip pat dviem atvejais GDKr tekste atitinkamos formos nebuvo: $\emptyset$ ir *didiù* → *didej*), iš jų 44× senoji monoftonginė raiška <-a, -à, -e, -è, -ę> ir 40× – senoji neįotinė diftonginė <-ay, -ey, -ai, -ei> (žr. 8 lentelę).

Vėlgi svarbiau už konkrečią prototipo formą Daukantui rinktis atrodo buvusios konkrečios GDKs atkarpos (žr. 9 diagramą).

Nors palyginti su *kursai, tenai* ir kt. žodžių galūnių jotinė raiška šių adv. <-aj, -ej> pasklidimas kiek įvairesnis, tačiau ryškesnės naujesnių <-aj, -ej> variantų pasireiškimo vietos vis tiek analogiškai išsidėsčiusios nuo pradžios iki GDKs 54. Noras labiau moderninti pradžioje ryškus ir čia. Tačiau toliau antras *kursai, tenai* ir kt. jotiškumo sudažnėjimas nesutampa su kiek vėliau pasirodžiusiu kitųrieveiksmių <-aj, -ej> GDKs 120–125 ir dar toliau sąlygišku sudažnėjimu GDKs 142–220 ir net GDKs 237–239 (plg. 8 ir 9 diagramas).

2.2.1.4. <-ai, -ei>, <-ay, -ey>, <-e> (IR <-aj, -ej>) NOM. PL. M. Anksčiau nustatyta, kad dažniausia nom. pl. m. galūnių raiška GDKr buvo digrafai <-ai, -ei>, rečiau <-ay, -ey>, retkarčiais ir monografai <-e>²⁸. Į spaudinį prototipo variantai dažniausiai ir perkelti, pvz., <-ai, -ei> (GDKr =, ≈ GDKs):

²⁸ Subačius 2018, 396–397.

Atenai 4 = *Atenai* 9; *Medai sena tauta* 27 = *Medai sena tauta* 35; *Persai* 27 = *Persai* 35; *Eporai* 30 = *Eporai* 39; *Jlotai* 30 ≈ *Ilotai* 39; *sakai* 'sekliai' 47 = *sakai* 59; *kunegai* 48 = *kunegai* 60; *ukinikai* 50 = *ukinikai* 62; *kunegai* 51 = *kunegai* 63; *Kaikarai* 57 ≈ *kaikarai* 69; *Tebanai* 58 = *Tebanai* 70; *warwarrai* 59 = *warwarrai* 72; *darbai* 60 = *darbai* 73; *weikalai* 60 = *weikalai* 73; *ukinikai* → *ukinikay* 62 = *ukinikai* 75; *warwarrai* → *warwarray* 64 = *warwarrai* 77; *ukinikai* 65 = *ukinikai* 79; *Katnai* 66 = *Katnai* 80; *ukinikai* → *ukinikay* 73 = *ukinikai* 87; *Tebanai* 86 = *Tebanai* 99; *rekatai* 87 ≈ *rejkatai* 101; *uriedai* 89 = *uriedai* 103; *laiwai* 91(2×) = *laiwai* 104, 105.

Taip pat perimti <-ay, -ey>, pvz. (GDKr =, ≈ GDKs):

Elotay 30 = *Elotay* 39; *rekalay* 49 = *rekalay* 61; *rupesney* 79 = *rupesney* 93; *tarnay* 110 = *tarnay* 124; *Tebanay* 123, 125 = *Tebanay* 139, 141; *Tabay* 'Tebai' 126(2×) = *Tabay* 142(2×); *bendray* 176 = *bendray* 197; *karwaiday* 176 = *karwaiday* 197; *weikatay* 181 = *weikatay* 204; *sudraugay* 205 ≈ *sądraugay* 227.

Pasitaikė ir neatitikimų <ay> → <ai> (*stabay* GDKr 46 → *staba-bai* GDKs 57–58), <-ai> → <-ay> (*Tebanai* GDKr 123 → *Tebanay* GDKs 139).

Rečiausias GDKr variantas yra monografinė raidė <-e>, ji taip pat perimta, pvz. (GDKr =, ≈, → GDKs):

rumieje ~ *rūmėjai* 3 = *rumieje* 8; *Giwentoie* 4 ≈ *Giwentoje* 9; *raszitoje* 58 ≈ *raszitoie* 69; *kareje* 85 → *karejwe* 99; *wissusmurtije* 85 ≈ *wissusmurtijé* 99; *Giwentoje* 93 = *Giwentoje* 108; *kareje* 105 → *karejwe* 119; *giwentoie* 107 = *giwentoie* 121; *szokieje* 116 = *szokieje* 131; *kareje* 149 → *karėjwe* 166; *kareje* 149 → *karejwe* 167; *gaide* 156 = *gaide* 175; *gaide* 157 ≈ *gaide* 175; *gaide* 157 = *gaide* 175; *slane* 'drambliai' 185 = *slane* 208.

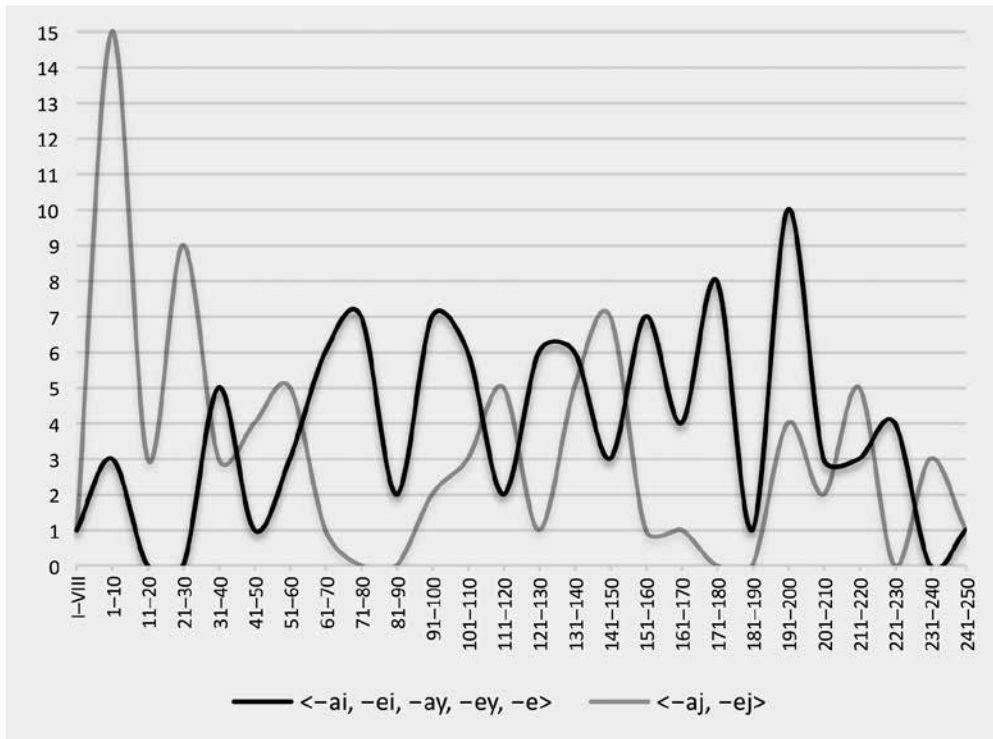
Vartota ir naujesniųjų <-aj, -ej> formų (žr. 9 lentelę).

GDKr	→ GDKs	GDKr	→ GDKs
	dajktaj IV	mede 5	→ medej 10
	ukiesaj 2	Persai 5	→ Persaj 10
	žwéjej 2	Tewai 10	→ Tièwaj 16
	Zwejej 2	teuai 10	→ tiewaj 16
	barnej 2	neprietele 14	→ neprietelej 20
	ĩszmintej 3	neprietele 16	→ neprietelej 22
	płaukaj 3	wergay 16	→ wergaj 23
	kùnegaj 3	algocze 16	→ ałgoczej 23
	Atsakaj 3	murai 17	→ muraj 23
	Karienaj 5	siuntine 17	→ siuntinej 24
ukinikai 2	→ ukinikaj 7	tėunai 18	→ tieunaj 24
barne 4	→ barnej 9	ukes-wirai 19	→ ukęs-wiraj 26
neprietele 4	→ neprietelej 9	kapa 23	→ kajpaj [sic!] 30
mede 5	→ medej 10	istatimai 23	→ istatimaj 30

<i>GDKr</i>	→ <i>GDKs</i>	<i>GDKr</i>	→ <i>GDKs</i>
kaikarai 29	→ kajkaraj 37	neprietele 123	→ neprietelej 139
swete 29	→ swetej 37	isztrimtine 125	→ isztrimtinej 141
teunai 32	→ tieunaj 40	Tebanay 125	→ Tebanaj 141
weikałai 33	→ wejkałaj 43	žige 126	→ žigej 143
waldimieray 36	→ waldimieraj 46	isztremtine 128	→ isztremtinej 144b
kałpai 37	→ kałpaj 47	tremtine 130	→ tremtinej 146
Tebanay 38	→ Tebanaj 49	Epaminonda 131	→ Epaminondaj 147
kunegay 40	→ kunegaj 52	raszitoie 134	→ rasztiņikaj 150
teisdare 41	→ teisdarej 52	Tessale 133	→ Tessalej 149
Tebanay 41	→ Tebanaj 52	neprietele 139	→ neprietelej 157
Tėunai 42	→ Tieunaj 54	kareiwine 151	→ kareiwinej 169
wiray 48	→ wiraj 60	siuntine 163	→ siuntinej 182
neprietele 50	→ neprietelej 62	âtmonai → âtmonay	→ atmonaj 195
zôde 78	→ zôdej 92	174	
karèije 84	→ karèiwej 98	weikałai → weikałay	→ weikałaj 195
waldimiera → waldi- mieray 90	→ waldimieraj 103	174	
weikałay 91	→ weikałaj 106	riké [çë?] 174	→ rikej 195
karwaida 91	→ karwaidaj 106	somdine 179	→ somdinej 201
draugai → draugay 96	→ draugaj 111	siuntine 182	→ siuntinej 206
swete 96	→ swetej 111	siuntine 188	→ siuntinej [sic!] 211
Laukosyre 98	→ Laukosyrej 113	siuntine 189	→ siuntinej 212
urieday 100	→ uriedaj 115	siutiney 196	→ siuntinej 218
Wiespate 103	→ wieszpatej 118	raszta 196	→ raszta 219
rekale 110	→ rakalej 124	wira 197	→ wiraj 220
waka 116	→ wakaj 131	neprietele 213	→ neprietelej 235
puswaike 116	→ puswaikej 131	didūme 214	→ didoumej 237
ø 116	→ moninikaj 131	Triwire 218	→ Triwirej 240
siuntine → siuntiney 120	→ siuntinej 137	prietele 222	→ prietelej 243

9 lentelė. Antroje skiltyje *GDKs* nom. pl. m. galūnių [-ai, -ei] visuminė <-aj, -ej> raiška (81×); pirmoje skiltyje senesnė įvairi jų *GDKr* prototipų (ne tik [-ai, -ei], bet ir žemaitiškų monoftongų [-a, -e]) raiška: <-a> (6×), <-e> (36×), <-é> (?; 1×), <-ay> (12×), <-ey> (2×), <-ai> (13×)

Iš 9 lentelės matyti, kad Daukantas mažiausiai toleravo nom. pl. m. monoftongus, juos dažniau nei ką kita keitė naujaisiais jotiniais variantais <-aj, -ej>. Iš visų *GDKs* 81× <-aj, -ej> atvejų *GDKr* prototipą turėjo tik 70×, nes dalis *GDKr* puslapių neišlikę

10 diagrama. GDKs nom. pl. m. galūnių [-ai, -ei] visuminė <-aj, -ej> raiška (81×) ir visi kiti raiškos variantai <-ai, -ei, -ay, -ey, -e> (99×)

ir vieno žodžio nebuvo ($\emptyset \rightarrow$ *moninikaj*). Iš tų 70× prototipo atvejų net 42× monoftonginiai <-a, -e> – daugiau nei pusė. Vadinasi, nom. pl. m. galūnės monoftongų Daukantas ypač vengė.

Kaip matyti iš 10 diagramos, naujieji jotiniai nom. pl. m. variantai <-aj, -ej> vėl labai ryškiai vyrauja GDKs pradžioje (iki GDKs 60; 40×) – toje atkarpoje net tris kartus viršija visus kitus kartu sudėtus variantus (13×). Kitas GDKs jotinės raiškos sudažnėjimas yra GDKs 98–157 (24×) atkarpoje, tik jau ne toks ryškus, jų kiekis jau trečdaliu mažesnis už visų kitų (32×). Trečias segmentas, kuriame matyti <-aj, -ej> gausėjimas, yra GDKs 195–220 (10×) – jų skaičius apylygis su kitais variantais (11×). Ir ketvirtoje vietoje – net pačioje pabaigoje GDKs 235–243 jotinė raiška (4×) viršija kitokią (1×).

Greta anksčiau minėtų naujųjų ypatybių intensyvumo GDKs pradžioje šliejasi ir nom. pl. m. galūnių raiška. Silpnesnių šios galūnės modernizavimo pėdsakų esama ir kai kuriose kitose atkarpose.

2.2.1.5. <-à, -è>, <-aj, -ej>, <-àj, -èj> DAT. SG. F. GDKr nuoraše vyraute vyravo monoftonginė dat. sg. f. galūnės raiška <-à, -è>, ir GDKs Daukantas ją ne taip retai išlaikydavo, pvz. (GDKr = GDKs):

laiwinè 45 = *laiwinè* 57; *wiresnibè* 47 = *wiresnibè* 59; *ukè* 48, 61, 64, 78 = *ukè* 60, 74, 78, 92; *kurè* 83 = *kurè* 96; *minauonè* 83 = *minawonè* 96; *wiresnibè* 117 = *wiresnibè* 133; *karonè* 123 = *karonè* 139; *padietà* 123 = *padietà* 139; *wissà* 123 = *wissà* 139; *Grecijè* 123 = *Grecijè* 139; *Pelopidà* 133 = *Pelopidà* 149.

Pasitaikė net ir vietoj dvibalsio pasirinkti monoftonginę raišką – *karaunai* GDKr 49 → *kariauná* GDKs 61.

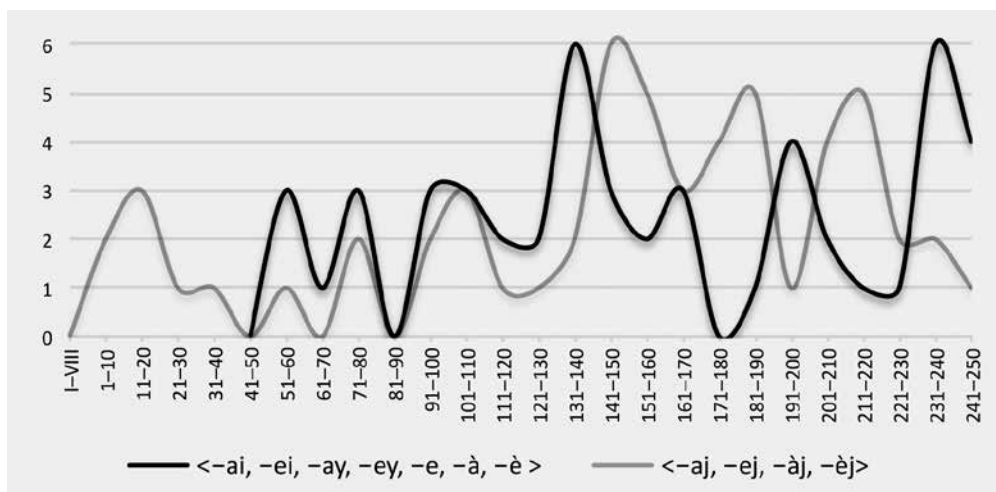
Taip pat esama atsitiktinai atrodančių diftongų išlaikymo senąja grafika <ai, -ei> atvejų, pvz. (GDKr = GDKs): *Atenionei* 118 = *Atenionei* 134; *žmonai* 213 = *žmonai* 236; *už pilei* 140 = *už pilei* 158; atsitiktinis ir <ei> → <ij> keitimas – *piutei* 125 → *piutij* 141.

Vis dėlto gera dalis galūnių keista naujesniais jotiniais variantais <aj, -ej>, pvz. (GDKr → GDKs):

tėuainè 3 → *tiewajnej* 8; *talkai* 5 → *talkaj* 10; *wissai* 18 → *wisaj* 25; *tėwainè* 30 → *tiewainej* 38; *minauô-nè* 48 → *minawônej* 60; *werginamà* 60 → *werginamaj* 73; *Amynta* 86 → *Amyntaj* 100; *likusijè* 88 → *likusejej* 102; *minauonè* 115 → *minawonej* 130; *Epaminondà* 118 → *Epaminondaj* 134; *teuainè* 125 → *tiewainej* 141; *prizingaiè* 128 → *prizingaj* 144b; *puse* 128 → *pusej* 144b; *rinda* 131 → *rindaj* 148; *essantè* 140 → *essantej* 157; *teuainè* 140 → *tiewainej* 157.

Nemažai ir tarsi hibridinių variantų – su gravio diakritiku ir su pridurtu jotu – <àj, -èj>, pvz. (GDKr → GDKs):

ukè 10 → *ukèj* 16; *teuainè* 60 → *tiewainèj* 73; *karwaidà* 85 → *karwaidàj* 98; *rindž* 88 → *rindàj* 102; *Ewagorà* 88 → *Ewagoràj* 102; *laimà* 103 → *laimàj* 118; *Epaminondà* 132 → *Epaminondàj* 148; *meilè* 137 → *meilèj* 154; *wiresnibè* 137 → *wiresnibèj* 154; *tolimà* 137 → *tolimàj* 154; *žmonà* 150 → *žmonàj* 168; *rodà* 160 → *dumàj* 178; *rodà* 160 → *rodàj* 178; *motinà* 162 → *motinàj* 180; *teuainè* 163 → *tiewainèj* 182; *bendribà* 163 → *bendribàj* 182; *swetima* 196 → *swetimàj* 218; *walè* 196 → *walèj* 218.

11 diagrama. GDKs dat. sg. f. <-aj, -ej, -àj, -èj> (57x) ir <-ai, -ei, -ay, -ey, -e> (50x)

Vietoj gravio raidžių rinkėjai kartais turbūt surinkdavo akūtą, plg. (*GDKr* → *GDKs*): *ukè* 9 → *ukėj* 15; *žmonà* 162 → *žmonáj* 180.

Pradžios atkarpoje iki *GDKs* 38 rinktasi išimtinai vien tik jotinė atvirų dat. sg. f. galūnių [-ai, -ei] raiška. Vėliau tam tikrą laiką maždaug paraleliai vartotos tiek senosios prototipo, tiek naujosios jotinės formos. Tačiau dar toliau *GDKs* 141–195 ir 201–229 vėl dažniau rinktos naujesniosios (žr. 11 diagramą).

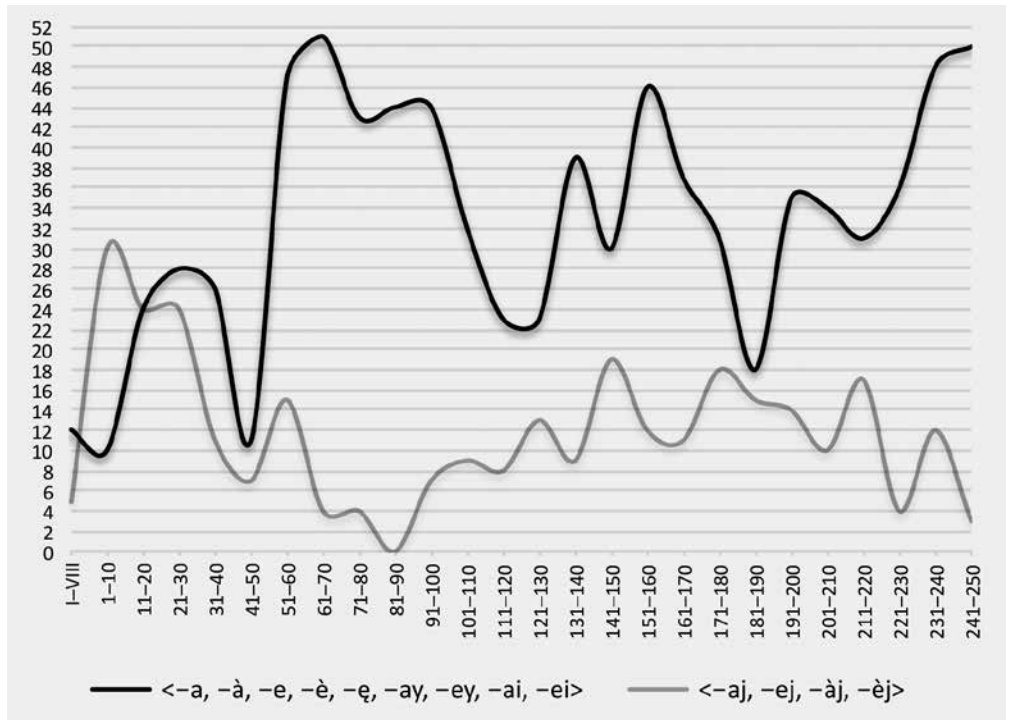
Dat. sg. f. galūnės raiška tik sąlygiškai čia aprašyta prie išlaikytųjų, nes tokiu būdu lengviau apibendrinti visų [-ai, -ei] galūnių rašymą. Jotinės digrafinės raiškos <-aj, -ej, -àj, -èj> yra vos vos daugiau nei visų kitų variantų (57× : 50×), nors kitais anksčiau aprašytais galūnių [-ai, -ei] atvejais vyravo senesniosios formos. Vadinasi, labiausiai Daukantas stengėsi atnaujinti, ypač diftongizuoti, būtent dat. sg. f. galūnes. Jam čia, matyt, labiausiai rūpėjo atsakyti žemaitiškos ir įsidięti aukštaitišką diftonginę galūnę (visai kaip ir nom. pl. m. linksnio atveju).

2.2.1.6. APIBENDRINIMAS. *GDKs* pradžioje Daukantas labiausiai stengėsi vartoti naująją savo jotinę grafiką <-aj, -ej> atvirų galūnių dvibalsiams [-ai, -ei] reikšti. Tai ypač matyti iš tokių galūnių: a) *kursai, tenai* ir kt. iki p. 34, b) kitųrieveiksmių iki p. 54, c) nom. pl. m. iki p. 60, d) dat. sg. f. iki p. 34. Net ir labai nuoseklios senosios rašybos *bey* jungtuko išimtis *bej* taip pat pasitaikė pradžios atkarpoje p. 11. Galima apibendrinti, kad *GDKs* pradžioje Daukantas stengėsi dvejopu ryškumu keisti senąsias [-a-, -ai, -e-, -ei] rašybos formas naujesnėmis: a) ryškiau iki *GDKs* 34, b) silpniau *GDKs* 34–60 atkarpoje. Kaip tik toje ryškiojoje atkarpoje iki *GDKs* 34 Daukantas vartojo ir atnaujintą savo naujadarą *karvedys* (vietoj *karvaida*).

Tolesniuose segmentuose jotinė raiška kartais irgi sustiprėdavo, nors menčiau nei pirmojoje iki *GDKs* 34 ar net antrojoje *GDKs* 34–60. Štai tie iš dalies užsiliejantys įvairių ypatybių tolesni suintensyvėjimai: a) *kursai, tenai* ir kt. *GDKs* 175–191, b) kitų adv. *GDKs* 142–220, c) nom. pl. m. *GDKs* 98–157 ir 195–220, d) dat. sg. f. *GDKs* 141–195 ir *GDKs* 201–229. Dar menkesnis sutapimas būtų e) kitų adv. *GDKs* 237–239 ir nom. pl. m. *GDKs* 235–243. Ir pavienis kitų adv. suintensyvėjimas *GDKs* 120–125.

12 diagrama rodo, kad *GDKs* teksto pradžioje Daukantas linko keisti senąją *visų* atvirųjų galūnių [-ai, -ei] (ir atitinkamų žemaitiškų monoftongų [-a-, -e-]) raišką naująją jotinę <-aj, -ej, -àj, -èj>. Ji *GDKs* 1–20 net vyravo, toliau *GDKs* 21–50 irgi tik vos atsiliko nuo senesniųjų variantų. Bet nuo *GDKs* 51 visoje likusioje knygoje jau dominavo senoji raiška. Kitaip sakant, atvirų galūnių diftongus [-ai, -ei] Daukantas *GDKs* iš pradžių ėmėsi modernizuoti – maždaug taip, kaip ir *PaPhr*. Bet toliau *GDKs* tokios minties atsisakė, atsipalaidavo, ėmė daug mechaniškiau, mažiau gilindamasis kopijuoti prototipą. Atrodytų net keistoka, kaip Daukantas taip užslopino savo per keletą metų išsiugdytos *Sostinės ortografijos* įgūdžius (ryškesnis tų įgūdžių pėdsakas vis dėlto buvo dat. sg. f. galūnės <-aj, -ej, -àj, -èj> žymėjimo gausa visoje knygoje).

Tik į statistiką ir diagramas neįtrauktos negausios veiksmažodinės žemaitiškos galūninės formos [-ai, -ei, -a-, -e-] (pvz., veiksmažodžių praes. 3 [*GDKr* → *GDKs*]:

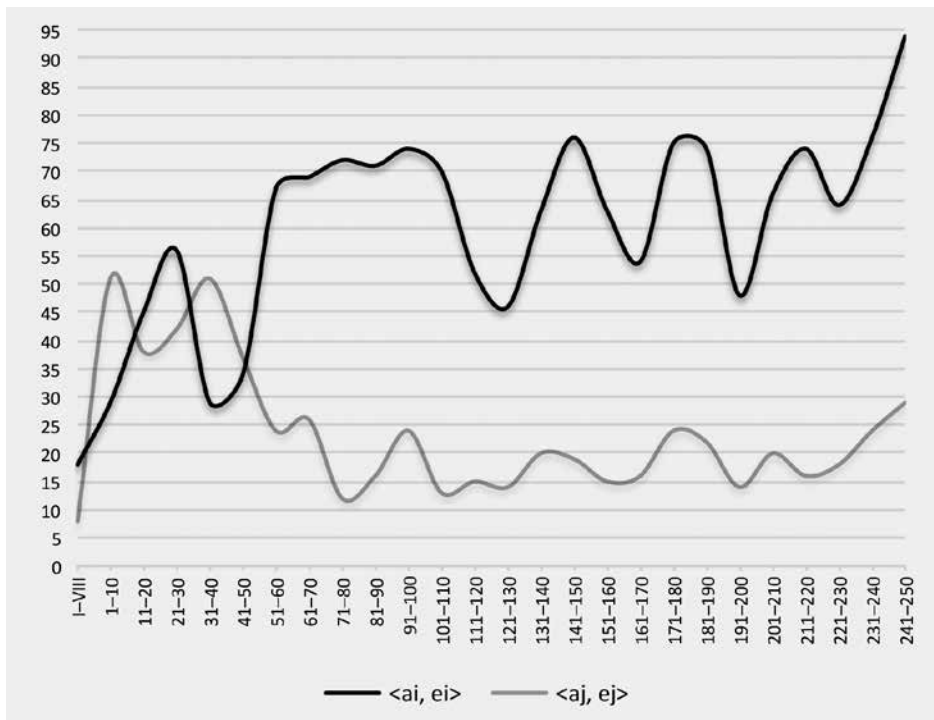
12 diagrama. Visuminė GDKs atvirųjų galūnių [-ai, -ei] diftongų ir žemaitiškų monoftongų [-a-, -e-] senoji ortografinė raiška <-a-, -à-, -e-, -è-, -ę-, -ay-, -ey-, -ai-, -ei> (853×) ir naujoji jotinė <-aj-, -ej-, -àj-, -èj> (305×)

dūdai 27 → *doudaj* 35; *teatsiriszta* 47 → *teatsirisztaj* 58; *riedoma* 78 → *riedomaj* 92; *newikstay* 103 → *newikstaj* 118), neįtrauktas nė jungtukas *jei* (pvz.: *iè* 22 → *jè* 'jei' 29; *ie* 'jei' 47 → *iè* 58).

2.2.2. [ai, ei] KAMIENUOSE, VIENSKIEMENIUOSE ŽODŽIUOSE. Kadangi GDKs atvirų galūnių dvibalsius [-ai, -ei] Daukantas dažniausiai reiškė senoviškai <-ai, -ei>, tai to paties iš karto galima tikėtis ir kamieno ar negalūninėje pozicijoje (jotą <aj, ej> Daukantas įsivedavo į kamienus vėliau²⁹). Iš tiesų, prototipo raiška <ai, ei> visiškai dominuoja ir GDKs, pvz. (GDKr =, ≈ GDKs):

laimôs 2 ≈ *laimos* 6; *Kaipogi* 2 = *Kaipogi* 7; *pragaisztù* 2 = *pragaisztù* 7; *weikë* 2 ≈ *weikësnëj* 7; *kaip* 3 = *kaip* 7; *laidû* 3 = *laidû* 8; *staidû* 3 = *staidû* 8; *skaitlû* 4 ≈ *skaitlouj* 9; *teatleida* 4 ≈ *teatleido* 9; *buweine* 4 = *buweine* 9; *akiwaisdo* 5 = *akiwaisdo* 10; *kaipogi* 5 = *kaipogi* 10; *pawaisdôs* 6 = *pawaisdôs* 10; *paweikstâ* 6 = *paweikstâ* 11; *laidwinë* 6 = *laidwinë* 11; *nuweikë* 6 = *nuweikë* 11; *laidë* 6 ≈ *laidë* 11; *waidinantes* 7 ≈ *waidinantis* 12; *nenuweikës* 7 ≈ *nenuweikës* 12; *Parwei-zieius* 7–8 = *Parweizieius* 13; *laidkâ* 8 = *laidkâ* 13; *teisingâ* 8 =

²⁹ Subačius 2021, 581.

13 diagrama. Visuminė GDKs kamienu, vienskiemenių žodžių [ai, ei] diftongų senoji ortografinė raiška <ai, ei> (1559×) ir naujoji jotinė raiška <aj, ej> (atsitiktiniai variantai <āj, ēj>) (608×)

teisīgà 13; *weikatû* 9 = *weikatû* 14; *pałastuwingay* 9 = *pałastuwingaj* 15; *apreiszkimą* 9 ≈ *Apreiszkimą* 15; *baistôs* 9 = *baistôs* 15; *pałaidoimas* 9 = *pałaidoimas* 15; *reikint* 10 = *reikint* 16; *weikè* 10 ≈ *weikėj* 16; *aizskè* 10 = *aizskè* 16; *teisesnè* 10 = *teisesnè* 17; *skaitlū* 12 ≈ *skaitluj* 18; *weizieje* 13 ≈ *weiziejė* 19; *laimù* 13 ≈ *łaimù* 19; *gaisrù* 13 = *gaisrù* 20.

Suskaičiuota, kad senųjų neįotinių GDKs perimtų rašybos atvejų (1559×) yra apie 2,5 karto daugiau nei naujųjų (608×). Vėl greta kiekio santykio svarbus ir variantų pasklidimas (žr. 13 diagramą).

GDKs pradžioje daug dažnesnis buvo *galūnių* naujųjų jotinių variantų vartojimas, panaši tendencija ir *kamienuose* – iki GDKs 50 jotiniai variantai dažnai net dominuoja, tačiau nuo tos vietos išsivyrėja kopijuoti prototipo <ai, ei>. Taigi pradžioje Daukantas senuosius <ai, ei> digrafus dažnai keitė naujaisiais <aj, ej>, pvz. (GDKr → GDKs):

kaipogi 1 → *kajpogi* 5; *kaip* 1 → *kajp* 5; *łaimù* 1 → *łejmù* 5; *łaikù* 1 → *łajkù* 5; *skaitlū* 2 → *skajtlouie* 6; *nepaweikont* 2 → *nepawejkant* 6; *suteiktą* 2 → *sutejktą* 6; *nepraleistum* 2 → *nepralejstum* 7; *nuweikte* 2 → *nuwejktì* 7; *kaipogi* 2 → *kajpogi* 7; *kaipogi* 2 → *kajpogi* 7; *geidę* 3 → *gejđę* 8; *tėuainė* 3 → *tiewajnej* 8; *łaiwinę* 3 → *łajwinę* 8; *pasteikte* 3 → *pastejktì* 8; *Buweine* 3 → *Buwejne* 8; *weikios* 4 → *wejkios* 9; *aitrausė* 4 → *ajtriausė* 9; *kaipogi* 5 → *kajpogi* 9; *kaip* 6 → *Kajp* 11; *weidą* 6 → *wejđą* 11; *łaiwù* 6 → *łajwù* 11.

Tačiau maždaug nuo *GDKs* 56 toliau tokių keitimų suretėjo. Pakito ir tendencija – tie kamienai ar vienskiemeniai žodžiai, kurie visgi įgijo <aj, ej> ir po *GDKs* 56, dažniausiai buvo keisti ne iš senųjų digrafų <ai, ei>, bet iš žemaitiškų monoftongų ir pakeistų ar praleistų žodžių. Pavyzdžiui, iš Daukanto šnektos šaknų *reik-*, *vaik-* monoftongų ir iš vienskiemenių žodžių *kaip*, *teip* (*GDKr* → *GDKs*):

nekitep 45 → *nekitejp* 57; *ne tep* 46 → *netejp* 58; *tep* 49(2×), 50(2×) → *tejp* 61(2×), 62(2×); *tepat* 51 → *tejpat* 63; *tep* 51(2×), 52, 53 → *tejp* 63(2×), 64, 65; *nekap* 53 → *nekapj* 65; *tep* 54, 55(3×) → *tejp* 65, 67(3×); *rek* 59 → *rejk* 71; *nekap* 60, 62 → *nekapj* 73; *reks* 67 → *rejks* 81; *wakû* 125 → *wajkû* 141; *wakus* 133 → *wajkus* 149; *terektum* 155 → *terejkietum* 174; *nerekalingą* 171 → *nerejkalingo* 191; *tep* 176 → *tejp* 197; *tepat* 177 → *tejpat* 198; *rek* 182 → *rejk* 205; *ne rek* 228 → *nerejk* 249; *nebrek* 228 → *nebrejk* 249.

Į kartais pasirinktą naują žodį Daukantas diegė ir naujuosius <aj, ej> (nebuvo nuo ko kopijuoti), pvz. (*GDKr* → *GDKs*):

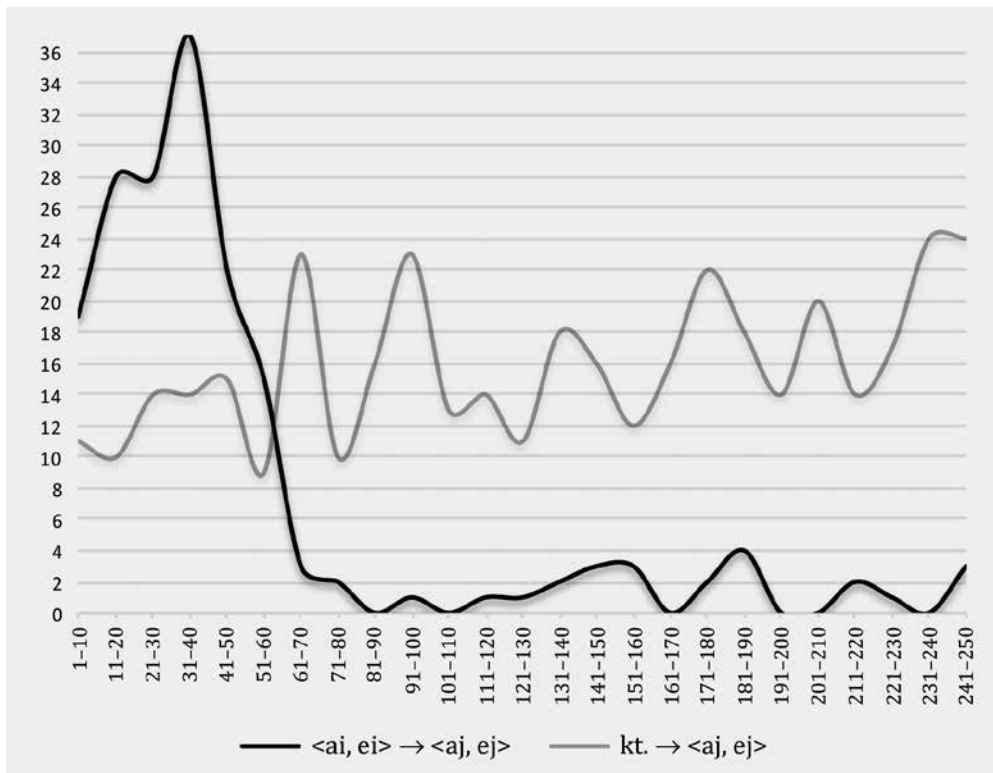
meta 'meta' 71 → *lajką* 'laiką' 84; *autrù* [sic!] 76 → *ajtrù* 90; *gandziaus* 'geriau, mieliau' 107 → *wejkiaus* 'greičiau' 122; *gandziaus* 147 → *ajszkiaus* 'aiškiau, tiksliau' 165; *maistôs* 'maisto' 155 → *ikajsztio* 'valgio, įsidedamo kelionei' 174 (plg. ir *ø GDKr* 151 → *ajtrą* *GDKs* 169).

Ypač dažnai savo ankstesnį *GDKr* naujadarą *karėjas* Daukantas keitė naujesniu *kareivis*. Nors abiejų forma šiek tiek panaši, tačiau pirmasis neturi diftongo ([e-j] junginys ten heterosilabinis), o antrasis su diftongu [ei] ir naujaisiais digrafais <ej, èj>, pvz. (*GDKr* → *GDKs*):

karėjems 53 → *karèjwems* 65; *karejems* 54 → *karèjwems* 66; *karèius* 54 → *karèjwius* 66; *kareiù* 60 → *karejwiù* 73; *karèiù* 62 → *karèjwiù* 74; *karėjus* 71 → *karèjwius* 85; *kareius* 75 → *karèjwius* 89; *karėjes* 76 → *karèjwejs* 90; *karėjems* 79(2×) → *karèjwems* 92, 93; *kareius* 79, 85 → *karèjwius* 93, 98; *karejs* 85 → *karèjwis* 98; *kareju* 85 → *karèjwiù* 98; *karėje* 85 → *karèjwè* 98.

Iš 14 diagramos matyti šaltinio poveikio dinamika. Maždaug iki *GDKs* 56 Daukantas stengėsi modernizuoti, keisti kamienų, vienskiemenių žodžių senosios ortografijos <ai, ei> į <aj, ej>. Tačiau nuo to *GDKs* 56 nutarė pasiduoti <ai, ei> prototipo poveikiui, beveik visiškai jį kopijuoti. Diagramoje tamsi linija nukrinta arti nulinės ribos nuo pat *GDKs* 56. Tada Daukantas turėjo nutarti, kad senieji <ai, ei> pakankamai geri šiam tekstui. Kita vertus, šviesi linija gana nuosekli, iš principo per visą tekstą apylygė, tesvyruojanti per 10 puslapių nuo 9× minimumo iki 24× maksimumo, niekur nekrintanti link nulio ir niekada ypač neišsišaukanti aukštyn. Ji rodo, kad Daukantas vietoj monoftongų ir parinkdamas naujus žodžius gana stabiliai žymėjo <aj, ej>.

Galima apibendrinti, kad Daukantas kopijavo apykliai, kai prototipo kamienuose, vienskiemeniuose žodžiuose matė <ai, ei>, o kai matydavo ką kitką (monoftongą, kitą žodį) – tai rinkdavosi savo naująją <aj, ej> ortografiją. Prototipo įtaka buvo svarbi kopijuojant, bet menkai tetaikyta naujovėms. Nuo *GDKs* 56 Daukantas dažniausiai leido išlikti digrafams <ai, ei>, bet naujai jų neįvedinėjo; kur jų nebuvo prototipe, ten

14 diagrama. GDKs kamienu, vienskiemenių žodžių [ai, ei] ir visuminė jotinė <aj, ej> raiška, atsiradusi iš *GDKr* šaltinio: a) <ai, ei> (177×), b) iš kt. formų (monoftongų, pakeistų žodžių ir pan.; 398×); neišlikusių *GDKr* pradžios ir pabaigos lapų duomenys nelyginti

linko rašyti naujuosius <aj, ej> (<ėj>). Labai tipiška Daukantui naujoves žymėti jotiniais digrafais, tačiau nelabai būdinga vartoti, kad ir kopijuojant, tiek daug senstelėjusios <ai, ei> rašybos. Vėl atrodo, kad gal Daukantas dėl kokių nors priežasčių negalėjo atsidėti perrašomo teksto rašybai, negalėjo susikaupti.

2.2.3. ATVIRŪJŲ GALŪNIŲ [ei] <-ij, -ei> → <-ij, -ei> (<-īj>). *PaPhr* atvirosiose žemaitiškose [-ei] galūnėse Daukantas nuosekliai diegė naujesnės rašybos diakritinį digrafą <-īj> (dažniausiai įvardžių nom. pl. m. *kurie, tie*, bet retkarčiais ir iness. sg., dat. sg. ir adv. galūnėse). *GDKs* jis elgėsi visiškai priešingai – daugiausia išlaikė senesnės rašybos ypatybes <-ij>, <-ei> (labai retai ir <-ej>, <-yi>). Pavyzdžiui, perėmė prototipo digrafą <-ij> (*GDKr* =, ≈ *GDKs*):

tij 2 = *tij* 7; *kurij* 2(2×), 3 ≈ *kùrij* 7(2×), 8; *Tij* 8 = *Tij* 13; *kurij* 8 = *kurij* 13; *Tij* 12 = *Tij* 19; *katrij* 13 = *katrij* 20; *kurij* 16, 17(3×), 18, 19, 21, 22, 23, 30, 31, 36, 38, 39(3×) ≈ *kùrij* 23, 24(3×), 25, 26, 28, 29, 30, 39, 40, 46, 49, 50(2×), 51; *kurij* 41 = *kurij* 52; *kurij* 43 ≈ *kùrij* 56.

**remù. IV Numij parwadintas ir iszkieyktas, to-
drin aptartas pas Tissaperni nusidangen. Su
Atenionimis sùsitaikien. VI Godingai numei**

2 pav. GDKs 55: naujoji forma *Numij* 1 eil.

ir senoji *numei* 3 eil.;

LLTIB: B-1945 d

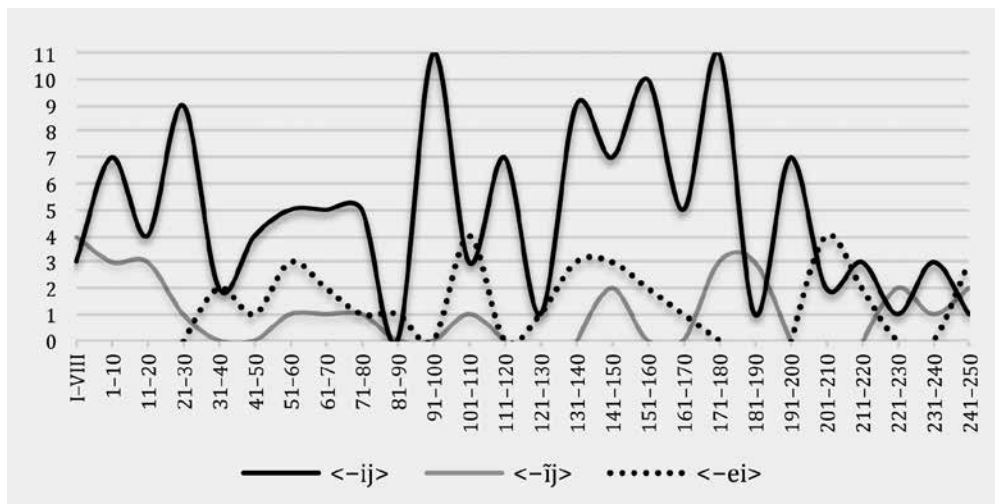
Taip pat išlaikė prototipo digrafą <ei>, pvz. (GDKr =, ≈ GDKs):

numei 30(2×), 35, 42, 43, 47, 49, 52, 67, 70 = *numei* 38, 39, 45, 54, 55 (žr. 2 pav.), 59, 61, 64, 80, 83; *Numei* 87 = *Numei* 101; *numei* 89 = *numei* 103; *netolei* 90 = *netolei* 104; *numei* 95, 112 = *numei* 110, 128; *munei* 118 = *munei* 134; *numei* 121, 122, 125, 131 = *numei* 138(2×), 141, 146; *Numei* 133 = *Numei* 150; *numei* 137, 143, 144, 179 = *numei* 154, 160, 161, 201; *numei* 180 ≈ *nnmei* [sic!] 202; *numei* 182, 187 = *numei* 205, 210; *atejei* 'atėjė' 188 = *atejei* 211.

Rašybą modernino mažiau, <-ij>, <-ei>, <ø> → <-ij>, pvz. (GDKr → GDKs):

numei 4 → *numij* 9; *Tij* 6 → *Tij* 11; *tyrionei* 6 → *tyrionij* 11; *numei* 13 → *numij* 20; *tij* 22 → *tij* 29; *Numei* 43 → *Numij* 55 (žr. 2 pav.); *numei* 49, 63 → *numij* 61, 75; *artei* 91 → *artij* 105; *kurij* 127, 130 → *kurij* 144a, 147; ø 155 → *kurij* 173; *kurij* 157 → *kurij* 175; *tij* 161 → *tij* 180; *kurij* 163, 170 → *kurij* 182, 189; *tij* 170 → *tij* 189.

Dviejų išlaikytų (<-ij> 126×, <-ei> 33×) ir vienos pakeistos (<-ij> 28×) ypatybės santykiai matyti iš 15 diagramos. Senujų variantų yra 5,68 karto daugiau nei naujųjų.

15 diagrama. GDKs atvirųjų galūnių [ei] raiška: dominuojanti senesnė <-ij> (126×) ir <-ei> (33×) bei retesnė naujesnė <-ij> (28×)

Į 15 diagramą neįtraukta tik keletas netipiškų išimčių: a) <-ej>: *wienukiej* GDKs IV; *munei* GDKr 22 → *mąnej* GDKs 29; b) <-yi>: *Epaminondà* GDKr 117 → *Epaminondyi* GDKs 133; *kurii* → *kurij* (atrodo kaip *kurij* su dviem taškais) GDKr 119 → *kuryi* GDKs 135; *kurij* GDKr 225 → *kuryi* GDKs 246; c) <-ey>: *netoley* GDKr 93, 102 = *netoley* GDKs 107, 117; d) <-ei>: *pirm sawęi* GDKr 100 = *pirm sawęi* GDKs 116; e) <-iy>: *tokiey* GDKr 159(2×) → *tokiy* GDKs 177(2×) (pastarasis atvejis turbūt paveiktas <kiy> rašymo žodžio pradžioje taisyklės – po <k> GDKs Daukantas dažniausiai rinkosi <yi>).

Apskritai naujojo diakritinio varianto <-ij> mažai, tačiau svarbu, kad jo santykinis dažnumas šiek tiek ryškesnis knygos pradžioje, bent iki GDKs 11 imtinai, o po to nuslūgsta, ir vėl šiek tiek dažnesnis pasidaro GDKs 173–189. Ir šiuo atveju galima įžvelgti vos ryškesnes Daukanto pastangas moderninti knygos pradžios ortografiją.

2.2.4. ŠAKNŲ [ei] RAIŠKA

2.2.4.1. ANTRASIS VARIJAVIMO TIPAS. *GDKr* nuorašo antrojo [ei] raiškos variavimo tipas jau buvo tirtas, jame akivaizdžiai vyravo du variantai: <ei> ir <ej> (1× išimtis <ij>)³⁰. *GDKs* esama ryškaus pokyčio: labai sumažėjo <ei> (ir jo variantų <ej, eĩ>) atvejų (11×), išlaikyta ir labai pagausinta <ej> (84×), taip pat įsivesta nemažai *Sostinės ortografijai* būdingų <ij> (atsitiktinai <ij>, <ii>) variantų (33×), atsitiktinių <iy>, <iey> (3×; jie būdingesni 4-ajam variavimo tipui; žr. 10 lentelę). Dar ir aukštaitiškas <ie> *mieguniu* *GDKs* IV (neįtrauktas į lentelę).

Žodžiai	GDKs 2-ojo variavimo tipo pavyzdžiai su [ei] šaknyje			
	<ei> (<ej>, <ei>)	<ej> (<ej>, <ei>)	<ij> (<ij>, <ii>)	<iy> (<iey>)
<i>ties</i>	teis 113, 139	tęis 8, 9, 15, 15, 19(2×), 22, 25; tęjs 30; tęis 32(2×), 35(3×), 38, 45(2×), 52, 61, 62, 66; Tęis 72; tęis 78, 79, 82, 83, 101, 107, 118, 119; Tęis 128; tęis 140, 141(2×), 155, 157, 169(2), 189, 200; Tęis 208; tęis 208, 209, 210(2×), 211(3×), 223, 250		
<i>attiesti,</i> <i>tiesa,</i> <i>tiesus</i>	ateis sę 152; neateis ę 168; neateis ę 182; teis sa 236	tęisa 20; tęjsies 23; atei- sę 24; ateisti 76; ateis ę 76; tęiso 139; ateisdams 152; ateis 152; ateisti 176; tęisa 178; tęisa 205; ateisti 244; tęissôs 247; Patęistas 250	atįjsim ù 5; tįjsù 15; warłakausziù-tįjsù 25– 26; atįjsę 27; tįjsù 31, 43; atįjs 44; tįjsù 46; atįjsę 99; tįjsso 100; tįjsą 100, 110, 111; tįjsą 111; tįjsa 116; tįjsá 124; tįjsą 138, 223, 233	

³⁰ Subačius 2018, 385–386, 90 lentelė.

Žodžiai	GDKs 2-ojo varijavimo tipo pavyzdžiai su [ei] šaknyje			
	<ei> (<ej>, <ei>)	<ei> (<ej>, <ei>)	<ij> (<ij>, <ii>)	<iy> (<iey>)
<i>ašvienis,</i> <i>viešėti</i>		aszweinius 176	bewijszis 46; wįjsziù 218	
<i>giesmė,</i> <i>giežti</i>		geiztī 18; geizdams 59; Negėizous 128; geiztī 239	nugįjzēs 83; gįjsmēs 130; negįjžę 137	giysmies 92
<i>žiedas,</i> <i>žiema</i>	žeimos 119; žeimawōtī 153; žeimaj 173; žeimos 173	žeīma 238	žįjda 164; žįjma 170; žįjmawotī 172; žįjma- wotī 172; žiimawoię 173; žįjda 220	
<i>miegas</i>		męigo 88		
<i>riebus,</i> <i>rietėti,</i> <i>riesti,</i> <i>rietas</i>		apreistum 18; apreista 22; apreista 23; reiten 25; apreitintī 157; reitus 160; reibus 170		
<i>grieti</i>	sugreijes 154	sugreijes 35		
<i>kviesti</i>		pakweistī 87	nepakwijstus 47; pakwijstum 47; pakwįjtimas 223	pakwieys- tum 88; tekwiytī 243
<i>skrieti,</i> <i>sriegti,</i>		nesreigs 76; skreisiną 131		
<i>pliekti</i>		pripleiktī 51; pripleiksiu 220		

10 lentelė. GDKs 2-ojo varijavimo tipo pavyzdžiai su [ei] šaknyje

Daukantas nebandė aukštaitinti, skirtingai nuo pirmojo varijavimo tipo. Taip pat ne tik išlaikė digrafą <ei>, bet juo neretai ir papildė (atsitiktinai – <ej>), plg. (GDKr → GDKs):

teis 13 → *tęis* 19; *reiten* 18 → *reiten* 25; *teis* 23, 25, 27 → *tęis* 30, *tęis* 32, 35; *sugreijes* 27 → *sugreijes* 35; *teis* 102, 125(2×), 140, 151 → *tęis* 118, 141(2×), 157, 168; *teissą* 160 → *tęisą* 178; *teis* 169, 178, 185(2×), 187(4×), 188 → *tęis* 189, 200, 208, 209, 210(2×), 211(3×).

Kitaip sakant, <ei> atvejų skaičius išaugo nediakritinio varianto <ei> sąskaita. O variantas <ei> juk jau buvo visiškai nepopuliarus Daukanto *Sostinės ortografijos* tekstuose. Jis čia tarsi tikslino senąją savo rašybą ta pačia senąja: lyg digrafui <ei> tebūtų trūkė diakritiko ir Daukantas jį būtų sužymėjęs. Tokiais atvejais jis *sąmoningai* stengėsi laikytis savo senesnės rašybos, tikslino ją pagal jos pačios taisykles, o ne pagal nau-

jesnes. Tarsi IZ 2-ojo varijavimo tipo variantai <ei> ir <ei>³¹, pagrindiniai *GDKr*, iš tikrųjų būtų turėję būti tik <ei>, tarsi <ei> būtų buvęs nepakankamas. Tai lyg toks senosios Rygos laiko rašybos perinterpretavimas – „patikslinimas“ maždaug po 12 metų.

Kita vertus, Daukantas įsivedė nemažai naujoviškos *Sostinės ortografijos* <ij> atvejų, žr. 10 lentelės <ij> (<ij>, <ii>) grafą (33×).

Pagal gausumą rikiuojasi: <ei> (84×), <ij> (<ij>, <ii>) (33×), <ei> (11×), <iy> (<iey>) (3×), atitinkamai 64,12 %, 25,19 %, 8,40 %, 2,29 % (28 : 11 : 3,67 : 1). Pagal senąją rašybą <ei> viršija nediakritinį <ei> 7,63 karto (aiškus sąmoningas senosios rašybos suaktualinimas). Taip pat naujosios *Sostinės ortografijos* <ij> (<ij>) net 3 kartus gausesnis už vengtą nediakritinį <ei>. Tad ryškios trys pagrindinės *GDKs* antrojo [ei] raiškos varijavimo tipo tendencijos: 1) skyrėsi nuo *PaPhr* (*PaPhr* žymėtas vien naujasis niveliuojantis <ij>), o *GDKs* vyravo senasis <ei> ir tik iš dalies atsirado *Sostinės ortografijos* <ij>); 2) sąmoningai rinktas diakritinis <ei>; 3) iš dalies įsileistas naujasis <ij>. Daukantas taip dviprasmiškai rinkosi – iš dalies senąją, iš dalies naująją variantą, tarsi ganėtinais atsitiktinai, abu gausiuosius variantus žymėjo tose pačiose šaknyse, plg. (*GDKs*): *tėisą* ir *tįsą*; *geįzdams* ir *nugįzės*; *pakweistī* ir *nepakwijstus*. Antra vertus, jungtuką *tėis* Daukantas rašė beveik vien su diakritiniu digrafu <ei>, niekada su <ij>.

2.2.4.2. TREČIASIS VARIJAVIMO TIPAS. Dar Rygoje nuo IZ 452r (IZ 5 ra, apie 1833–1834 m.) atsirado bene būdingiausias trečiojo [ei] raiškos varijavimo tipo bruožas – digrafas <ij> (greta ir vietoj ankstesnių <ei>, <yi> variantų). Tokia <ij> [ei] raiška visiškai vyravo ir *GDKr*³². Didžiuma tokių atvejų perimta ir į *GDKs* spaudinį (104×), nors taip pat įsileista šiek tiek *Sostinės ortografijai* būdingų naujesnių diakritinių <ij> (30×), atitinkamai 77,61 % ir 22,39 % (3,47 : 1) (žr. 11 lentelę).

Žodžiai	<i>GDKs</i> 3-iojo varijavimo tipo pavyzdžiai su [ei] šaknyje	
	<ij>	<ij>
<i>liepti</i>	liįpę 11, 24, 27; liįpamas 38; liįpę 51, 61, 81; liįpdams 82; liįpęs 84, 87; liįpę 89, 92; liįps 93; liįpę 94(2×); liįp 94, 95; liįpdams 95; liįp 95, 104; liįpdamis 109; liįpę 116; liįpęs 120; liįp 120; liįpę 124; liįp 124; liįpdams 132; liįpę 138; liįpimū 138; liįpę 139; atsilįpimas 130–140; atsilįpę 156; liįpę 169, 172, 174; Liįpę 189; atsilįpę 193; liįpsiu 207; liįpę 213; Liįpę 216; liįpę 218, 235, 239	liįpę 8; liįpsi 29; liįpę 69; prilįjp 70; liįp 102; liįpę 109, 110; liįp 117, 175; liįpūs 177; nelįjptum 178; liįpę 184, 207, 248
<i>lieka, lieknas, liepsna, liesas, lielis</i>	liįkną 12; liįpsnā 69; atliįkt 85; paliįkti 141; paliįktū 141; liįsus 159; iszliįkt 226–227	paliįkt 1; atliįktant 6; liįpsnōs 69; liįliū 137; liįknū 241

³¹ Smulkiau žr. Subačius 2018, 176–190, apibendrinamoji 54 lentelė; iš visų 1047× suškaitčiuotų 2-ojo varijavimo tipo IZ pavyzdžių didžioji dalis buvo su nediakritiniu

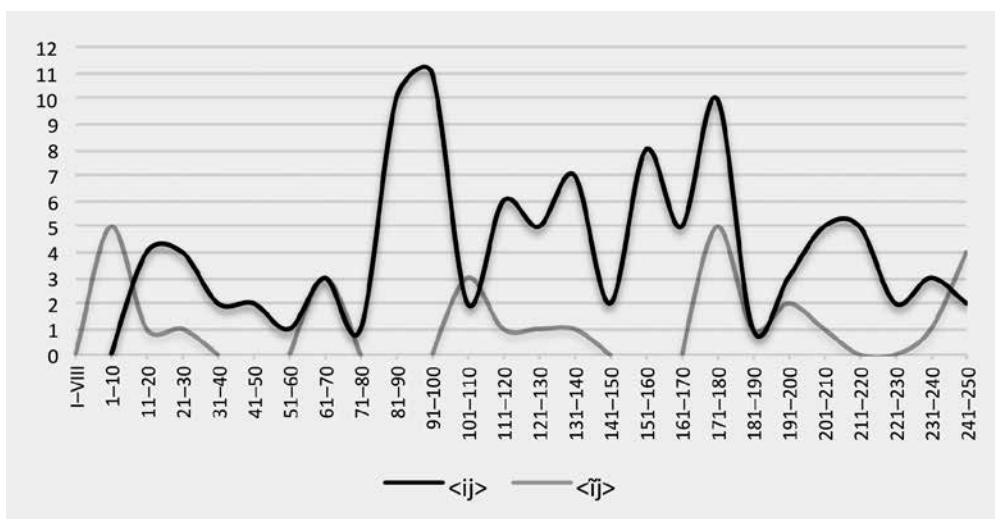
digrafu <ei> (735×), antras pagal gausumą – su diakritiniu <ei> (244×).

³² Žr. Subačius 2018, 389, 92 lentelė.

Žodžiai	GDKs 3-iojo varijavimo tipo pavyzdžiai su [ei] šaknyje	
	<ij>	<ĭj>
<i>prisiėkti, siekti</i>	<i>sij</i> kė 22; <i>pasij</i> kė 67; <i>prisi</i> jktė 94; <i>prasi</i> jktė [sic] 94; <i>pasij</i> kė 122; <i>prisi</i> jke 152; <i>prisi</i> jkos 152; <i>pasij</i> ke 153; <i>pasij</i> kė 165; <i>nesij</i> ktum 169; <i>pasij</i> kė 173; <i>sij</i> kė 207; <i>pasij</i> ksentius 216; <i>pasij</i> kė 224; <i>pasij</i> kusė 247; <i>pasij</i> ke 250	<i>sĭj</i> kusis 176; <i>pasĭj</i> ke 239; <i>pasĭj</i> kes 249
<i>tiekti</i>	<i>tij</i> kimos 82; <i>tij</i> ke 91; <i>nepasitij</i> kusi 117; <i>pasitij</i> kusi 117; <i>tij</i> kant 119; <i>tij</i> kanti 151; <i>pasitij</i> ke 171; <i>pasitij</i> kusi 173; <i>patij</i> kė 174; <i>pasitij</i> kes 174; <i>pasitij</i> kusiū 175; <i>itij</i> kes 197; <i>itij</i> ke 207	<i>tĭj</i> ka 10; <i>itĭj</i> kes 17; <i>itĭj</i> k 199(2×); <i>itĭj</i> kė 242
<i>tiek</i>	<i>tij</i> k 12; <i>antratij</i> k 18; <i>tij</i> k 26, 36, 50, 76, 86, 88(2×), 122, 125, 132, 133, 154, 156, 163; <i>antratij</i> k 175; <i>tij</i> k 178, 200, 205(2×), 219, 238	<i>tĭj</i> k 10, 178
<i>piešti, pietūs, pieva</i>	<i>pĭj</i> tus 46; <i>pĭj</i> vosė 170	<i>atpĭj</i> szti 129

11 lentelė. GDKs 3-iojo varijavimo tipo pavyzdžiai su [ei] šaknyje

Maždaug trys ketvirtadaliai perimti iš *GDKr* prototipo, o vienas ketvirtis atnaujintas (grafiškai naujieji tesiskiria riestiniu diakritiku: <ij> → <ĭj>). Iš 16 diagramos matyti, kad naujasis <ĭj> yra pasiskirstęs po visą *GDKs* knygą, nėra sukongcentruotas kurioje nors atkarpoje. Todėl tikėtinausia, kad Daukantas iš principo *manė laikytis* savo senosios nediakritinės raiškos, tačiau vis pažymėdavo, galbūt tiesiog iš rankos įgūdžio, ir naujaji diakritinį <ĭj>.

16 diagrama. GDKs 3-iojo [ei] raiškos varijavimo tipo pavyzdžiai su [ei] šaknyje: <ij> (104×) ir <ĭj> (30×)

Į 16 diagramą neįtraukti tik atsitiktiniai atvejai su <ej>, <ei> ir <yi> (GDKr =, ≈ GDKs): *pasėjķę* ~ *pasiekę* 38 ≈ *pasejķę* 49; *pasejķte* 41 ≈ *pasejķtī* 53; *tyjķ* 160 = *tyjķ* 178. Tai tik mašinaliai nurašyti prototipo digrafai.

Toks GDKs trečiojo šaknų [ei] raiškos varijavimo tipo prototipinės rašybos sekimas jau buvo visai nebūdingas *PaPhr* rankraščiui – ten rinktasi vien naujesnysis diakritinis <ij>.

Dar galima paminėti, kad *Lietuv-* GDKs rašyta su senesniaja <e>, ne naujesne <ie>, pvz.: *Letuwiszķą* I; *Letuwiū* VIII(2×); *Letowems* VIII; *Letuwiszķai* 146 (*PaPhr* yra tik naujasis variantas <Lietuw->).

2.2.5. <-iba, -ibe> (<-yba, -ybe>). *Patarlių lūžio* pabaigoje 1841 m. MK ir ABC priesagos *-yba, -ybe* Daukanto rašytos jau naujoviškai su <y>³³ (vietoje senesnės <i>). Vis dėlto GDKs vėl dominavo nukopijuoti senieji variantai su <i>. Pvz., <-iba, -ibe> (GDKr =, ≈ GDKs):

sargibą 2 = *sargibą* 6; *wiresnibę* 4 ≈ *wiresnibę* 9; *narsibe* 4 = *narsibe* 9; *daugibe* 5 ≈ *daugibī* 10; *narsibe* 5 ≈ *narsibī* 10; *galibę* 5, 8 = *galibę* 10, 13; *labibą* 12 ≈ *labibą* 18; *galibę* 12 = *galibę* 19; *daugibe* 13 = *daugibe* 20; *wiresnibė* 17 = *wiresnibė* 23; *teisibę* 17 = *teisibę* 24; *wiresnibiū* 17 ≈ *wiresnibiū* 24; *doribės* 19 ≈ *doribę* 26; *wiresnibę* 20 = *wiresnibę* 27; *sauo dieļ doribė* 23 ≈ *dieļ sawo doribę* 31; *doribę* 24 ≈ *doribe* 31; *nedoribe* 27 ≈ *nedoribī* 34; *galibė* 27 ≈ *galibī* 35; *wiresnibes* 30 = *wiresnibes* 38; *galibę* 30 ≈ *galibī* 39.

Retesni <-yba, -ybe>, pvz. (GDKr → GDKs):

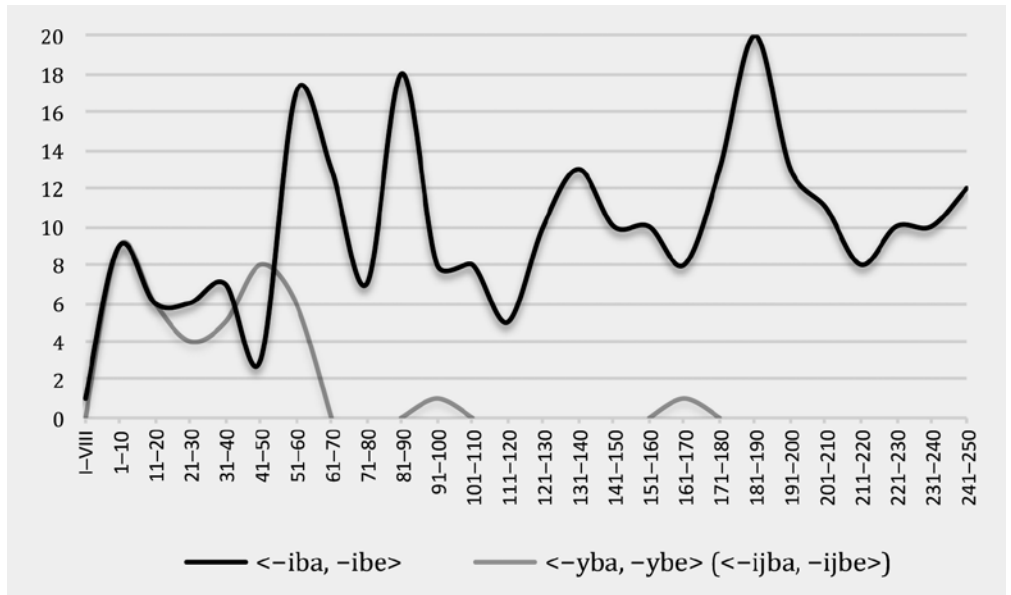
galibe 2 → *galybę* 7; nu *wiresnibė* 2 → nu *weresnybę* 7; *lūsibės* 3 → *lousybę* 8; *didibės* 3 → *didybę* 8; *daugibe* 5 → *daugybī* 10; *galibę* 5 → *galybę* 10; nu *wiresnibė* 6 → nu *wiresnybę* 11; *giwibą* 8 → *giwybę* 13; *doribę* 8 → *dorybī* 13; *wiresnibe* 11 → *wiresnybe* 17; *szwentinibės* 12 → *szwentinybę* 18; *wiespatibės* 18 → *wieszpatybę* 25; *szwentinibę* 20 → *szwentinybę* 27; *szwentinibe* 20 → *szwentinybe* 27; *wiresnibę* 24 → *wiresnybī* 31; *teisibės* 25 → *tejsybę* 32; *doribę* 25 → *dorybę* 32.

Pasitaikė <-ijba, -ijbe> (turbūt spaustuvės rinkėjų netiksliai perskaityti <-yba, -ybe> atvejai), pvz. (GDKr → GDKs): nu *daugibė* 13 → nu *daugijbę* 19; *wiresnibę* 17 → *wiresnijbę* GDKs 24; *lūsibės* 30 → *lousijbę* 39.

Pasiskirstymas matyti iš 17 diagramos: <-iba, -ibe> 256× ir <-yba, -ybe> (<-ijba, -ijbe>) 40×.

Imtinai iki GDKs 59 variantų kiekis panašus: <-iba, -ibe> 47× ir <-yba, -ybe> (<-ijba, -ijbe>) 38× – dažnesni buvo tai variantai su <i>, tai su <y> (<ij>) (55,29 % : 44,71 %). Tačiau nuo GDKs 60 <y> išnyko (tepasitaikė dvi išimtys [GDKr → GDKs]: *mulkibū* 80 → *mulkybū* 94; *daugibe* 151 → *daugybī* 169; tad toje atkarpoje 207× : 2×; 99,04 % : 0,96 %). Vėl akivaizdi tendencija knygos pradžioje rinktis naujoviškus variantus su

³³ Subačius 2021, 306 (ir 55 pav.), 356.

17 diagrama. GDKs priesagų *-yba, -ybė* raiška: naujesni variantai su <y> (<ij>) <-yba, -ybe> (ir atsitiktiniai spaustuvės <-ijba, -ijbe>) rašyti iki GDKs 59 pramaišiu su <i> (<-iba, -ibe>), o nuo GDKs 60 rinktiesi su senąja <i> (<-iba, -ibe>)

<y>, tačiau vėliau jų atsisakyti. *PaPhr* tendencija priešinga – ten nuosekliai diegti naujieji variantai <-yba, -ybe>.

2.2.6. <-itī>. Bendraties priesagos ilgasis [i·] apie *Patarlių lūžio pabaigą* (1841) *Maldose katalikų* (MK) dar žymėtas <i> (<-itī>), bet tais pačiais metais *Abecioleje* (ABC) jau vyravo <y> (<-ytī>)³⁴. Vėlesnis variantas <-ytī> pramaišiu su senesniuoju <-itī> rašytas jau *Lietuvių kalbos žodyno medžiagos* pirmajame dokumente (LKŽM1)³⁵, o dominavo *Lietuvių–lotynų kalbų žodyno* (LL) trečiajame sluoksnyje³⁶, *Bd* ir *D*³⁷.

Tačiau GDKs vėl vyravo senasis variantas <-itī>. Tiesa, pradžioje imtinai iki GDKs 54 dažnesnis buvo naujasis (<-ytī> 17× : <-itī> 5×; toje atkarpoje <-ytī> 3,4 karto daugiau). Plg. (GDKr → GDKs): *darite* 2 → *darytī* 7; *iszdildite* 10 → *iszdildytī* 16; *pramanite* 10 → *pramanytī* 16. Čia įskaičiuotos ir penkios Daukantui nebūdingos formos su <-ijtī> (turinčios <ij>), jos greičiausiai atsirado dėl spaustuvininkų netiksliai perskaičytos <y> (GDKr → GDKs): *strunite* 16 → *strunijtī* 22; *murite* 16(2×), 17 → *murijtī* 23(2×), 24; *darite* 42 → *darijtī* 53.

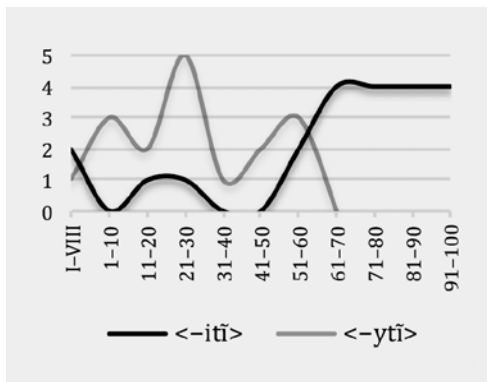
Toliau nuo GDKs 55 perimta senoji forma su <i>, pvz. (GDKr ≈ GDKs): *waldite* 49 ≈ *walditī* 61; *riedite* 64 ≈ *rieditī* 64; *atlaikite* 56 ≈ *atlaikitī* 68; *laužite* 56 ≈ *laužitī* 68;

34 Subačius 2021, 359–360.

35 Subačius 2021, 416.

36 Subačius 2021, 396–397.

37 Subačius 2021, 452.

18 diagrama. GDKs bendraties priesagos raiška: naujesnis variantas su <y> (<-ytĩ>) rašytas iki GDKs 54 imtinai ir vyravo, o nuo GDKs 55 – kopijuota senoji <i> (<-itĩ>)

nowite 63 ≈ *nowitĩ* 75; *istatite* 63 ≈ *istatitĩ* 75; *darite* 63 ≈ *daritĩ* 76; *igundite* 66 ≈ *igunditĩ* 79 (po GDKs 54 pasitaikė tik dvi išimtytys su <y> [GDKr ≈ GDKs]: *be užlaikite* 169 → *beužlaikyti* 189; *numanite* 197 → *numanyti* 220); žr. 18 diagramą.

Vėlgi iškili pradžios naujųjų <-ytĩ> formų tendencija, išsekusi maždaug nuo GDKs 55 ir užleidusi vietą senosioms. Nors pats bendraties formantas <-te> pakeistas nauja raiška <-tĩ>, tačiau priesagos raiška išlaikyta sena (išskyrus minėtą GDKs pradžią). *PaPhr* pasirinkimas buvo kitoks – ten nuosekli naujoji <-ytĩ>.

2.2.7. <i> [iː, i] *gyv-* IR KT. ŠAKNYSE. Žodžiai su šaknimi *gyv-* (*gyvas*, *-a*, *gyvata*, *gyventi*, *gyventojas* ir kt.) GDKs žymėti senoviškai su <i> (<giw->), kaip ir *PaPhr*, pvz. (GDKr =, ≈ GDKs):

giwenù 1 ≈ *giwenąntis* 5; *giwentoie* 1 ≈ *giwentoje* 6; *giwen* 2 = *giwen* 7; *giwentoie* 7 = *giwentoie* 12; *giò* praes. 3 9 ≈ *giwo* 15; *giweno* 19 = *giweno* 26; *giwente* 19 ≈ *giwentĩ* 26; *begiwente* 19 ≈ *begiwentĩ* 27; *Giwena* 29 ≈ *Giweno* 37; *giwentoie* 30 = *giwentoie* 39; *giwentoius* 31 = *giwentoius* 39; *giwente* 35 ≈ *giwentĩ* 45; *giweno* 35 = *giweno* 45; *giwo* gen. sg. m. 50 ≈ *giwą* acc. sg. m. 68; *giwam* 58 = *giwam* 69; *Giwendams* 59 = *Giwendams* 70; *giwatas* 60 = *giwatas* 72; *giwa* 83 ≈ *giwą* 96 (bet ir *giòinti* 33 → *gijwointi* 41).

Pasitaikiusius diakritinius <ĩ> reikėtų laikyti spaustuvės rinkėjų neapsižiūrėjimu, pvz. (GDKr ≈ GDKs): *giwenùs* 1 ≈ *giwenùs* 5; *giwen* 2 ≈ *giwenąntius* 6; *giwibos* 249.

Ir daug kitų šaknų [iː, i] nežymėta naujoviškąja <y>, o išlaikyta senoviškąja <i>, pvz. (GDKr =, ≈ GDKs):

ligè 1 = *ligè* 6; *wirù* 2 = *wirù* 6; *dika* 'dyko' 4 ≈ *diko* 9; *Ritoiaus* 5 ≈ *Ritojaus* 10; *pritis* 8 = *pritis* 13; *wilù* 9 = *wilù* 15; *ligiù* 10 = *ligiù* 16; *newiko* 14 = *newiko* 21; *ginioiè* 16 = *ginioiè* 22; *tikotum* 18 = *tikotum* 25; *pritiřè* 22 ≈ *pritiřej* 29; *pawikùs* 28 = *pawikùs* 36; *igita* 204 ≈ *igita* 227.

2.2.8. GALŪNIŲ -IS RAIŠKA <-is>, <-ys>, <-ijs>. Galima teigti, kad GDKs Daukantas iš esmės laikėsi tokios galūnių -is raiškos, kokia buvo prototipe GDKr.

1) <-is>. Išlaikyta vardažodžių -i(i)o kamieno nom. sg. galūnės raiška <-is>, pvz. (GDKr =, ≈ GDKs):

rikis 20 = *rikis* 27; *didis* 52 = *didis* 64; *pirmasis* 53 = *pirmasis* 65; *žigis* 53 ≈ *žigis* 65; *brolis* 56 = *brolis* 67; *swetis* 57 = *swetis* 69; *daugis* 60 = *daugis* 73; *kareiwis* 70 = *kareiwis* 73; *pirmasis* 61 = *pirmasis* 73; *Mokitinis* 71 = *Mokitinis* 85; *senasis* 72 = *senasis* 86; *gōbis* 'gobšumas' 72 = *gōbis* 86; *bedeiwis* 80 = *bedeiwis* 93; *kareiwis* 84 = *kareiwis* 98; *didis tinginis* 86 = *didis tinginis* 99; *Senis* 91 = *Senis* 106; *posunis* 96 = *posunis* 110; *didis* 103 = *didis* 118; *jaunikaitis* 104 = *jaunikaitis* 119; *ūszwis* 105 ≈ *ouszwis* 120; *wiriauses-is* 106 ≈ *wirīausesis* 121; *žaislis* 114 = *žaislis* 129; *siuntinis* 117 = *siuntinis* 132; *siuntinis wissūgarsiauis* *sauo gadinēs billis* 120 ≈ *siuntinis wissugarsiauis sawo gadinēs bilis* 136; *teisdaris* 124 = *teisdaris* 140; *wissupirmasis* 129 ≈ *wissupīrmasis* 145; *wiresnesis* 129 ≈ *wiresnis* 145; *pirmasis* 131 = *pirmasis* 147; *buris* 130 = *buris* 147; *rikis* 130 = *rikis* 147; *Priszakis* 131 = *Priszakis* 148; *rikis Agis brolis* 134 = *rikis Agis brolis* 151; *Pirmasis* 135 = *Pirmasis* 152; *milasis* 138 = *milasis* 155; *wissugarsesis* 138 = *wissugarsesis* 155; *wiresnesis* 153 = *wiresnesis* 171 (bet ir atsitiktinis *rikis* 20 → *rikys* 27).

Taip pat dažniausiai įvairių antikinių vardų nom. sg. m. reikštas <-is> tiek prototipe, tiek GDKs leidinyje, pvz. (GDKr =, ≈ GDKs):

Cimons Miltiadatis Atenionis 33 ≈ *Cimon's Milciadatis Atenionis* 43; *Kristopolis* 35 = *Kristopolis* 45; *Lykuaitis* 49 = *Lykuaitis* 61; *Trasybulus Lycatis* 60 = *Trasybulus Lycatis* 72; *Konon Atenionis* 65 = *Konon Atenionis* 78; *Dion Jpparinatis Syrakuzionis* 71 ≈ *Dion Ipparinatis Syrakuzionis* 86; *Jpikrates Atenionis* 84 = *Jpikrates Atenionis* 97; *Timoteus Kononatis* 92 = *Timoteus Kononatis* 106; *Aspis* 101 = *Aspis* 116; *Apis* 102(2×) = *Apis* 117(2×); *Aspis* 102 = *Aspis* 117; *Lysis Pitagorionis* 114 = *Lysis Pitagorionis* 130; *Anakarsis* 116 = *Anakarsis* 131; *Pebidas Lacedemonis* 127 = *Pelobidas Lacedemonis* 144a; *Agesilaus Lacedemonis* 174 ≈ *Agesilaus Lacedemonis* 195; *Amilkars Anibalatis* 177 ≈ *Amilkar Anibalatis* 199; *jaunikaitis Asdrubalis* 180 = *jaunikaitis Asdrubalis* 202; *Anibalis* 180 = *Anibalis* 203.

Panašiai išlaikyta ir veiksmožodinių formų <-is> galūnių raiška (dalyvių, pUSDalyvių, būsimosios laikos), pvz. (GDKr =, ≈ GDKs):

buwusis 48 = *buwusis* 60; *zinodamis* 48 ≈ *zinodamis* 60; *matidamis* 48 = *matidamis* 60; *Atlikusis* 50 = *Atlikusis* 62; *issiszilusis* 53 ≈ *issiszilusis* 65; *galiesis* 55 = *galiesis* 67; *jutusis* 55 = *jutusis* 67; *pasakisis* 56 = *pasakisis* 67; *pasigerinsis* 56 = *pasigerinsis* 67; *apkrowusis* 57 = *apkrowusis* 68; *matidamis* 57 = *matidamis* 69; *iszleidusis* 57 = *iszleidusis* 69; *giōtis* 58 ≈ *giwōtis* 69; *wiespataudamis* 61 ≈ *wiespataudamis* 73; *palikinis* 62 = *palikinis* 74; *palikusis* 63 = *palikusis* 75; *padieiusis* 63 = *padieiusis* 75; *rodis* 64 = *rodis* 76; *iszpūlusis* 64 ≈ *iszpouūlusis* 77; *jutusis* 69 = *jutusis* 82; *turiesintis* nom. pl. m. 69 = *turiesintis* 82; *surinkusis* 69 = *surinkusis* 82; *girdiedamis* 73 = *girdiedamis* 87; *parodisis* 75 = *parodisis* 89; *laubsindamis* 79 = *laubsindamis* 93; *netikis* 80 = *netikis* 93; *negaliesis* 80 = *negaliesis* 93; *nedaris* 81 = *nedaris* 94; *pažistamis* 82 ≈ *pažistamis* 95; *peržengusis* 82 ≈ *prazengusis*

95; *apwertusis* 86 = *apwertusis* 99; *tardamis* 90 = *tardamis* 103; *prasiszalinusis* 90 = *prasiszalinusis* 103; *pasislepusis* 90 ≈ *pasislepusis* 104; *gelbiejusis* 91 ≈ *gelbiejusis* 105; *spaudamis* 94 = *spaudamis* 108; *turis* 94 = *turis* 109 (ir atsiradusi <-is> vietoj kitokios raiškos, pvz.: *turi* 47 → *turintis* 58; *karaujis* 48 → *kariaujis* 60; *teturi* 69 → *teturintis* 82).

Net ir tokiu atveju, kai prototipe buvo pasitaisyta į <-ijs> (*krupaudamis* → *krupaudamijs* *GDKr* 39), *GDKs* Daukantas linko rinktis tą pačią <-is> (*krupaudamis* *GDKs* 51).

Jungtukas *noris* 'nors' irgi išlaikė prototipo <-is>, pvz. (*GDKr* = *GDKs*): *Noris* 20, 51 = *Noris* 27, 63; *noris* 67(2×) = *noris* 80, 81; *Noris* 68 = *Noris* 81; *noris* 72 = *noris* 86; *Noris* 81, 90 = *Noris* 94, 104; *noris* 101, 102 = *noris* 117(2×).

Šie visi atvejai analogiški ir *PaPhr* rankraštyje – ir ten, ir čia, *GDKs*, rinktasi <-is> raiška. Tik didelis skirtumas, kad *PaPhr* prototipas tokiose pozicijose dažnai turėjo raišką <-ys> (*Pirmasys* → *Pirmasis*; *palikusys* → *palikusis*; *norys* → *noris*), o *GDKs* tiesiog išlaikytas prototipo <-is> (*Pirmasis* = *Pirmasis*; *palikusis* = *palikusis*; *noris* = *noris*).

Akivaizdu, kad *PaPhr* ryškios modifikavimo pastangos, o *GDKs* – prototipo imitavimas. Prototipas *GDKr* (~1833–1834) šiek tiek ankstesnis už prototipą *PaP* (~1836 m. pradžia–1836-07-09) – per praėjusius metus kitus po *GDKr* į *PaP* buvo įsivesta gero- kai daugiau <-ys> galūnių raiškos. O čia, ir *GDKs*, ir *PaPhr* sugrįžta prie senesnės sistemos, būdingos tik prototipui *GDKr* (ne *PaP*). Todėl tikėtina, kad Daukantas pirmiau rengė **GDKr*2 ir kopijavo prototipo <-is> galūnių sistemą, o paskui pagal tokią savo paties patirtį ir *PaPhr* laikėsi panašaus principo.

Visgi *GDKs* nom. sg. *i* kamieno daiktavardžių galūnės – ar vardu, ar bendrinių žodžių – neretai buvo modernizuotos, įgydavo tildinį diakritiką <-īs> (nors prototipe reikštos ne tik <-is>, bet ir <-ys>, <-es>, <-ęs>, <-øs> grafika), pvz. (*GDKr* =, ≈ *GDKs*):

Lacedemonis 27 → *Lacedemonīs* 34; *Lacedemonyjs* 38 → *Lacedemonīs* 49; *notęs* 46 → *notīs* 58; *nutartes* 46 → *nutartīs* 58; *pats tyrionis* 72 → *pats tyrionīs* 86; *Dionizius tyriones* 73 → *Dionizius tyrionīs* 87; *pasalunis* 80 → *pasalunīs* 93; *Syrakuzionis* 82 → *Syrakusionīs* 96; *Kabrias Atenionis* 87 → *Kabrias Atenionīs* 101; *prizastes* 90 → *prizastīs* 103; *Atenionis* 92 → *Atenionīs* 106; *Pylips Macedonis* 94 → *Pylips Macedonīs* 109; *Lacedemonis* 137 → *Lacedemonīs* 154; *Kartagionis* 177 → *Kartagionīs* 199; *Kartagionis* 182 → *Kartagionīs* 205; *Annibals* 191 → *Annibalīs* 214; *Kartagionis* 192 → *Kartagionīs* 215; *kiekweina ukęs* 202 → *kiyk wiena ukīs* 225; *Rimionis* 226 → *Rimionīs* 247.

Toks modifikavimas taip pat labai panašus *PaPhr*, ten irgi dažnai prototipo *i* kamieno nom. sg. galūnė <-is> keista tildine <-īs> (*notīs* → *notīs*).

2) <-ys>. *GDKr* rankraštyje ypač *i* kamieno nom. ir acc. pl. galūnėse įprasta buvo <-ijs> ir <-ys> raiška³⁸. Abu variantai *GDKs* paprastai perteikti kaip <-ys> (<-ijs, -ys> →, = <-ys>), pvz. (*GDKr* →, =, ≈ *GDKs*):

nom. pl.: *Grekonijs* 2 → *Grekonys* 7; *Atenionijs* 4 → *Atenionys* 8; *Atenionys* 5 = *Atenionys* 9; *Atenionijs* 5 → *Atenionys* 10; *Atenionys* 6(2×), 8, 11, 12 = *Atenionys* 11(2×), 13,

³⁸ Subačius 2018, 401–402.

17, 18; *Grekonys* 13, 14 = *Grekonys* 20, 21; *Atenionys* 15 = *Atenionys* 22; *Lacedemonys* 16(2×) = *Lacedemonys* 22(2×); *Atenionys* 16 = *Atenionys* 22; *Atenionijs* 16 → *Atenionys* 23; *Lacedemonys* 17 = *Lacedemonys* 23–24; *Atenionys* 18 = *Atenionys* 25; *Lacedemonys* 18, 19 = *Lacedemonys* 25, 26; *Atenionys* 19 = *Atenionys* 26; *Lacedemonys* 20 = *Lacedemonys* 27; *Atenionys* 20 = *Atenionys* 27; *Lacedemonys* 25, 27 = *Lacedemonys* 32, 35; *Atenionys* 36 = *Atenionys* 46; *Lacedemonys* 36 = *Lacedemonys* 46; *Atenionys* 37 = *Atenionys* 47; *Lacedemonys* 38, 40(2×) = *Lacedemonys* 50, 52(2×); *Lacedemonijs* 48 → *Lacedemonys* 60; *Lacedemonys* 48, 49 = *Lacedemonys* 60, 61; *Atenionys* 50, 53 = *Atenionys* 62, 65; *Lacedemonys* 53, 54 = *Lacedemonys* 65(2×); *tyrionys* 56, 62 = *tyrionys* 68, 74; *Lacedemonys* 65, 67, 69(3×) = *Lacedemonys* 79, 80, 82(3×); *Atenionys* 89 = *Atenionys* 102; *Lacedemonys* 89 = *Lacedemonys* 102; *Atenionys* 89, 90, 92, 94 = *Atenionys* 102, 104, 107, 109; *Egyptionys* 97 = *Egyptionys* 112; *trakunys* 98 = *trakunys* 114; *Grekonys* 99, 130 = *Grekonys* 114, 147; *Eubenys*, *Lokrionys*, *Argionys* 138 ≈ *Eubeonys*, *Lokrionys*, *Argionys* 155; *Lacedemonys* 141 = *Lacedemonys* 158; *Rimionys* 154 = *Rimionys* 173; *Kartagionys* 178(2×) = *Kartagionys* 200(2×); *Rimionys* 182(2×) = *Rimionys* 205(2×); *Kartagionys* 188 = *Kartagionys* 211; *Bitinionys* 194 = *Bitinionys* 217; *Pergamenionys* 194 = *Pergamenionys* 217; *Atenionys* 206 ≈ *Atenionys* 229; *Atenionys* 206, 208 = *Atenionys* 229, 231 (atsitiktinai ir <-is> → <-ys> *dukteris* 26 → *dukterys* 33, net voc. pl. linksnyje *Arkadionis* 120 → *Arkadionys* 136; taip pat netyčinis priešingas <-ys> → <-is> *Atenionys* 60 → *Atenionis* 72);

acc. pl.: *Grekonijs* 2 → *Grekonys* 6; *Atenionijs* 3 → *Atenionys* 8; *pas Atenionys* 6 = *pas Atenionys* 11; *Lacedemonionys* 9 → *Lacedemonys* 15; *wagijs* 11 → *wagys* 17; *Atenionijs* 11 → *Atenionys* 17; *Grekonijs* 21 → *Grekonys* 28; *Tasionys* 39 = *Tasionys* 51; *priesz Syrakuzionys* 43 = *priesz Syrakuzionys* 55; *Lacedemonys* 54 = *Lacedemonys* 65; *Atenionys* 55(2×), 58 = *Atenionys* 66, 67, 70; *Lacedemonys* 59, 65, 83 = *Lacedemonys* 70, 78, 97; *Priesz Trakionys* 85 = *Priesz Trakionys* 98; *Lacedemonys* 119 = *Lacedemonys* 135; *Koryntionys* ≈ *Korintionys* 188; *Grekonys* 175 = *Grekonys* 196; *Rimionys* 178, 181(2×) = *Rimionys* 200, 203, 204; *Rimionys* 182(2×) → *Rimionys* [sic!] 205, *Rimionys* 205; *pas Gortynionys* 191 = *pas Gortynionys* 214; *Atenionys* 203 = *Atenionys* 226; *Rimionys* 225 = *Rimionys* 246.

Visgi *GDKr* prototipo acc. pl. galūnės ne taip retai dar buvo išreikštos <-is> ar dar kitaip, tačiau *GDKs* ir jos paprastai perdarytos į <-ys>, pvz. (*GDKr* → *GDKs*):

Paronis 7 → *Parionys* 12; *Lacedemonis* 38 → *Lacedemonys* 49; *Atenionius* 38, 66 → *Atenionys* 50, 79; *duris* 82 → *durys* 95; *pargatūnis* 109 → *pargatounys* 124; *i akis* 117 → *i akys* 133; *Lacedemonis* 136 → *Lacedemonys* 153; *Alpionis* 184 → *Alpionys* 208; *prisz Rimionis* 190 → *prisz Rimionys* 213; *Gortynionis* 192 → *Gortynionys* 215; *duris* 196(2×) → *durys* 218(2×); *stūmenis* 207 → *stoumenys* 229; *notis* 223 → *notys* 245; *waistis* 228 → *waistys* 249 (atsitiktinai ir priebalsinio kamieno *žmonis* 56 → *žmonys* 68).

Kita vertus, pasiliko ir neperdarytų acc. pl. galūnių <-is>, pvz. (*GDKr* =, ≈, → *GDKs*):

slaptis 46 = *slaptis* 58; *i plienis* 86 = *iplienis* 99; *szalis* = *szalis* 116; *pilis* 104 = *pilis* 119; *i dalis* 131 = *idalis* 148; *notis* 172 = *notis* 191 (ir priebalsinio kamieno: *žmonis* 62 = *žmonis* 74; *Zmonis* 107[2×] = *Zmonis* 122[2×]; *žmonis* → *žmonijs* 120 → *žmonis* 136).

Pravartu prisiminti prototipo *GDKr -is* galūnių taisyčių pobūdį. Jau rašyta apie neretus koregavimus, kad *GDKr*

rankraštyje atskirti taisyčius <-is> → <-ijs> nuo <-is> → <-ys> net ne visada lengva, nes jie skiriasi tik virš prirašyto brėžio (ilgos nuleistinės) padedamu ar nepadedamu tašku (t. y. ar taisyčią turime suprasti kaip šalia grafemos <i> prirašytą dar vieną raidę <j>, ar tik pridėtą raidės <y> ilgąjį segmentą, be taško). Taškas virš ankstesnės <i> nenubraukinėtą³⁹.

Kitaip sakant, taisant greta <i> prirašyta arba <j>, arba tarsi ta pati <j> tik be taško – <j>. Pirmuoju atveju lyg ir aišku, kad pataisymą <i> + <j> reikia interpretuoti kaip <ij>. Tačiau antruoju atveju lieka neaišku, ar taip pat norėta pažymėti <ij>, tik virš <j> neuždėtas taškas, ar galvota apie <y>, tik nenubrauktas virš pirmosios vertikalės likęs <i> taškas. Daukantui, tiesą sakant, <y> ir <ij> raiška bent tam tikru periodu atrodė visai vienoda, *JJ* ir *PaP* „Persergėjimuose“ apie rašybą jis kartojo tą pačią frazę: „y Kaip but dù ij essontiù“ (*JJ* 1v ir *PaP* 2v)⁴⁰. Anksčiau taisyčia <-is> → <-ijs> interpretuotas kaip <-ys>⁴¹, nors dabar visgi atrodo prasmingiau išlaikyti *GDKr* rankraščio taisyčio dviprasmiškumą. Todėl kai įterpta vertikalė su ilga nuleistine negavo taško, galūnė čia perteikiama kaip <-ijs> (t. y. nei <-ys>, nei <-ijs>, arba tiek <-ys>, tiek <-ijs> kartu). Rašydamas dabar neišlikusį antrąjį *GDKr2 rankraštį Daukantas pats turėjo interpretuoti *GDKr* <-is> → <-ijs> taisyčius (apie Daukanto interpretavimą galima spręsti tik iš *GDKs* spaudinio). Iš 12 ir 13 lentelių matyti, kad paprastai abu *GDKr* taisyti variantai <-ijs> ir <-ijs> spaudinyje dažniausiai perteikti kaip <-ys> (nors buvo ir kelios išimty su <-ijs>, žr. toliau).

Nom. pl.

<-is> <i>GDKr</i>	→ <-ijs>, <-ijs> <i>GDKr</i>	→ <-ys> <i>GDKs</i>
<i>pilonis</i>	→ <i>pilonijs</i> 1	→ <i>pilonys</i> 5
<i>Lacedemonis</i>	→ <i>Lacedemonijs</i> 30, 31	→ <i>Lacedemonys</i> 38, 39
<i>Atenionis</i>	→ <i>Atenionijs</i> 38	→ <i>Atenionys</i> 50
<i>Trakionis</i>	→ <i>Trakionijs</i> 55	→ <i>Trakionys</i> 67
<i>Mitilionis</i>	→ <i>Mitilionijs</i> 64	→ <i>Mitilionys</i> 76
<i>tyrionis</i>	→ <i>tyrionijs</i> 61	→ <i>tyrionys</i> 74
<i>Lacedemonis</i>	→ <i>Lacedemonijs</i> 68	→ <i>Lacedemonys</i> 81
<i>Zantionis</i>	→ <i>Zantionijs</i> 82	→ <i>Zantionys</i> 95
<i>Atenionis</i>	→ <i>Atenionijs</i> 88(2×)	→ <i>Atenionys</i> 102(2×)
<i>Lacedemonis</i>	→ <i>Lacedemonijs</i> 93	→ <i>Lacedemonys</i> 108
<i>Atenionis</i>	→ <i>Atenionijs</i> 93, 94	→ <i>Atenionys</i> 108(2×)
<i>pasalumis</i>	→ <i>pasalunijs</i> 109	→ <i>pasatunys</i> 124

³⁹ Subačius 2018, 404.

⁴⁰ Dar plg. Subačius 2018, 262.

⁴¹ Subačius 2018, 402.

Nom. pl.		
<-is> GDKr	→ <-ijs>, <-ijs> GDKr	→ <-ys> GDKs
<i>Grekonis</i>	→ <i>Grekonijs</i> 114	→ <i>Grekonys</i> 130
<i>Lacedemonis</i>	→ <i>Lacedemonijs</i> 127, 134	→ <i>Lacedemonys</i> 144a, 151
<i>Atenionis</i>	→ <i>Atenionijs</i> 137	→ <i>Atenionys</i> 154
<i>Korintionis</i>	→ <i>Korintionijs</i> 138	→ <i>Korintionys</i> 155
<i>Rimonis</i>	→ <i>Rimionijs</i> 149	→ <i>Rimionys</i> 166
<i>waldionis</i>	→ <i>waldionijs</i> 171	→ <i>waldionys</i> 190
<i>Syrakuzionis</i>	→ <i>Syrakuzionijs</i> 171	→ <i>Syrakuzionys</i> 190
<i>Syrakuzionis</i>	→ <i>Syrakuzionijs</i> 173	→ <i>Syrakuzionys</i> 193

12 lentelė. *GDKr* i kamieno nom. pl. galūnės raiška, <-is> taisyta į <-ijs> ir <-ijs>, spaudinyje *GDKs* dažniausiai perteikta vienodai kaip <-ys>

Acc. pl.		
<-is> GDKr	→ <-ijs>, <-ijs> GDKr	→ <-ys> GDKs
<i>Korcyrionis</i>	→ <i>Korcyrionijs</i> 11	→ <i>Korcyrionys</i> 17
<i>Atenionis</i>	→ <i>Atenionijs</i> 38	→ <i>Atenionys</i> 49
<i>pas Lacedemonis</i>	→ <i>Lacedemonijs</i> 58	→ <i>pas Lacedemonys</i> 70
<i>pas Trakionis</i>	→ <i>Trakionijs</i> 59	→ <i>pas Trakionys</i> 70
<i>Atenionis</i>	→ <i>Atenionijs</i> 65	→ <i>Atenionys</i> 79
<i>prisz Lacedemonis</i>	→ <i>Lacedemonijs</i> 121	→ <i>prisz Lacedemonys</i> 138
<i>Lacedemonis</i>	→ <i>Lacedemonijs</i> 123(2×), 124, 125	→ <i>Lacedemonys</i> 139(2×), 140, 141
<i>pas Grekonis</i>	→ <i>Grekonijs</i> 146	→ <i>pas Grekonys</i> 164
<i>pas Rimonis</i>	→ <i>Rimionijs</i> 146	→ <i>pas Rimionys</i> 164
<i>Korintionis</i>	→ <i>Korintionijs</i> 169	→ <i>Korintionys</i> 188
<i>Sycylionis</i>	→ <i>Sycylionijs</i> 170(2×)	→ <i>Sycylionys</i> 189, 190
<i>prisz Rimionis</i>	→ <i>Rimionijs</i> 175	→ <i>prisz Rimionys</i> 196
<i>Aprikonis</i>	→ <i>Aprikonijs</i> 177	→ <i>Aprikonys</i> 198
<i>ape Rodionis</i>	→ <i>Rodionijs</i> 197	→ <i>ape Rodionys</i> 219

13 lentelė. *GDKr* i kamieno acc. pl. galūnės raiška, <-is> taisyta į <-ijs> ir <-ijs>, spaudinyje *GDKs* dažniausiai perteikta vienodai kaip <-ys>

Taigi didžiama pataisytų <-ijs> ir <-ijs> variantų spaudinyje atspindėta vienodai kaip <-ys>, tad rengiant *GDKr2 Daukantui greičiausiai ir norėjosi rinktis <-ys>. Aki-vaizdu, kad analogiškai <-ys> i kamieno nom. pl., acc. pl. galūnes Daukantas stengėsi žymėti ir *PaPhr*.

3) <-ijs>. Visgi, nors dauguma *GDKs* i kamieno galūnių nom. pl. ir acc. pl. reikš-ta <-ys>, tačiau pasitaikė ir <-ijs> varianto.

Nom. pl. <-ijs> galėjo būti tiesiai nukopijuotas, bet galėjo atsirasti ir vietoj <-is> ar <-ys>, pvz. (GDKr =, ≈, → GDKs):

Parionis 7 → *Parionijs* 12; *Lacedemonijs* 16 = *Lacedemonijs* 22; *Atenionijs* 127 = *Atenionijs* 144a; *Lacedemonys* 127 → *Lecedemonijs* 144a; *Pilionijs* 130 ≈ *pilionijs* 146; *laukionys* [vienas taškas virš <y>] 130 → *laukionijs* 146; *Atenionys* 138 → *Atenionijs* 155; *Kartagionys* 190 → *Kartagionijs* 213; *Kartagionijs* 190 = *Kartagionijs* 213.

Acc. pl. galūnę irgi galėjo analogiškai perimti (<-ijs> = <-ijs>) ar keisti iš <-ys> (<-ys> → <-ijs>), pvz. (GDKr =, ≈, → GDKs): *i Atenionijs* 12 = *i Atenionijs* 18; *pas Grekonijs* 115 = *pas Grekonijs* 130; *Lacedemonijs* 125 ≈ *Lecedemonijs* 141; *Lacedemonijs* 135 = *Lacedemonijs* 152; *Rimionys* 179, 180, 187 → *Rimionijs* 201, 202, 211; *Kartagionys* 190 → *Kartagionijs* 213.

Panašiai, bet retai, pasitaikė perimti *taisyta* <-is> → <-ijs> nom. pl. raišką: *Lacedemonis* → *Lacedemonijs* GDKr 25 → *Lacedemonijs* GDKs 33; *Grekonis* → *Grekonijs* GDKr 31 → *Grekonijs* GDKs 40. Na, ir acc. pl. <-is> → <-ijs> bei <-is> → <-ijs> taisymai retkarčiais GDKs perteikti ne <-ys>, bet <-ijs>: *Atenionis* → *Atenionijs* GDKr 16 = *Atenionijs* GDKs 23; *pas Lacedemonis* → *Lacedemonijs* GDKr 36 = *pas Lacedemonijs* GDKs 46; *tyrionis* → *tyrionijs* GDKr 126 → *tijrionijs* GDKs 143.

Pagaliau <ij> [i, i], nors labai menkai, bet pasirodė ir ne galūnėse, pvz. (GDKr → GDKs): *gīnioie* 7 → *gijnioiē* 13; *nu daugibē* 13 → *nu daugijbēs* 19; *murite* 16, 17 → *murijti* 23, 24; *wiresniē* 17 → *wiresnijbē* 24; *tyrionis* → *tyrionijs* acc. pl. m. 126 → *tijrionijs* 143. Tokiose pozicijose Daukantui nebuvo būdinga <ij>, bet galbūt jis buvo paveiktas galūninės <-ijs> raiškos prototipe, o galbūt, bent kartais, <ij> netyčia parinko spaustuvė.

2.2.9. <ù> [o]. Visai kaip *PaPhr*, savo šnektos balsį [o] GDKs Daukantas žymėjo graviu – <ù>, pvz. (GDKr =, ≈ GDKs):

nù ‘dabar’ 1 ≈ *nùgis* 5; *giwenùs* 1 ≈ *gīwenùs* 5; *nutikùs* 1 = *nutikùs* 5; *ateisimù* 1 ≈ *atijšimù* 5; *laimù* 1 = *laimù* 5; *laimù* 1 ≈ *lėjimù* 5; *taikù* 1 ≈ *lajkù* 5; *Jstrù* 1 = *Jstrù* 5; *jurù* 11 = *jurù* 17; *sù didesniù wargù* 14 = *sù didesniù wargù* 20.

Nuosekliai <ù> diakritikai vis dėlto nedėlioti, dažniausiai žymėti žodžių galūnėse (pvz., instr. sg. f. ir m.).

2.3. APIBENDRINIMAS. GDKs akivaizdžiai mažiau pakeistų ir daugiau išlaidytų prototipo rašybos ypatybių nei *PaPhr*. Kitaip sakant, rašydamas *GDKr2 Daukantas laikėsi kitokios ortografinės taktikos nei *PaPhr*, labiau pasidavė prototipo poveikiui. Skirtumai ir panašumai matyti iš 14 ir 15 lentelių.

Pakeistosios ortografijos ypatybės

<i>PaP</i> → <i>PaPhr</i>	GDKr → GDKs
<ĭ> [e]	<ĭ>
<i>yra</i> praes. 3	<i>yra</i>
<-yba, -ybe>	
<-yti> [-ite] inf. P	

Pakeistosios ortografijos ypatybės

<i>PaP</i> → <i>PaPhr</i>	<i>GDKr</i> → <i>GDKs</i>
<-is> <i>i(i)ð</i> K nom. sg. m.; instr. pl.; v.; part.; <i>noris</i> 'nors'	
<aj, ej> [ai, ei] K, G	<-aj, -ej>, <-àj, -èj> tik dat. sg. f.
<-ij> [ei] G	
1-asis tipas <ie> [ei] Š	<ie>
2-asis tipas <ij> [ei] Š	
3-iasis tipas <ij> [ei] Š	
4-asis tipas <kij> [kei-] Š	<kiy->
<-ajs, -ejs> [-ais, -eis] instr. pl. m.	<-ajs, -ejs> (<-àjs, -èjs>)
<aŋ, aŋm> [oŋ, an, oŋ, am] K	<aŋ, aŋm>
<-tī> inf.	<-tī>
<i>buwo</i> praet. 3	<i>buwo</i>
<-uj> [-ui] dat. sg. m.	<-ou> [-ou]
<-uj> [-ui] adv.	<-ou> [-ou]
<ou> [ou] iš dalies	<ou>

14 lentelė. *PaP* → *PaPhr* ir *GDKr* → *GDKs* pakeistųjų prototipų ortografijos ypatybių sutapimas ir nesutapimas

Išlaikytosios ortografijos ypatybės

<i>PaP</i> =, ≈ <i>PaPhr</i>	<i>GDKr</i> =, ≈ <i>GDKs</i>
	<-ay, -ey> [ai, ei] G: <i>bey; kursay, tinay, czionay; butinay, labiausey;</i>
	<-ai, -ei> nom. pl. m.
	<-ij, -ei> [ei] G
	2-asis tipas <ei>, <ei> [ei] Š
	3-iasis tipas <ij> [ei] Š
	<-iba, -ibe>
	<-itī> [-i'te] inf. P
<-it-> [-i't-] inf. P vediniai	<-it->
<i>giw-</i> [i', i] Š	<i>giw-</i>
<i> [i', i] kt. Š	<i>
<-is>, <-ys> <i>i</i> K nom. ir acc. pl. G	<-is>, <-ys>
<ù> [o]	<ù>
<û> [ou, uo] iš dalies	

15 lentelė. *PaP* =, ≈ *PaPhr* ir *GDKr* =, ≈ *GDKs* išlaikytųjų prototipų ortografijos ypatybių sutapimas ir nesutapimas

2.3.1. SKIRTUMAI. Ryškiausi *GDKs* ir *PaPhr* skirtumai – tai *GDKs išlaikytos senesnės* prototipo rašybos ypatybės. Štai *GDKs senesniosios*: <-iba, -ibe>; <-ay, -ey> (*bey*; *kursay*, *tinay*, *czionay*; *butinay*, *labiausey*); <-ai, -ei> nom. pl. m.; <-ij, -ei> atvirų [ėi] galūnių; <ei>, <ėi> 2-asis [ėi] raiškos variavimo šaknyje tipas; <ij> 3-iasis [ėi] raiškos variavimo šaknyje tipas; <-itī> inf. priesaga. Visos jos *PaPhr* buvo pakeistos būdingesnėmis naujai *Sostinės ortografijai*. Skirtumais taip pat galima laikyti *nevienodai keistas* ypatybes: 4-asis [ėi] variavimo šaknyje tipas *PaPhr* reikštas <kīj->, o *GDKs* – dažniausiai <kiy->, arba dat. sg. m. ir adv. galūnės *PaPhr* rašytos <-uj>, o *GDKs* – <-ou>. Tai labai ryškūs, gal kiek netikėti, dviejų turbūt apie 1846 m. pirmąją pusę rengtų tekstų ortografijos pasirinkimo skirtumai.

Skiriasi ir pačių tekstų dydis – *GDKs* yra kelis kartus ilgesnis už *PaPhr* tekstas. Rengdamas *GDKs* Daukantas akivaizdžiai mažiau redagavo, tikslino ar modifikavo tekstą, jo stiliškumą, kitaip sakant – *GDKs* mažiau tobulino, mažiau skyrė dėmesio *GDKs* teksto kokybei, nei rengdamas *PaPhr*. *GDKs* tarsi rengė labiau išsiblaškęs, mažiau stengdamasis, labiau skubėdamas. Menkesnis *GDKs* redagavimas (tiek stilistinis, tiek ortografinis) gali būti susijęs su teksto dydžiu. Galbūt laikas spaudė; galbūt Kanapackis, vėliau pateikęs cenzūrai tuos abu tekstus, ragino, mat galėjo būti susitaręs su spaustuvėmis, derinęs terminus ar pan. Galbūt liga prisidėjo.

PaPhr ortografija nuoseklesnė, apyvienodžiai išsidėsčiusi po visą tekstą, o *GDKs* pradžios rašyba akivaizdžiai skiriasi nuo likusio knygos teksto. Toji *GDKs* pradžia daug panašesnė į *PaPhr* ortografiją nei kitos *GDKs* atkarpos.

2.3.2. PANAŠUMAI. *GDKs* ortografijos panašumai su *PaPhr* taip pat gausūs. Kaip ir *PaPhr*, dalies *GDKs* ypatybių raiška *nauja*, naujai įsivestą (naujieji *GDKs* variantai išreikšti gausiau už senuosius – vieninteliai, arba vyraujantys): <ĩ>; *yra*; <-ajs, -ejs>; <ąn, ąm>; <-tī>; *buwo*; <ou>. Tokios naujos ypatybės dominavo ir *PaPhr*. Kai kurios *sėnosios* (išlaikytosios prototipo) *PaPhr* ir *GDKs* rašybos ypatybės sutampa: <-it-> inf. priesagos vediniai; šaknis *giw-*; <i> kitose šaknyse; <ù>. Šiais atvejais ryškus *PaPhr* ir *GDKs* rengimo principų sutapimas, analogiškas pasidavimas prototipams abiejuose rankraščiuose.

Daugiau panašumų su *PaPhr* galima išvelgti *GDKs* teksto pradžioje. Ten arba vyravo naujesnioji ortografija, arba, nors nevyravo, santykinai jos atvejų buvo daugiau už tolesnio teksto, kur dažniausiai vyravo senesnė, nukopijuota nuo prototipo. Štai išsiskirianti naujesnioji Daukanto ortografija *GDKs* pradžioje:

1) ketvirtojo [ėi] raiškos variavimo tipo <kīj-> ir <kīj-> vyravo maždaug iki *GDKs* 39 (taip ir visame *PaPhr*);

2) <ąn, ąm> [ɔn, an, ɔm, am] maždaug iki *GDKs* 57 imtinai labai ryškiai dominavo, o toliau vyravo santykinai menčiau (<ąn, ąm> dominavo ir *PaPhr*);

3) jungtukas *idąnt* beveik visur vyravo maždaug iki *GDKs* 53 (paskui jo nosinis digrafas <ąn> išnyko; *PaPhr* *idąnt* rašyta pramaišiu su *idant*);

4) dat. sg. m. <-uj> iki *GDKs* 73 ne tik vyravo, bet buvo beveik vienintelis variantas, tačiau toliau jį ryškiai pakeitė senasis <-ou> (ir *PaPhr* rašytas <-uj>);

5) adv. <-uj> pasitaikė tik bene 3 atvejai, bet visi pradinėje atkarpoje – *GDKs* 3, 7 ir 23 (ir *PaPhr* <-uj>);

6) conj. *bej* irgi tepasitaikė bene 3 atvejai, du pradinėje atkarpoje – *GDKs* 11(2×) (ir *PaPhr bej*);

7) *kursai, tenai* ir kt. galūnių naujieji <-aj> digrafai šiek tiek intensyvesni iki *GDKs* 34 (ir *PaPhr* <-aj>);

8) kt. adv. galūnių naujieji <-aj> digrafai šiek tiek dažnesni maždaug iki *GDKs* 54, nors visai ir nevyravo (ir *PaPhr* <-aj>);

9) nom. pl. m. galūnių naujieji <-aj, -ej> ryškiai vyravo iki *GDKs* 60 (ir *PaPhr* <-aj, -ej>);

10) dat. sg. f. vien naujoji <-aj, -ej, -aj, -ej> raiška rinktasi iki *GDKs* 38, visoje knygoje ji tik šiek tiek vyravo (ir *PaPhr* <-aj, -ej>);

11) kamienų, vienskiemenių žodžių <aj, ej> iki *GDKs* 50 variantai dažnai vyravo (ir *PaPhr* <aj, ej>);

12) atvirų galūnių digrafo <-ij> atvejų mažai, visgi jo santykinis dažnumas kiek ryškesnis imtinai iki *GDKs* 11 (ir *PaPhr* <-ij>);

13) inf. <-ytī> formos su naujaja <y> ryškiai vyravo iki *GDKs* 55, bet toliau <y> neliko (ir *PaPhr* <-ytī>);

14) <-yba, -ybe> su naujaja <y> imtinai iki *GDKs* 59 variantų kiekis panašus į senųjų, bet toliau <y> pranyko (ir *PaPhr* <-yba, -ybe>).

Šie daliniai naujosios rašybos bruožai ryškiausiai pasireiškė maždaug iki *GDKs* 50 (nors vieni perlipo tą ribą, kiti – išseko kiek anksčiau). Prie *GDKs* 1–50 atkarpos pridėjus dar ir *GDKs* I–VIII, susidaro apie 58 puslapiai teksto. O kadangi knyga baigiasi 250-uoju (neskaičiuojant „Apsirikimų“), tai iš viso jos yra maždaug 258 puslapiai. Galima sakyti, kad tendencija moderninti, naujinti ortografiją gana ryški maždaug pirmajame knygos ketvirtadalyje.

2.3.3. *GDKs* ORTOGRAFIJOS KEITIMO PRIEŽASTIS. Bet nuo *GDKs* 50 Daukanto ortografijos taikymo nuostata pasikeitė. Maždaug trys tolesni *GDKs* teksto ketvirčiai pilni atsiradusio pasidavimo senajai ortografijai ženklų, infiltruotos senesnės ortografijos reprezentantų. Kas gi galėjo lemti ortografinį pokytį? Kodėl Daukantas taip ženkliai susipaprastino savo prototipo *GDKr* perrašymo užduotį? Atrodytų, kad laikytis naujai pasirinktos ir jau įprastos, galbūt net pamėgtos rašybos ne taip ir keblu.

1) Daukantas galėjo imti nebespėti atidžiai rengti tolesnių savo *GDKr2 rankraščio segmentų, nes gal reikėjo skubėti, tempas galėjo neleisti puoselėti ortografijos naujinimo skrupulų. *GDKr2 galėjo neišlaikyti ortografinio tempo. Ant svarstyklių galėjo būti padėta: arba tučtuojau pateiktas ir išleistas tekstas, arba uždelstas ir praleistas palankus momentas. Juk visai nežinomos jo cenzūravimo, leidybos situacijos, tikėtinu pagalbiniuko Kanapackio įsitraukimo, raginimo ar pan. aplinkybės.

2) Pasak Sankt Peterburgo universiteto bibliotekininko K. Biušo, Daukanto *GDKr2 rankraštyje buvo užrašyti „1800“ metai⁴². Tai trečioji žinoma Daukanto rankraščio

⁴² Merkys ²1991, 130, išn. 143.

datos falsifikacija (po ranka tuo metu jo turėtame *PaP* buvo užrašyti „1824“ m., o nebaigtame *JJ* rankraštyje – „1798“ m.⁴³). Ar norėdamas ankstinti savo rankraščių datas, bandydamas suponuoti buvus ankstesnės literatūros lietuvių kalba, Daukantas negalėjo būti sumanęs pasendinti ir *GDKs* ortografijos, bent jau paskutiniuose trijuose ketvirtadaliuose? Žinoma, nė tų trijų ketvirtadalių *GDKs* rašyba nėra 1800-ųjų metų, panašiausia ji tik į Daukanto Rygos laikotarpio pabaigos 1834 m. ir *Sankt Peterburgo pradžios lūžio* 1835–1836 m. pirmosios pusės ortografiją.

3) Gerai žinoma ši Daukanto 1846 m. birželio 24 d. laiško Teodorui Narbutui ištrauka apie savo sveikatą (vertimas):

gavau ligą, kurios patys daktarai neatspėja: Trijų Karalių išvakarėse taip mušė man kraujas į galvą, jog rodėsi, kad išeisiu iš proto arba rytojaus nesulauksiu, ir vos ne vos, daktarų padedamas, per keturis mėnesius tiek atsigavau, kad galėjau vaikščioti; nuo šios ligos taip nusilpo nervai, kad krintantis žirnis mane gąsdino, ir kojų sopulys toks didelis, ypač vienos, kad daugiau kaip kelis šimtus žingsnių negaliu nueiti. Ir taip kankinuosi ligi šiol. Daktarai sako, kad tai esanti podagra⁴⁴.

Daukantas kalbėjo apie savo staigią ir sunkią ligą, ištikusią 1846 m. sausio pradžioje, bet kurios simptomai dar ir birželio mėnesį nesiliovė. Atrodytų, kad 1846 m. pradžia taip pat yra labai tikėtinas metas, kada Daukantas rengė **GDKr2*. Ar negalėjo Daukantas būti parengęs maždaug ketvirtį to **GDKr2* teksto, kai kraujas prieš Tris Karalius mušė į galvą ir Daukantas pasijuto einąs iš proto? Jei taip, tai galima būtų aiškinti, kad būtent nuo to momento jam galėjo imti trūkti dvasinių jėgų išlaikyti ortografijos naujinimą, kad galėjo imti dirbti atsainiau, dažniau rinktis lengviausią kelią – kopijuoti originalą. Šiaip visame Daukanto rašybos kontekste *GDKs* yra gana *originalus* spaudinys, liudijantis *intencijos lūžį*. Toks apystaigis rašybos principo pasikeitimas ne nuo knygos pradžios, o nuo antrojo ketvirčio, ir iš būdingos Daukantui tuo laiku rašybos į nebebūdingą, atrodo tikėtinausiai gali būti paaiškintas ta staigia liga, dėl kurios ir krintantis žirnis ėmė gąsdinti, dėl kurios labai apsunko dvasinė būseną.

Iš šių trijų hipotetinių priežasčių tikėtinausiai atrodo trečioji – staigi, rimta ir užsitęsusi Daukanto liga. Greičiausiai maždaug nuo *GDKs* 50 dirbo negaluodamas, ypač pasiduodamas ankstesnei prototipo rašybai.

2.3.4. YPATINGI RAŠMENYS <û> / <ou> IR <ó> / <ù>. Daukanto *PaPhr* vėl pasirodė seniai nevertotas polifoninis rašmuo <û> (kad ir pramaišiu su digrafu <ou>), o diakritinis <ù> vėl vartotas abiejuose *GDKs* bei *PaPhr*.

Spaudinių ortografijos lūžio pradžioje (apie 1835–1836 m. pirmą pusę) Daukantas buvo atsisakęs <û> grafemos ir įsivedęs digrafą <ou>. Tikėtina, kad iš dalies tada tokį pokytį nulėmė Hintzės spaustuvės galimybės, <û> raidės Hintzė tada nespausdino.

43 Plg. Subačius 2021, 85.

44 Griškaitė 1996, 569; plg. Subačius 2021, 467–468.

Vis dėlto ir rankraščiuose Daukantas tada liovėsi žymėjęs <û>, tad apsisprendimas atrodo buvęs labiau savanoriškas, ne tiek nulemtas spaudos sąlygų. Ir Pabrėža galėjo skatinti Daukantą rinktis <ou> vietoj <û>, mat Pabrėža nemėgo Rytų Prūsijos lietuvių raštų rašybos, o ženklą <û> Daukantas buvo pasiskolinęs kaip tik iš ten.

Diakritinio rašmens <ù> Daukantas atsisakė kiek vėliau – apie *Spaudinių ortografijos lūžio* pabaigą ir *Patarlių ortografijos lūžio* pradžią (apie 1837–1838-10-29) ir vietoj jo įsivedė tik Pabrėžai ir kai kuriems jo sekėjams būdingą kitą diakritinį rašmenį <ó>. Atsisakęs <û> po metų kitų Daukantas apsisprendė pakeisti ir <ù> – imtis dar vienos prie Pabrėžos rašybos derėjusios raidės <ó>.

PaPhr vėl vartoti abu <û> ir <ù> rašmenys (<û> pramaišiu su naujesniu <ou>), o *GDKs* atsirado vienas <ù>. Labai aišku, kad abiem atvejais atitinkami prototipai *PaP* ir *GDKr* pakišo Daukantui mintį sugrįžti prie jau gal dešimtį (<û>) ar aštuonetaį (<ù>) metų nevartotų rašmenų. Ir svarbu, kad naujoms Daukantui Pratzos spaustuvės techninės galimybės buvo palankios <û> pasirinkimui *PaPhs*, bet Hintzės *GDKs* leidinyje, kaip ir trijose ankstesnėse jo leistose Daukanto knygoje, to ženklo nebuvo.

Vėliau Daukantas varijuos, vartos tiek <û>, <ù>, tiek <ou>, <ó> rašmenis, todėl galima akcentuoti, kad prie savo ankstesnių <û>, <ù> jis *pradėjo grįžti* būtent apie 1846 m. pradžią (ar kiek anksčiau), *PaPhr* ir **GDKr2* tekstuose, ir būtent dėl senesnės prototipų *PaP* ir *GDKr* rašybos įtaigos. Kartu Daukantas ėmė atmesti rašmenis <ou>, <ó>, buvusius suformuotus iš dalies Pabrėžos sugestijos, iš dalies spaustuvių galimybių. Abu vėl pasirodę <û> ir <ù> rašmenys grafiškai išvaizdūs, patraukiantys dėmesį, tampantys vienu iš labiausiai į akis krentančių simbolinių Daukanto rašybos bruožų – jų susigrąžinimas tuo ir ypatingas.

2.3.5. ORTOGRAFIJOS YPATYBIŲ STABILUMAS AR DINAMIŠKUMAS.

Pirmąjį *GDKs* teksto ketvirtį Daukantas rašybą naujino labiau, o toliau labiau pasidavė prototipo poveikiui, ir tai sudaro galimybę kategorizuoti jo ortografijos ypatybes pagal stabilumą ar dinamiškumą, pagal įgūdžio jas rašyti stiprumą ar silpnumą (anksčiau kalbėta apie ypatybių keitimo staigumą, aiškumą ir vangumą⁴⁵). Kitaip sakant, surūšiuoti, ką Daukantas labiau linko keisti, o ką – labiau toleruoti.

a) Stabiliausios, stipriosios, mažiausiai prototipo paveiktos *GDKs* ypatybės būtų tos, kurios gana nuosekliai pakeistos naujomis, panašiai kaip ir *PaPhr* (*yra*; <-ajs, -ejs>; <ąn ąm>; <-tī>; *buwo*). Tikėtina, kad šios ypatybės ir kitais atvejais lengvai nepasiduootų savo prototipo įtakai. Dvi iš jų (*yra*, <-tī>) ir anksčiau laikytos aiškiais staigiais ir lengvai darytais keitimais⁴⁶.

b) Vidutiniškai stabilios – tos ypatybės, kurios, nors *PaPhr* ir bent iš dalies *GDKs* pradžioje buvo pakeistos naujomis, trijuose paskutiniuose *GDKs* ketvirčiuose išlaikytos daugiausia senos prototipinės (conj. *idant*; *kursay*, *tenay* ir kt.; nom. pl. m. galūnės <-ai, -ei>; kamienų, vienskiemenių žodžių <ai, ei>; inf. priesaga <-itī>; <-iba, -ibe>; iš dalies čia būtų galima skirti ir antrąjį bei trečiąjį [ei] raiškos šaknyse varijavimo tipą – atitinkamai <ei>, <ei> bei <ij>).

45 Plg. Subačius 2021, 584–586.

46 Subačius 2021, 584–585.

c) Nestabiliausios, silpniausios, lengviausiai pasiduodančios prototipui (<y> neįvedimas [i, i] pozicijoje: <-it-> inf. priesagos vediniuose; šaknyje *gīw-*; <i> kitose šaknyse; <ù> bei <û>, kurių stabilumo nei *PaPhr*, nei *GDKs* neliudija). Nuoseklumo stoka šiuo atveju gali reikšti ir tam tikrą, gal dalinį, persigalvojimą, dalinį <y> [i, i] atsisakymą; Pabrėžai ypač nepatiko <y> šia [i, i] reikšme. (Anksčiau raidės <y> vartojimas [-i's, -is] galūnei reikšti laikytas vangiu, nepabaigtu keitimu⁴⁷.) Rašmenys <ù> ir <û> irgi iš dalies pakluso prototipo poveikiui (<û> tik *PaPhr*, bet *GDKs* spaustuvė turbūt tiesiog neturėjo tokios literos).

2.3.6. PALIMPSESTINĖ RAŠYBA. Toks nevienodas Daukanto rašybos ypatybių stabilumo laipsnis *PaPhr* ir *GDKs* leidžia kalbėti apie *palimpsestinę* Daukanto ortografiją. Palimpsestinės būtų tokios senesnės Daukanto rašybos ypatybės, kurios prasimuša į vėlesnį rankraštį ir tekste atsiduria šalia naujesnių. Labiausiai tikėtinas būtų nestabiliausių ypatybių palimpsestiškumas, o mažiausiai – stabiliausių, mažiausiai „išsileidžiančių“ senesnę ortografiją (nors absoliutaus dėsnio čia nėra).

Galima apibrėžti tam tikrą *palimpsestinių ortografijos ypatybių* (rašmenų ir jų reikšmių) *identifikavimo metodą*: naujuose tekstuose atsirandančios sunkiai paaiškinamos senesnių ar svetimų ortografijų ypatybės, koreliuojančios su menku jų stabilumo laipsniu, gali būti aiškinamos nurašomo prototipo poveikiu – nustatoma palimpsestinė jų kilmė.

2.3.7. PALIMPSESTINĖ RAŠYBA ANKSTESNIUOSE DAUKANTO TEKSTUOSE. Daukanto *PaPhr* ir *GDKs* rašybos ypatybes, apytiksliai suskirstytas į tris laipsnius pagal stabilumą, tad ir pagal polinkį į palimpsestiškumą, iš dalies galima naudoti kaip pagrindą atpažinti ir įvairių kitų tekstų jo nepakeistas, neatnaujintas rašybos ypatybes.

a) Raidė <y>. Pavyzdžiui, anksčiau tirtoje knygoje *Prasma lotynų kalbos* (*Pras*; 1836 m. antroji pusė–1837-04-06) Daukantas kamienuose paprastai rašė <i> [i, i], o ne <y>, tačiau žodžio *laikyti* vediniuose tą <y> daugeliu atvejų pažymėjo būtent su <y> (*Laikydawau*). Keltą mintį, kad <y> Daukantas čia perėmė iš Kristijono Gotlybo Milkaus gramatikos *MG* (*Laikydawau*)⁴⁸, dabar labai sutvirtina naujas žinojimas, kad <y> tokia reikšme tokioje pozicijoje yra menkiausio stabilumo, tad palimpsestiškiausia ypatybė – *Laikydawau* raidė <y> yra palimpsestinė.

Taip pat rašyta, kaip Daukantas kartais toleravo ir Milkaus žodyno *MŽlv* ortografijos sugestiją – išrašuose iš Milkaus žodyno *DicM2* kamienuose ir galūnėse tiesiog perimdavo *MŽlv* <y> [i, i] raidę (*pakylek, gentys*)⁴⁹. Vėl akivaizdus labiausiai prototipo įtakai pasiduodančios šios ypatybės palimpsestiškumas.

Rankraštiniame žemaitiškų patarlių *ŽPat* rinkinyje irgi galima rasti palimpsestinės raiškos, nors šiuo atveju šaltinis, nuo kurio Daukantas nurašinėjo, nėra išlikęs – re-

47 Subačius 2021, 585–586.

49 Subačius 2021, 303–304.

48 Subačius 2021, 214–215.

konstruojamas hipotetiškai. Palimpsestines *ŽPat* ypatybes galima identifikuoti lyginant su *DicM2* rankraščiu. Tie du tekstai yra ne tik vieno laiko, bet ir rašyti vienas po kito tuose pačiuose lapuose, pirmiau *DicM2* (*Ma* 159 3a–162) ir toliau iš karto *ŽPat* (*Ma* 163–166). Štai *ŽPat* kamienuose visai nerašyta <y> [i, i], nors prieš tai nuo *MŽlv* nurašinėtose *DicM2* patarlėse pasitaikydavo palimpsestinė <y> [i, i] (perkelta iš *Milkaus*). *ŽPat* neperimtos iš *Milkaus* (be kita ko, *ŽPat* daug žemaitiškos leksikos, nebūdingos *Milkui*), ir tai gali paaiškinti, kodėl palimpsestinės <y> [i, i] *ŽPat* nėra. Antra vertus, *ŽPat* pasitaikė <y> kita, žemaitiško balsio [e] reikšme (*Katyts*)⁵⁰, ir tai taip pat greičiausiai palimpsestinė ypatybė – nurašyta nuo dar senesnio (galbūt paties *Daukanto*) teksto, vartojusio tokią <y> [e]. Tai dar labiau sustiprina hipotetinę mintį apie buvusį *ŽPat* juodraščių (juodraščius). *Daukantui* perrašant naujesne (*Patarlių lūžio*) rašyba, *ŽPat* išliko senesnių palimpsestinių rašmenų, kaip kad toji <y> [e]. Jei nepasirodytų palimpsestinės rašybos bruožų, *ŽPat* ir *DicM2* ortografija turėtų būti visai ta pati, tačiau jos skiriasi.

Rašyta ir apie senesnę raidės <y> [e] vartojimą *Istorijoje žemaitiškoje (IZ)*⁵¹, kartais labai dažną, kartais žymėtą pramaišiu kartu su kitais variantais. Kamienuose *IZ* <y> [e] beveik nevartota 1 ra ir 5–6 ra⁵², bet ryški 2–4 ra, jos diapazonas buvo maždaug l. 31r–421r (beveik 400 lapų). Dinamika galūnėse <y> [e] kitokia: labai ryškus <y> suintensyvėjimas l. 31r–43r, tada ilga atkarpa be jos l. 43v–318v, vėl <y> atgaivinimas l. 319r–421v, ir vėl pradingimas. Jau kelta mintis, kad tai galėtų būti *Daukanto* pasidavimo juodraščių rašybai išdava⁵³. Dabar, turint daugiau duomenų apie *Daukanto* elgesį su prototipų rašyba, tokios išvados tik sutvirtėjo – tai buvusių juodraščių <y> [e] palimpsestinė ortografijos ypatybė, iš dalies perkelta į *IZ*.

Palimpsestinės <y> [i, i] ir <y> [e] dabar ima atrodyti visai ne atsitiktinis, veikiau būdingas *Daukantui* šaltinio ypatybės toleravimas.

b) Raidės <ù> ir <ó> [o]. Apie *DicM2* ir *ŽPat* atsiradimo laiką (prieš 1838-10-29) *Daukantas* buvo ėmęs keisti <ù> → <ó>. *DicM2* iki p. 161 imtinai žymėjo tik tam laikui naują <ó>, vos trejetą kartų pasitaikė senesnioji <ù> (*DicM2* 162); ją tame puslapyje irgi galima būtų laikyti palimpsestiška, mat analogiška raidė nereta ir nurašytame *MŽlv* (*Su Dalgiù MŽlv* 69 → *Su dalgiù DicM2* 162; *naujù Diržù MŽlv* 53 → *naujù dirzu DicM2* 162 (savarankiškai *DicM2* 162 įsivesta <ù> tik *Sotus MŽlv* 4 → *sotùs DicM2* 162). Ir tikėtumėms, kad naujoji <ó> turėtų dominuoti *ŽPat*, mat dominavo ir ką tik rašytame *DicM2*, tačiau vaizdas *ŽPat* priešingas: beveik ištiesai rašyta senoji <ù>, tik keletą kartų pasitaikė naujoji <ó>⁵⁴. Remiantis *PaPhr* ir *GDKs* ortografijos tyrimu (priskyrus <ù> prie mažai stabilių ypatybių) dabar galima teigti, kad *Daukantas* ne staiga „pasendino“ savo rašybos ypatybę, bet buvo paveiktas prototipinio rankraščio, matyt, turėjusio tą <ù>. *ŽPat* rankraštyje <ù> irgi laikytina palimpsestine, tik perimta jau ne iš *MŽlv*, o iš nežinomo juodraščio.

50 Subačius 2021, 304.

53 Subačius 2018, 131.

51 Subačius 2018, 112–165.

54 Plačiau žr. Subačius 2021, 313–315.

52 Plg. Subačius 2018, 266, 78 lentelė.

Grįžtant prie anksčiau darytų išvadų svarbu pastebėti, kad, pavyzdžiui, apibendrinančioje *Simono Daukanto Sankt Peterburgo ortografijos* 133 lentelėje⁵⁵ 10 juostoje iš apačios sužymėtas <ù> vartojimas įvairiuose tekstuose. Ten žymėtas pliusiukas rodo, kad <ù> dar aiškiai rašyta ir *DicM2*, ir *ŽPat*. Jei dabar atmestume tas <ù> raides, kurias galima identifikuoti kaip palimpsestines, tai Daukanto <ù> vartojimo intencijos pabaiga pasirodytų ankstesnė, paskutinis rankraštis su ryškiai apsispręsta ne palimpsestine raide <ù> būtų *S (Samogitia)*⁵⁶ (*Prov1* rankraštyje pasitaikę trys <ù> atvejai irgi gali būti palimpsestinės kilmės, žr. toliau apie [e]). Jei norėtume įvertinti tik Daukanto ortografinės *intencijas*, o ne rezultatus, suformuotus, be kita ko, ir palimpsestinių raiškų, tai nuostata keisti <ù> → <ó> būtų griežtesnė, staigesnė, aiškesnė, tvirtesnė: <ù> dar žymėta *S* (1837 m. antra pusė–1838 m. pirma pusė), o <ó> įsivesta Daukanto rašytose antraštelėse knygelėje *Epitome Historiae Sacrae (Ept)*; prieš 1838-10-29). Dar konkrečiau: Daukanto *intencija* keisti <ù> → <ó> atsirado apie 1838 m. vidurį, nors palimpsestinė <ù> pasirodydavo ir vėliau.

c) Raidės <î> ir <ĩ> [e]. *PaPhr* ir *GDKs* prototipai *PaP* ir *GDKr* žemaitiško balsio [e] kaip nors specialiai nežymėjo, vartota paprasta raidė <i> be diakritiko. Ją buvo galima interpretuoti tiek žemaitiškai [e], tiek aukštaitiškai [i] – grafinio skirtumo nebuvo. O *PaPhr* ir *GDKs* [e] žymėtas diakritine <î>, nors ir nenuosekliai – liko daug nediakritinių <i> [e] atvejų. Todėl <i> [e] be diakritiko *PaPhr* ir *GDKs* atrodo kaip diakritinės <î> variantai.

Daukantas buvo ėmęs keisti ir <î> → <ĩ> [e] apie tą patį laiką, kaip ir <ù> → <ó> (prieš 1838-10-29). *DicM2* jau visur vartota naujoji riestinė <î>, bet toliau rašytame *ŽPat* daugiau senosios skliautuotos <î> atvejų (nors nemažai ir naujosios <î>)⁵⁷. Toks *ŽPat* skliautuotos <î> žymėjimas greičiausiai perimtas iš nežinomo juodraščio, rašyto ankstesne ortografija su <î>. Panašiai skliautuotą <î> raidę turintis jungtukas *îr*⁵⁸, žemaitiškas diftongas <ij> [ei] *ŽPat* dažnesni už naujesnį variantą turinčius *îr* bei <ij>. Tokius <î>, *îr* ir <ij> turėtume *ŽPat* taip pat laikyti palimpsestiniiais.

d) Raidės ir digrafai <on>, <a>, <aŋ> [on, an]. *DicM2* ir *ŽPat* pasitaikė net trys variantai dvibalsiui [on, an] žymėti: <on>, <a>, <aŋ>. Tiesa, *DicM2* 3× pasitaikė dar ir <an> (vien aukštaitišką [an] interpretaciją turintis) variantas. Tas <an> laikytinas palimpsestiniu *DicM2* variantu, perkeltu tiesiog iš *MŽlv*⁵⁹ – o *ŽPat* jo visai nėra.

Variantai <on>, <a>, <aŋ> apie tą laiką konkuravo, <on> buvo senesnis, bandomas keisti naujesniu <a> ir naujausiu <aŋ>. *DicM2* vartoti tiek senasis <on> (12×), tiek truputį naujesnis <a> (3×) variantas. *ŽPat* daug gausiau naujesnio <a> (7×) ir net pasirodęs naujausias <aŋ> (1×), tad *ŽPat* atrodo turintis daugiau naujos [on, an] raiškos. Visgi <on> variantas *ŽPat* (12×) ne mažiau kartų pavartotas nei *DicM2*; *ŽPat* jo koncentracija, kad ir kaip keista, didžiausia (6×) paskutiniame puslapyje, kuris rašytas vėliausiai – atrodytų, jo ten turėjo likti mažiausiai. Tačiau <aŋ, aŋ> buvo skirtos prie stabilų ypatybių, todėl šiuo atveju sunkiau aiškinti vienareikšmiškai,

55 Subačius 2021, 579.

56 Plg. Subačius 2021, 243.

57 Subačius 2021, 300–301.

58 Subačius 2021, 303.

59 Plg. Subačius 2021, 312.

tikėtina atrodo bent dvejopa *ŽPat* <on> interpretacija: a) gali būti palimpsestinis, b) gali būti dar neišnykusio <on>, <a>, <aŋ> variavimo dalis.

e) *Prov1*. Nedideliame patarlių sąrašelyje, pavadintame „Proverbia“ (*Prov1*; ~1837 m. antra pusė–1838 m. pirmą pusę), esama įvairių senesnės ortografijos pavyzdžių. *Prov1* yra giminingas su *ŽPat*, mat didelė dalis jų patarlių sutampa. Tekstų giminiškumas gali reikšti, kad jiems sudaryti naudotasi tuo pačiu šaltiniu, tik rašybos atnaujinimo lygis buvo nevienodas – *Prov1* atrodė turintis gausiau senesnių ypatybių⁶⁰. Štai <y> žemaitiško [e] pozicijoje 2× (*wytko*), digrafas <yi> [ei] 1× (*ryiszutaute*), ankstesnė <û> 3× (*piktū*). Tai prie nestabilių skirtos Daukanto ortografijos ypatybės, čia prasikišančios – palimpsestinės. O pramaišiu rašytos naujosios Daukanto *Prov1* ypatybės buvo <ĩ> 1× (*ĩsz*); net <ej> 1× (*swejkėsnis*)⁶¹.

Apskritai palimpsestinė rašyba Daukanto tekstuose dabar jau atrodo ne tokia ir reta. Ji tikėtiniausiai mažiausiai stabilių rašybos ypatybių atvejais, bet ne vien – absoliučių taisyklių čia nėra, tik tendencijos. Reikia turėti galvoje, kad palimpsestinės ypatybės galėjo būti ne tik mašinaliai perimtos iš šaltinio, bet ir sąmoningai rašytos pagal analogiją su šaltiniu – kur ne kur Daukantas ir pats jas naujai pasirinkdavo. Todėl gausūs ankstesnės rašybos atvejai gali nebūti vien juodraščio kopijos, tam tikra jų dalis gali būti ir Daukanto senosios rašybos pamėgdžiojimo rezultatas.

3. CHRISTIANO HINTZĖS *GDKs* SPAUSTUVĖ. Iki šiol mažai keltas klausimas, kurios iš *GDKs* rašybos ypatybių galėjo priklausyti nuo Daukantui seniai pažįstamos Christiano Hintzės spaustuvės rinkinių ir jos rinkėjų darbo. Bet juk neišlikus Daukanto *GDKr2 rankraščiu, visos Daukanto rašybos ypatybės šiame tyrime buvo atstatytos tik iš spaudinio, jos buvo matomos tik pro rinkėjų akinius, tik po spaustuvinių tarpininkavimo. Viena iš ypatybių, sietų su spaustuvės darbu, buvo rašmens <û> stoka *GDKs*, nors *PaPhr* jis iš dalies susigražintas. Labai tikėtina, kad tai lėmė Hintzės spaustuvės rinkinių pobūdis (ir nė vienoje ankstesnėje Daukanto pas Hintzę spausdintoje knygoje <û> nesurinktas: nei *Pras*, nei *Ept* su žodynėliu *Zdr*, nei *Bd*).

3.1. *GDKs* „APSIRIKIMŲ“ SĄRAŠAS (*GDKsA*). *GDKs* pabaigoje Hintzės spaustuvė pridėjo 2 puslapių „Apsirikimų“ („Apsīrkīmaj“) sąrašą (*GDKsA* 251–252). Jis surinktas labai panašiai, kaip ir anksčiau toje spaustuvėje atspausinti *Pras* ir *Bd* „Apsirikimai“ (*BdA*)⁶², ar kitoje, Krajaus spaustuvėje spausdintose *Dainėse žemaičių* (*D; DA*)⁶³, keturiomis skiltimis: pirmosios dvi – tai puslapio (*lakšto*) ir eilutės (*eilos*) numeriai, trečioji pakartojo klaidą, kurią reikia taisyti, o ketvirtoji – nurodė taisytiną, tinkamą variantą (žr. 3 pav.).

GDKsA trečioje skiltyje neretai nurodyta netiksli pagrindinio teksto klaida; iš 48 *GDKsA* taisyčių atvejų net 16 pacituoti netiksliai (žr. 16 lentelę); panašaus pobūdžio netikslumų buvo pastebėta ir *BdA* sąrašė⁶⁴.

60 Plg. Subačius 2021, 320–322.

61 Subačius 2021, 320.

62 Plg. Subačius 2021, 259–261, 530–537.

63 Plg. Subačius 2021, 552–554.

64 Subačius 2021, 530–532.

A p s i r i k i m a j.

Laksztas	} Eja.	} pirmo	} wasa	} skajtyk sawa	
Pratarmies antrami lakszti					} ejto
12	—	18	—	wiezpatęis	
17	—	14	—	kure karę	kuri kari
28	—	5	—	tejp garbingo	tejp garbingo
30	—	9	—	kaipaj	kapaj
36	Ženk. 5)			Baspori	Bospori
41	—	11	—	użwokiesis	użmokiesis
53	—	13	—	tuo	tou
59	—	6	—	wiresnybę	wiresnybe
—	—	16	—	nnkür	nukür
62	—	22	—	is	jis
82	—	3	—	nugaoluti	nugalouti
90	—	12	—	galięs	galęs
92	—	23	—	rodos	rados
94	—	17	—	tikiejemo	ketiejemo
95	—	20	—	golbieti	gelbieti
107	—	7	—	Ariabzanou	Ariobarzanou
—	Ženk. 4)			marongo	marongio
—	—	5	—	buwine	buwejne
120	—	16	—	wili	witi
129	—	12	—	prato	prota
133	—	4	—	Epaminondyi	Epominondui
135	—	20	—	iazblaszkęs	iszblaszkęs
142	—	10	—	giwita	giwata
144	—	4	—	isztremtinej	tremtinej

3 pav. GDKsA 251;

LLTIB: B-1945 d

<i>GDKs</i> tekstas	<i>GDKsA</i> III skiltis; netikslus teksto pakartojimas
kūrę 17	kurę 251
kaipaj 30	kaipaj 251
Basporī 36	Baspori 251
ūzwokiesis 44	ūzwokiesis 251
nukūr 59	nnkūr 251
tīkijemo 94	tīkijemo 251
Ariabzanou 107	Ariabzanou 251
buwine 107	buwīne 251
wīfī 120	wīfī 251
īazblaszkēs 135	īazblaszkęs 251
giwitą 143	giwita 251
īsztremtinej 144b	īsztremtinej 251
atnonit 157	anonit 252
bije 173	biję 252
brali 187	brali 252
ta kningas 246	takningas 252

16 lentelė. *GDKs* tekstas ir netikslus jo pakartojimas *GDKsA* III skiltyje;
pusjuodžiu šriftu pažymėti neatitikimai

Atrodytų, pasitvirtina mintis, išsakyta apie analogiškus *BdA* III skilties atvejus, kad didžiuma jų greičiausiai yra Hintzės spaustuvės atsakomybė, galbūt rinkėjai nė nesistengė visada tiksliai pakartoti teksto klaidą, ir būdama apytikslė ji juk leido identifikuoti taisytiną teksto vietą. Pats Daukantas turbūt nebūtų parašęs *GDKsA* III skiltyje surinktų *nnkūr* ‘nuo kur’; *wīfī* ‘vytį’; *takningas* ‘tas kningas’.

GDKsA sąrašą tikriausiai sudarinėjo pats Daukantas, kaip jau matyta iš panašaus jo ranka rašyto taisyčių *Pras* lapo⁶⁵, kaip parodė ir *BdA* analizė⁶⁶. *GDKsA* demonstruoja, į kokius taisytinius dalykus Daukantas labiausiai kreipė dėmesį. Iš *BdA* ir *DA* sąrašų jau buvo matyti Daukantą skyrus bent dvi taisyčių rūšis pagal svarbą: 1) *dideles* klaidas (raidžių) ir 2) *netikslumus* (diakritikų)⁶⁷. *GDKsA* Daukantas daugiausiai ir taisė raidžių (*dideles*) klaidas, pvz. (*GDKs* → *GDKsA* 251):

wiezpatėis → *wieszpatėis*; *kurę karę* → *kurī karī*; *tejp garbingo wīso* → *tejp garbingo wiro*;
kaipaj → *kapaj*; *Baspori* → *Bosporī*; *ūzwokiesis* → *ūzmokiesis*; *tuo* → *tou*; *nnkūr* → *nukūr*;
*is*⁶⁸ → *jis*; *nugaotūtī* → *nugaotūtī*; *galiēs* → *gales*; *rodos* → *rados*; *tīkijemo* → *ketiejemo*;
golbietī → *gelbietī*; *marongo* → *marongio*; *buwīne* → *buwejne* (plg. 3 pav.).

⁶⁵ Žr. iliustraciją: Subačius 2021, 258, 44 pav.

⁶⁶ Subačius 2021, 532.

⁶⁷ Subačius 2021, 539, 553.

⁶⁸ Dar iš prototipo *GDKr* 50 patekusi senoji forma *is* ‘jis’.

Tai dažniausiai kitos grafemos parinkimas (*rodos* → *rados*), raidžių sukeitimas (*tuō* → *tou*), atpajinėjimas (*tikiejemo* → *ketiejemo*), apvertimas (*nnkūr* → *nukūr*), papildymas (*marongo* → *marongio*), praleidimas (*kaipaj* → *kapaj*). Tokius Daukanto taisymus reikėtų laikyti jam atrodžiusius esminiais – didelių klaidų atitaisymais.

Vien diakritikų taisymo *GDKsA* beveik nėra, galima paminėti tik du tokio tipo taisymus: *wiresnibę* → *wiresnibe*; *bije* → *beje*. Bet ir šie keitimai labiau atsirado ne tiek dėl diakritikų (ne dėl garso reikšmės modifikavimo), o dėl linksnio (dėl gramatinės reikšmės) pakeitimo ar tiesiog dėl žodžio geresnio identifikavimo.

Taip pat galima spėti, kad būta ne tik paties Daukanto korektūros taisymų, paraleliai kažkiek galėjo būti taisoma ir pačioje spaustuvėje, galbūt belaukiant „Apsirikimų“ sąrašo iš Daukanto. Štai *GDKsA* nurodyta taisyti *nnkūr* → *nukūr*, tačiau pačiame tekste jau atspausdintas pataisytasis variantas *nukūr*, o ne nurodytasis *nnkūr*. Panašiai ir taisymas *wīlī* → *witī* nebereikalingas, nes jau ir tekste yra ta forma *witī*. Šitai klaidas pastebėję tekstą tikslino, manytina, patys rinkėjai.

3.2. *GDKs* RINKĖJŲ KLAIDOS. Galima identifikuoti ne tiek mažai *GDKs* teksto korektūros klaidų, kurias galėjo padaryti spaustuvės rinkėjai. Tekste esama gero- kai daugiau didelių (raidžių) klaidų, negu kad pažymėta „Apsirikimuose“, pvz. (*GDKr* → *GDKs*):

teisngū 8 → *teisinigū* 13; *kunegus* 13 → *kūnegus* 20; *nuweikte* 14 → *neweiktī* 21; *ūmžiaus* 58 → *qumžiaus* 69; *su laiwinė* 52 → *su lawinī* 64; *wadinama* 55 → *wadidama* 66; *jaunoie* 74 → *jainoio* 88; *atejē* 62 → *etejē* 75; *žadiejęs* 63 → *žodiejęs* 76; *Krasztas* 64 → *Krssztas* 77; *parwadino* 67 → *parwaidino* 'parvadino, parkvietė' 80; *butinay* 73 → *butiney* 87; *kursay* 80 → *karsay* 94; *pasijkte* 'pasiekti' 81 → *prasijktī* 94; *padieies* 83 → *podiejes* 96; *kūmi* 85 → *konmi* 99; *weikalas* 98 → *waikalajs* 113; *ritojaus* 100 → *ritajaus* 115; *pasakitum* 103 → *posakitum* 118; *wiespats* 109 → *wioszpats* 123; *kuriūdums* 122 → *kurioudumss* 138; *kurij* 128 → *kurji* 144b; *wirsziaus* 131 → *werszīaus* 146; *stipribēs* 131 → *stibribēs* 148; *nepriatelus* 144 → *nepratielus* 162; *baisiū* 159 → *haisiū* 177; *ongata* 160 → *qñ goło* 178; *Antipatrū* 163 → *Autipatrou* 182; *tiera* 174 → *tiero* 195; *numei* 180 → *nnmei* 202; *kur* 180 → *knr* 202; *siuntine* 188 → *siūutinej* 211; *Annibals* 192 → *AnnibBlis* 215; *ten* 194 → *ton* 216; *czionay* 194 → *szionay* 216–217; *nutiko* 196 → *untiko* 218; *Sulpicius* 196 → *Sulpicius* 219; *weita* 197 → *wictą* 220; *essant* 200 → *cssant* 223; *palikęs* 201 → *palikęa* 224; *didūmenęs* 201 → *didonmenęs* 224; *deinū* 201 → *dieuū* 224; *swelnumas* 207 → *matonumaa* 230; *nupelnę* 209 → *nupeluę* 231; *weinū* 210 → *wieuū* 233; *newissà* 214 → *ncwissà* 237; *Nesang* 225 → *Nesay* 247; *skaititoiū* 225 → *skatitoiū* 247; *grôbq* 228 → *grôhq* 249.

Raidžių klaidų viename puslapyje gali būti net kelios (žr. 4 pav.).

Tokio tipo klaidų buvo nemažai ir Hintzės *Bd* rinkinyje⁶⁹.

Gausu *GDKs* ir diakritinių raidžių netikslumų, kurių Daukantas nė nesistengė įtraukti į „Apsirikimų“ sąrašą. Pavyzdžiui, diakritinės su riestiniu cirkumfleksu *GDKs* raidės <ī> netikslumai (kokių pats Daukantas nedarydavo):

⁶⁹ Subačius 2021, 532–536.

pio Aprikinis apent Konsulū palikęa, kurem
pirma karta konsulū essant, szis Kwestoriū
buwo, norieję ji nu io uriedos pawariti
ir pats walditi. Wienog niekajp negalieję
nawet su pagalbū senato to pasijkti; kaipogi
Scipio ukie radôs wissuwiriausiouiū; kurio
gadinie negalibe, bet istatimay riedę ukę. To-
drin supikęs ant tieunū, kaip atliko sawo szaržą
filey brinū Rimi giweno. Tu tarpū Kato
Cenzorius sutoumigi Plakū draudę tą szaržą
diewieję. Kaipogi daug didonmenęs sudraudę
ir daug nauiū istatimū istatę, kurj ię nu
goslibos griesę, kurioji buwo jau pradieusi
žlugsofi. 80 metų turiedams nu jaunū dieuū lig
paskouios karszatęs nelowies uki rupindamos
skaugibą kientieti. Nu daugio gundinimas
ne wen sawo godos nesumurioię; bet lig sawo
giwos galwos laubsę sawo gantôs didino.
III Wissusi daktusi buwo didios noumonęs ir
buklibęs. Kaipogi stropūs, dirwo ir ukie su-
manus, istatimū žinowas, didis karwaida ir
parkalbingas bilis ir wissu smailausis ant
mokslo. Noris jau senas pradieję mokitęis;

4 pav. GDKs 224 spaustuvės rinkėjų padarytos raidžių klaidos: *palikęa* (=palikęs) 1 eil.; *didonmenęs* (=didoumenęs) 11 eil.; *dieuū* (=dienū) 14 eil.; LLTIB: B-1945 d

naudīngôs VIII; wējas 4; dīet 13; czōnay 13; labībą 18; ī 'ı' 18; Termopilū 19; weizīejē 19; līnkīejē 20; parsiskīejšī 20; gruntēis 20; laīwū 21; neweīktī 21; īem 21; laīwū 22; aprēšta 22; Atenīonys 23; parweīziejē 24; wīresnībiū 24; neiszleīstum 25; kīj m dīewius 25; paleīstī 25; dīena 28; laīkē 28; nusprīstōs 32; skaugībą 46; busīnt 46; īsmūntēis 47; neīlga 63; klausītēis 87; paraszīau 88; smurtībē 99; īo 106; īūs 120; paeīūs 120; eītī 120; wirīausesis 121; gīwībos 124; graībstīsīu 143; ībingusīs 144b; kāip 146; werszīaus 146; ragotīnīemis 147; īē 'jei' 148; drowīetoius 156; gaīde 175; baīšē 177; īo 181; sīuntīnej 182; īo 184; akiwāīsdōs 188; weīkesnē 217; rīeditī 223; ītiko 227; īaunam 227; īkerietī 229; laīką 230; jīs 235; waidlaīmies 235; ukīēs 235; besurīeditī 235; teīssą 236; nīeksą 236; kaipogī 237; wīeną 238; īpatīngōs 238; žēīma 238; negirdīejē 243; drutībī 246; knīgą 246; skatitoīou 247; weīkatūs 247; wirszīaus 247; laīmą 247; nelaīmą 247; karsīncziū 247; kokīos 247; raszīdams 247; weīkatūs 248; weldīemiū 248; waīstys 249; twirtībī 250; giwībōs 250.

Raidēs su riestiniu <ī> spaustuvīnīkai surīnko gerokai per daug. Ar jie labai persīstengē (tikslīno Daukantą), ar, priešīngai, buvo labai neatīdūs? Neatīdumas tikrai turējo būtī to gausīnīmo dalīs (ir anksčīau minētą raidžīų painīojīmą jis dažnai lēmē). Bet kadangi netīkslumų tiek daug, galīma keltī klausīmą ir apie spaustuvēs rīnkīnīų tvarką – ar bent dalīs nereīkalingų <ī> neatsīrado dēl to, kad ī literos <ī> skyrelius spaustuvēs gīzelīai, ardydami anksčīau sudēliotus raidžīų rīnkīnīus, īdēdavo ir diakrītīnīų literų <ī>. Tokīą mīntį galētų paremtī gausus ir kitų nereīkalingų diakrītīkų virš raidēs <ī> pasītaikymas (<ī>, <ī>, <ī>), pvz. (GDKr → GDKs):

kaipogi 16 → kaīpogi 22; ītīkīemus 17 → ītīkīemus 24; mīnauōtu 120 → mīnawōtū 136; nuweīkusīs 94 → nuweīkusīs 109; uzlaikīte 162 → uzlaikītī 182; nie weīną 205 → niewīeną 227; Atenionys 206 → Atenīonys 229; akiwāīsdīausīusę 207 → akiwāīsdīausīusī 229; giramu 210 → gīramū 232; nuleīdo 216 → nuleīdo 238; pasījkusi 226 → pasījkusī 247; īszgulđīte 227 → īzgulđītī 248.

Net tik <ī>, bet ir kitos raidēs gavo diakrītīkų (<ā>, <à>, <é>, <è>, <ô>, <ù>, <ú>, <ž>) Daukantui nebūdingose vietose, pvz. (GDKr → GDKs):

patē 15 → pātē 22; apreiszkīau 21 → apreiszkīau 29; pīlātę 35 → pīlātę 45; su montū 55 → su montū 67; mažas nom. pl. m. 64 → mazās 76; nuweīkē 65 → nuweīkē 79; Ĵpīkratī 86 → Ĵpīkrātī 100; īszlūsūtas 86 → īszlousoutas 100; galībę 108 → gālībę 122; īsakīma 122 → īsąkīmą 138; sunū 145 → sūnou 163; wens 154 → wīenas 172; īszdūts 162 → īszdoutas 181; kieystesniū 167 → kieystesniū 187; atyrklauo 190 → atyrklawō 213; wens 212 → wīens 235; pasakosīū 223 → pasakosīū 245.

Įvairīais etapais Daukantas šaknų <žem->, <etmon-> ir pan. balsį žymējo nevie nodai. Kartais pagal GDKr Daukantas žymējo paprastą nedīakrītīnē raidē, pvz., <e> (GDKr → GDKs): žemę 35 → zemī 45; Žemę 44 → zemī 56. Bet GDKr rankraštyje šiose šaknyse Daukantas dažnai buvo žymējēs ir dvīaukštį rašmenį <ā>. Tokīais atvejais GDKs kartais galīma atpažīntī *GDKr2 rankraštyje tikrīausīai buvusį vēlesnį Daukanto žymējīmą <āī>, <īa> arba tiesīog <e>, <a>, pvz. (GDKr → GDKs): zāīmę 12 → zemī 19; zāīmēs 64 → zāmēs [Daukantas žymējo ne gravī, o akūtą] 76; zāīmīnēs 78 →

ziaminęs 92; *zãkteriete* 182 → *ziakterietĩ* 205; *ãtmonas* 197 → *atmonajs* 220. Kita vertus, tas *GDKr* dviaukštis <ã> *GDKs* kartais įgauna Daukantui visai nebūdingą raišką – <ä>, <â>, <ea>, pvz. (*GDKr* → *GDKs*):

ãtmonû 49 → *ätmonû* 61; *ãtmonù* 49 → *ätmonù* 61; *ãtmonas* 69 → *ätmonas* 82; *ãtmonù* 104 → *ätmonù* 119; *ãtmonû* 122 → *ätmonû* 138; *zãmę* 192 → *žeamĩ* 215; *zãmės* 195 → *žeàmės* 217.

Labiausiai tikėtina, kad savo senąją grafemą <ã> (rašytą vėliausiai *S* rankraštyje apie 1837 m. antrą pusę–1838 m. pirmą pusę) Daukantas visgi buvo bent iš dalies perėmęs ir į **GDKr2*, bet Hintzės rinkėjams ji sukėlė keblumų – vietoj <ã> surinkdavo tai <ä>, tai <ea> (<ea>), net <â>.

3.3. *GDKs* RAIDĖS <I-, J-> IR JŲ RINKĖJAI. Kadangi Daukantas žodžio pradžios pozicijoje rankraščiuose visada rašydavo tik didžiąją <J-> raidę (niekada nerašė didžiosios **<I->*), tai *GDKs* knygoje surinktos dvi raidės <I-, J-> turi būti Hintzės spaustuvės rūšiavimo rezultatas. Rinkėjai turėjo spresti, kuriuo atveju rinkti rankraštyje matomą raidę <J->, o kuriuo – keisti ją grafema <I->. Taisyklė mokaščiam lietuvių kalbą ar ir nemokaščiam juk buvo gana paprasta: prieš balsį žyminčią raidę parinkti priebalsį reiškiančią literą <J->, o prieš priebalsę – balsę <I->. Visgi jau anksčiau buvo matyti, kad Hintzės rinkėjai tokios taisyklės nebuvo išlaikę nei *Pras*⁷⁰, nei *Ept* su *Zdr*⁷¹, nei *Bd*⁷² (nors Karlo Krajaus spaustuvėje rinkėjai lengvai perprato taisyklę ir *D* knygoje tvarkingai pagal ją išrūšiojo <I-> ir <J->⁷³).

GDKs <I-, J-> raidės surinktos daug panašiau į kitas Hintzės leistas knygas negu kad į Pratzo *D*. Galima skirti dvi pagrindines strategijas traktuoti Daukanto **GDKr2* rankraščio <J->: 1) visur rinkti Daukanto <J->; 2) rinkti <I-> ir <J-> pramaišiu:

a) *GDKs* <J->: 109–119 (iš viso apie 11 p.), 151–166 (apie 15 p.) ir 190–225 (apie 35 p.);

b) *GDKs* <I-> ir <J->: *GDKs* I–108 (iš viso apie 116 p.), 120–150 (apie 31 p.), 168–190 (apie 13 p.), 225–249 (apie 25 p.).

Visas *GDKs* <I-, J-> raidžių išsidėstymas matyti 17 lentelėje (prototipo *GDKr* duomenys nepateikiami, ten visur vienodai rašyta <J->).

<i>GDKs</i>		<i>GDKs</i>	
P.	<I->	P.	<J->
I		4	Idant
VII	Jszgulde	6	Jis; Jstrù; Jonijos
	Jszgulditoiaus;	7	Jstieus; Jonijôs
	Jszguldziau	8	Jonionëms
1	Istro; Istieus; Iki;	10	Iki
	Innasis		

⁷⁰ Subačius 2021, 250–253.

⁷¹ Subačius 2021, 262–266.

⁷² Subačius 2021, 542–545.

⁷³ Subačius 2021, 550.

GDKs		
P.	<I->	<J->
11		Jis
12	Ir	
15	Iszweldietas	
17		Jonijos
21	Ir; Ir	
22	Iisgi; Itaka	
24	Iû	Jû
28		Jis; Jonijos
29		Jis
30		Jonijôs
31		Jûdumĩ
32		Jisgi
33		Jdant; Jo
36		Je
37	I 'ĩ'	Jè
38		Jeneroľs
39	Isz; Ira; Ilotai	
40	Ir	Jis
41	Idant	
42	Iszgabinùs	
43	Io	Jôs; Jis
45	Ionijôs	Jisgi
46		Jr
49		Jis
52	Ir	Jowi; Jowio; Jowio
54		Jr
55		Jo
56		Jpponikas
59		Jtaliję
60	Iis	Jô; Joniję
61	Iis	
62	Ir	Joniję
63	Iis	
67	Iis; Ir	
68		Jssiustouiù

GDKs		
P.	<I->	<J->
72		J 'ĩ'
73		Je; Jr
74	Isz; I	
75	Iis; Idant	
76	Iis; Iis	
78		Joniję
79	Ir	Jonijos
80	Iis	
81	Iis; Ir	
83		Jem; Joniję
85		Jo
86	Ipparinatis; Ipparinu; Iszkilmingesnès	
87	Italijos	
90	Iis	
91	Italijo; Italiję	Jog
92		Jszdalijus
94		Jr
95		Jonijôs
96		Jr
97		Jpikrates; Jpikrates; Jo; Jpikrates; Jis; J; Jpikrati; Jis
98	Iis	Jis
99	Ipikrati; Iisgi	
100	Ipikrati	
101	Iis	Jo
104	Ir; Ipikrates; Iis	Jonijos
106		Jasono
106	Iis	
107	Iis	
108	Iis	
109		Jpikratati; Judum; Jpikratiuj

GDKs		
P.	<I->	<J->
110		Jis; Jpikrates; Jsztikus
111		Jasons; Jpikratio
115		Jonijos
117		Jr; Jr
119		Junt
120	Iis	Jé
124	Iis; Isskiręs	
127	Ir	
128		Jo; Jo; Jo
130		Jos
131		Jis
132		Jr
134		Jr
135		Jr; Je
136	Iisgi; Iis	
138	Istatimas	Jis
139		Jr
140		Jr; Jis; Jo
141		Jis
143		Je
144b	Ir	
145		Jeroponto; Jeropantes
146	Ir	Jeropantes
147	Iis; Ijs	Jeropantes; Ju; Jeropantes
148	Ijs	
149	Ismeniu; Iis; Ir	
150	Itako	
151		Jis; Jè
152		Jgiję
153		Jr
155		Juliju
157		Je

GDKs		
P.	<I->	<J->
158		Jaounoumenę
159		Jis
160		Jsz; Jo
162		J
163		Jogi; Jlgiedamos; Jis; Jis
165		Jis
166		Jsz
168	Iis	
170		Jegi
171		Je
173		Je; Je
174		Jdant; Jeau; Jr
175	Iszwakares	
178		Jem
181	Isipiktino; Isztriemimas; Isztriemimù; I	
182	Iis	Je; Jis
183	Iisgi	
186		Jceta
188	Iis	Jaceta
190	Iis	Jo
193		Jr
194		Jtalię
195		Jstaspio
196		Jgronkis
199		Jspaniję; Jspanijo
200		Jis
201		Jpoułusis
202		Jpone; Jspaniję
203		Jspaniję; Jtalię; Jspaniję; Jo
204		Jspaniję; J; J; Jtalię; Jtalijo

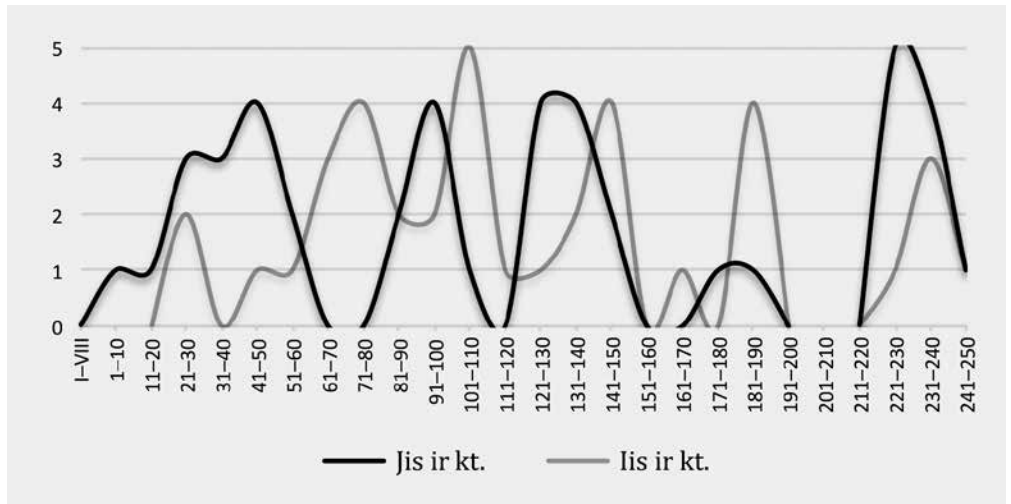
GDKs			GDKs		
P.	<I->	<J->	P.	<I->	<J->
205		Jo; Je; Jtalijo; Jr; Jtalijo	229		Jr
206		Jtaliję; Jspaniję	230		Jsay; Jtalijos
207		Jis; Je; Jspanije; Jspanijo; J	232		Jr
208		Jspanijo; Jtaliję; Jtaliję; Jtaliję	234		Jr
210		Jgù; Jtalijo; Jtalijo	235	Italijos; Io	Je; Jtaliejos; Jis
212		Jis	236	Iiè; Iis	
213		Jtaliję; Jè	238	Ir	Jszlikęs; Jmperatoriù
221		Juba; Jsz	239		Juliu; Jis; Jisgi; Jr; Jis
222		Jspaniję; Jo	240		Jtalijo; Juliu; Jtalijo
223		Jbektietas; Jspaniję	244		Jsay
225	Iszguldiñ; Ispani- jo; Italio	Jtalijo	245	Imperatoriù	
226		J; Jo; J	246		Juniaus
227	Isztremtusius; Io	Jo; Jo; Jo	247	Imperatoriaus	Juliaus
228	Ir		248		Jowe
			249	Ius	

17 lentelė. Spaudinyje GDKs surinktos didžiosios raidės <I-, J->

Vadinamosiose <J-> atkarpose visi žodžiai rinkti vienodai; pavyzdžiui, GDKs 205 ir prieš balsę *Jo; Je*, ir prieš priebalsę *Jtalijo; Jr; Jtalijo* – rankraštis tiesiog kopijuotas nesivarginant interpretuoti. O tose atkarpose, kuriose pasirodė <I>, rinkėjas turėjo daryti sąmoningus sprendimus; kartais pataikydavo tiksliai, pavyzdžiui, GDKs 104 *Jonijos* prieš balsę ir *Ir; Ipikrates* prieš priebalsę, tačiau ten pat prašovė rinkdamas *Iis*.

Iš tų GDKs atkarpų (b), kuriose rinktos abi raidės <I> ir <J>, išrinkus dažno įvardžio *jis, ji* formas su pirma didžiąja raide (*jis, jisgi, jisai, jo, jos, jie, jų, jus*), matyti, kad *Iis* (38×) formų yra beveik tiek, kiek ir *Jis* (43×) (žr. 19 diagramą). Tai reiškia, kad nė vienas variantas nevyrauja, relevantiško skirtumo tarp jų nėra, pasirinkimas visai atsitiktinis – literų rinkėjai nesilaikė jokios taisyklės, tiesiog spėliojo. Šių <I> ir <J> atkarpų rinkėjai tik žinojo, kad reikia abiejų literų, bet nesuprato, kur kurią dėti.

Tokia dažno įvardžio *jis, ji* pirmosios didžiosios raidės rinkimo 19 diagrama iš dalies reprezentuoja ir visų kitų žodžių su didžiąja <I> ir <J> parinkimą – jis nemotyvuotas, atsitiktinis, chaotiškas. Apskritai rinkėjai, rinkę tiek <I> ir <J> kartu, tiek vien <J>, netaikė šių raidžių rūšiavimo taisyklės, todėl abi taktikas naudojusius rinkėjus galima manyti nemokėjusius lietuvių kalbos. Tai primena tos pačios Hintzės

19 diagrama. GDKs *Iis ir kt.* linksnių formos (38×) bei *Jis ir kt.* linksnių formos (43×) (tik tose [b] atkarpose, kuriose pramaišiu rinkta <I-> ir <J->)

spaustuvės rinkėjus, nemokėjusius lietuviškai, kai rinko *Pras*⁷⁴, *Ept* su *Zdr*⁷⁵ bei *Bd*⁷⁶. Tiriant šias Daukanto knygas, leistas irgi pas Hintzė, buvo rekonstruota bent po tris tikėtinus *Pras* ir *Bd* rinkėjus bei du *Ept* su *Zdr*. Pagal didžiosios raidės <J-> parinkimo stilių *pirmasis* *Pras* ir *Bd* rinkėjas galėjo rinkti ir GDKs atkarpas su <J-> (a), o *trečiasis* *Pras* ir *Bd* bei antrasis *Ept* su *Zdr* rinkėjas, mėginęs derinti <I-> ir <J->, galėjo dirbti su analogiškėmis <I-> ir <J-> turinčiomis GDKs atkarpomis (b). Du Hintzės spaustuvės darbininkai, sąlygiškai vadinti *pirmuoju* ir *trečiuoju* *Pras* rinkėjais, galėjo dirbti su *visomis* keturiomis Daukanto knygomis, leistomis toje spaustuvėje. Rinkėjai tikrai galėjo būti tie patys – maždaug aštuonerių metų tarpas tarp pirmos ir ketvirtos Daukanto knygos toje spaustuvėje nėra toks ilgas, kad darbuotojai nebūtų galėję išlikti.

Pirmasis <J-> rinkėjas galėjo būti gavęs dvi *Pras* atkarpas, bet jo pėdsakų nematyti *Ept* su *Zdr*, nors jis vėl galėjo rinkti pačią didžiausią *Bd* teksto dalį, na, ir kai kurias GDKs atkarpas. *Trečiasis* <I-> ir <J-> rinkėjas galbūt gavo rinkti *Pras* pabaigos atkarpą, galbūt rinko didžiumą *Ept* lietuviškų antraščių bei lotyniškų tekstelius, galbūt *Bd* pabaigos atkarpą bei didesnę GDKs atkarpų dalį. *Abu* tikėtini rinkėjai turėjo nemažai dirbti prie visų Hintzės leistų Daukanto knygų (išskyrus *pirmąjį* greičiausiai nedirbusį prie *Ept* su *Zdr* leidinio).

GDKs nematyti tik tikėtino *antrojo* Hintzės rinkėjo, pripažinusio vien <I-> raidę, atkarpų. Jis turbūt surinko daugiausia *Pras* puslapių teksto, turbūt rinko *Zdr* žodynelį (ir lotyniškų, ir lietuviškų žodžius), tik vos vos pasirodė mažytėje pradinėje *Bd* atkarpoje ir jau visai pradingo iš GDKs. Tikėtini jo darbai su Daukanto knygomis

74 Subačius 2021, 253.

76 Subačius 2021, 544–545.

75 Subačius 2021, 266.

vis smulkėjo, kol *GDKs* jų pėdsakų visai neliko. Jeigu kada nors atsirastų Hintzės spaustuvės archyvai, galbūt būtų įmanoma tikslinti, konkretizuoti visas Hintzės rinkėjų darbo su Daukanto tekstais prielaidas.

Galų gale *GDKs* buvo paskutinė, ketvirtoji, knyga, Daukanto leista pas Hintzę. Ar tai, kad rinkėjai nemokėjo lietuviškai, kad darė nemažai klaidų, neskaitino Daukanto ir galbūt jo pagalbininko Kanapackio sukkti tolyn nuo Hintzės spaustuvės durų Nevos pr. 8 ir ieškoti kitų leidėjų? Juolab kad jie jau buvo patyrę tikėtino geriau lietuviškai mokančio, sumanaus rinkėjo darbą Krajaus spaustuvėje (*ABC* ir *D*) Malaja Morskaja 12 / Goročovaja 9 gatvėse, kokybiškiau triūsusio Pratzos spaustuvės Moikos upės krantinėje 92 rinkėjo produktą *PaPhs* (Pratzas turėjo ir <ŭ> literų, kurių trūko Hintzei). Po *GDKs* Daukantas išleido dar šešias knygas Sankt Peterburge, tačiau apsiėjo be Hintzės pagalbos (tris spausdino pas Krajų, kitas tris – pas Pratzą).

Literatūra ir santrumpos:

- ABC* – Simonas Daukantas, *ABECIĖLA LIJTUWIŪ-KALNIENŪ IR ŽIAMAJTIŪ KALBOS, PETROPILIE*: Isspausta pas K. Krajų, 1842.
- Bd* – Simonas Daukantas, *BUDA Senowės–Lėtuwiū Kalnienū ir Zámajtiū išraszszę Pagal Senowės Rasztū Jokyb's LAUKYS*, Petropilie: SPAUDINIE PAS C. HINTZE, 1845.
- BdA* – Simonas Daukantas, „Apsīrīkīmaj“, *Bd*, be puslapių nurodymo [1–4].
- BONČKUTĖ, ROMA, 1993: *Simono Daukanto rankraščiai ir leidiniai. Autentiško teksto problema* (daktaro disertacija), Vilnius.
- D* – Simonas Daukantas, *DAJNES Žiamajtiū pagal Zōdiū Dajniūnikū išraszszytas*, Petropilie: Spaudinie pas C. Kray, 1846.
- DA* – Simonas Daukantas, „Apsīrīkīmaj“, *D* 169.
- DAR* – Simonas Daukantas, *DARUS Letuwiu er Ziamaitiu suraszsy S. TIEWELIS*, u. z. [...], Metusy 1833; VUB RS: f. 1 – D 66 (rankraštis, nuorašas).
- DARB* – Simonas Daukantas, *Darbay senuju Lituwiu yr Zemaycziu*, 1822; VUB RS: f. 1 – D 104 (rankraštis, vadinamasis Jurgio Platerio nuorašas).
- DicM2* – Simonas Daukantas, „Dikcionar: Milke. Patarles Letuwiszkas“ tęsinys; LLTIBR: f. 1 – SD 27, *Ma* 159 3a–162.
- Dziennik Literacki* 11, 1864, 116.
- Ept* – Simonas Daukantas, *Ch. F. L'homod, Epitome historiae sacrae*, Petropili: Hintze, 1838.
- G – galūnėje.
- GDKr* – *Simanas Daukantas, Kornelijus Nepos – Giwatas didiuju Karwaidū senowės suraszę Lotinisz-kay Kornelius Nepos. Iszguldę isz Lotiniszkos į Lietuwiszką kalbą jaunuomenės naudon J. Dewinakis* [Simonas Daukantas], *Išversta prieš 1838 metus. Spausdintas Petrapilyje 1846. Trūksta rankraščio pradžios*; VUB RS: f. 1 – D 714 (rankraštis, nuorašas kita ranka, su paties Daukanto taisymais; visas antraštinis lapas užrašytas pagal vėlesnį spaudinį VDU bibliotekoje Kaune įsigijus rankraštį iš privačių rankų).
- GDKs* – Simonas Daukantas, *GIWATAS Didiujū Karwaidū senowės suraszę Lotinisz-kay Kornelius Nepos, Iszguldę isz Lotiniszkos i letuwiszką kalbą jaunoumenės naudon J. DEWINAKIS, o apskėl-bę Ksaweras Kanapackis, PETROPILIE SPAUDINIE PAS C. HINTZE*, 1846.

- GDksA – Simonas Daukantas, „Apsirikimaj“, GDks 251–252.
- GRIŠKAITĖ, REDA, 1996: *Simono Daukanto raštai. Laiškai Teodorui Narbutui. Epistolinis dialogas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- IZ – Simonas Daukantas, *ISTORYJE ZEMAYTYSZKA*; LLTIBR: f. 1 – SD 2 (1831–1834, rankraštis, autografas).
- IŽ1995 – Simonas Daukantas, *Istorija žemaitiška* 1–2, parengė Birutė Vanagienė, Vilnius: Vaga, 1995.
- K – kamiene.
- LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas I–XX (1941–2002)*, elektroninis variantas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013.
- LKŽM1 – Simonas Daukantas, *Lietuvių kalbos žodyno medžiaga*; LLTIBR: f. 1 – SD 15 (rankraštis, autografas; 1–24).
- LL – Simonas Daukantas, *Lietuvių–lotynų kalbų žodynas*; LLTIBR: f. 1 – SD 14 (rankraštis, autografas).
- Ma – Simonas Daukantas, *Marguminai* (įvairių išrašų ir pastabų įvairiomis kalbomis rinkinys); LLTIBR: f. 1 – SD 27.
- MERKYS, VYTAUTAS, ²1991: *Simonas Daukantas*, antras papildytas leidimas, Vilnius: Vyturys.
- MG – Kristijonas Gotlybas Milkus, *Anfangs=Gründe einer Littauifchen Sprach=Lehre*, Königsberg, 1800. Druck und Verlag der Hartungfchen Hofbuchdruckerey.
- MK – Simonas Daukantas, *Małdas Katalikū Pagal Bażnicz[io]s S. Rimo išsraszytas Metuse 1842*; LLTIBR: f. 1 – SD 18 (rankraštis, autografas, su Motiejaus Valančiaus, Juozapo Križanausko taisymais, priedais).
- MŽ – Kristijonas Gotlybas Milkus, *Littauifch=deutfches und Deutfch=littauifches Wörter=Buch*, Königsberg, Druck und Verlag der Hartungfchen Hofbuchdruckerey, 1800. (Santrumpa *MŽlv* žymi lietuvių–vokiečių, o *MŽvl* – vokiečių–lietuvių kalbų dalį.)
- P – priesagoje.
- PaP – Simonas Daukantas, *Pasakas Pádraus Pagal iszdawimo K. Kan: Czerskî, isz Łotinû kalbôs parguldę Zámaitiszka M, Zëymys metusî 1824; 1836 m. pradžia–1836-07-09*; VUB RS: f. 1 – E 73; 21,8×28 cm (rankraštis, autografas; parašymo metai nurodyti netikslūs; rankraštį iš [Juozapo] Rugio gavo Juozas Tumas [Vaižgantas], o su šio rinkiniais jis pateko į VDU, vėliau – į VU).
- PaPhr – Simonas Daukantas, *Pasakas Phedro Iszguldę isz Łotiniszkos Kalbos i Zámajtiszka Motiejûs Szauklys*; LLTIBR: f. 1 – SD 5 (~1846, rankraštis, autografas).
- PaPhs – Simonas Daukantas, *PASAKAS PHEDRO ISZGŪLDE ISZ ŁOTINISZKOS KALBOS I ŽAMAJTISZKĄ Motiejûs Szauklys o apskëlbe Ksaweras Kanapackis*, Petropilie, Isspaustas pas E. Pratza. 1846.
- Pras – Simonas Daukantas, *PRASMA ŁOTINŪ KALBŌS, PARASZĘ K. W. MYLE. PETRAPILIE*. Ispausa pas K. Hintze, 1837.
- Prov1 – Simonas Daukantas, „Proverbia“; LLTIBR: f. 1 – SD 27, *Ma* 158 pirmoji skiltis.
- S – Simonas Daukantas, „Samogitia“ (Daukanto vertimas į lietuvių kalbą iš „Alexan. Guagnini, Sauromatia Europea Liber II. Pag. 273. Et sequen.“); LLTIBR: f. 1 – SD 27, *Ma* 151–155.
- SUBAČIUS, GIEDRIUS, 2018: *Simono Daukanto Rygos ortografija (1827–1834)*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- SUBAČIUS, GIEDRIUS, 2021: *Simono Daukanto Sankt Peterburgo ortografija (1834–1846)*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.

- SUBAČIUS, GIEDRIUS, 2022: „Simono Daukanto 1846-ųjų *Pasakų Fedro* rankraščio ir spaudinio ortografija“, *ALT* 24, 131–186.
- SUBAČIUS, PAULIUS, 2001: *Tekstologija. Teorijos ir praktikos gairės*, Vilnius: Aidai.
- Š – šaknyje.
- ŠENAVIČIENĖ, IEVA, 2000: „Motiejaus Valančiaus taisymai Simono Daukanto *Maldos katalikų* rankraštyje“, *ALT* 2, 125–138.
- VANAGIENĖ, BIRUTĖ, 2014: *Šiaurės vakarų žemaičių žodynas. Ylakių, Lenkimų, Mosėdžio, Skuodo, Šačių apylinkių šnektos 1(A–O)*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- WESOŁOWSKA, MONIKA, 2018: „Ksawery Konopacki – gospodarz Nowej Pragi“, *Spotkania z Zabytkami* 9–10, 14–17.
- WESOŁOWSKA, MONIKA, 2019-02-18: Elektroninis laiškas iš Varšuvos į Čikagą.
- Zdr* – Simonas Daukantas, „Zodrodyś toie kningielieie essontiu zodiù“, žr. *Ept* (1838, atskira numeracija 1–42).
- ŽPat* – Simonas Daukantas, „Žemaitiškos patarlės“; LLTIBR: f. 1 – SD 27, *Ma* 163–166 (rankraštis, autografas).

Giedrius Subačius

THE LITHUANIAN ORTHOGRAPHY OF THE 1846
PRINTED BOOK *LIVES OF EMINENT COMMANDERS*
TRANSLATED BY SIMONAS DAUKANTAS.
PALIMPSESTIC GRAPHEMES

Summary

In 1846, Simonas Daukantas (1793–1864) published his translation of Cornelius Nepos' *Lives of Eminent Commanders* (in Lithuanian *Giwatas Didųjų Karwaidū, GDKs*) at Christian Hintze's printing press in St Petersburg. This study analyses the orthography in *GDKs*. There was a previous translation of the book by Daukantas in around 1834 (about 12 years earlier), and most of it survives in the shape of a copy by an anonymous hand. The book was printed from a later manuscript that did not survive.

It is obvious that Daukantas had the earlier translation in front of him while preparing the publication. But even if he copied some features of his old orthography, he also often changed the orthography according to his later altered preferences.

Another book by Daukantas published the same year (1846) was *Pasakas Phedro (PaPhs)*, a translation of *The Fables of Phaedrus*. The manuscript of *PaPhs* was prepared in Daukantas' own quite renewed orthography (compared to his older manuscript of the same fables *Pasakas Pádraus* from the first half of 1836).

The first quarter of the *GDKs* text was prepared in similar way to *PaPhs*: Daukantas preferred to replace old orthographic features with newer ones. However, the other three quarters of the *GDKs* book were prepared differently: many more older orthographic peculiarities were introduced, such as: <-iba, -ibe> (not <-yba, -ybe>); <-ay, -ey>, <-ai, -ei> (not <-aj, -ej>); <-ij, -ei> in open [-ei] flexions (not <-ij>); <ei>, <ei>, <ij> in word roots (not

<ij>); inf. suffix <-itī> (not <-ytī>). The most plausible reason for the decline in Daukantas' interest in renewing the older orthography in his new manuscript (beginning in the second quarter) was his sudden illness. Daukantas claimed that at the beginning of January 1846, the blood was rushing inside his head so much that he thought he was going mad or dying, and only after four months did the doctors manage to help him recover enough so that he was able to walk. Nevertheless, the pain in his legs was still terrible, and he could not walk further than a few hundred paces at a time. And approximately at that time, Daukantas was working on his *GDK* manuscript, so it is possible that the misfortune befell him when he was a quarter of the way through his work. It also means that, even though sick and in pain, he continued writing.

Not all the orthographic features were of the same stability. Some of them were quite stable, and Daukantas adapted new versions of expressions even while he was ill (*yra*; <-ajs, -ejs>; <an am>; <-tī>; *buwo*). Other features were less stable and even very unstable, affected by the obvious influence of the orthography of the former manuscript. Among the least stable was the discarding of the grapheme <y> in the position of a long vowel [i; i]: derivatives with the inf. suffix <-it->; the root *giw-* ('life, alive'), etc. Also, the diacritical grapheme <ù> was not stable either in *PaPhr* or in *GDKs*.

These old graphemes that penetrate new texts might be termed *palimpsestic*. Old graphemes in new texts, especially those that are characterised by less stability, are *palimpsestic*. This feature was present to some degree in other writings by Daukantas as well: in some manuscripts we can unexpectedly find the grapheme <y> with the very old meaning of the Lowland Lithuanian sound [ɛ] (pronounced somewhat between [i] and [e]), such as the *History of the Lithuanian Lowlands* of 1831–1834; proverbs copied from Kristijonas Gotlybas Milkus' dictionaries and Lowland Lithuanian proverbs, both from about 1838, etc. Also, beside the newer grapheme <ó> [o], we can find the older <ù> [o] in Lowland Lithuanian proverbs, which is a sign that the text was copied from an older manuscript and acquired the former *palimpsestic* <ù>.

GIEDRIUS SUBAČIUS

Gauta 2023 m. rugsėjo 30 d.

Endowed Chair in Lithuanian Studies

Department of Polish, Russian and Lithuanian Studies

University of Illinois at Chicago

601 S. Morgan St.

Chicago IL 60607, U.S.A.

XIX amžiaus istorijos skyrius

Lietuvos istorijos institutas

Tilto g. 17

LT-01101 Vilnius, Lietuva

el. p.: subacius@uic.edu